

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമാൻ വേംകടനാഥാര്യഃ കവിതാർക്കികകേസരീ |

വേദാന്താചാര്യവർയോ മേ സന്നിധത്താം സദാ ഹൃദി ||

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ ||

This book* has been prepared by

Sunder Kidambi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness *śrīmad āṇḍavan of śrīraṅgam*

---

*This was typeset using skt and Hellingman's T_EX for Malayalam.

വിഷയസൂചി

1	പ്രഥമോഽധ്യായഃ	5
2	ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ	11
3	തൃതീയോഽധ്യായഃ	19
4	ചതുർഥോഽധ്യായഃ	25
5	പഞ്ചമോഽധ്യായഃ	29
6	ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ	33
7	സപ്തമോഽധ്യായഃ	39
8	അഷ്ടമോഽധ്യായഃ	43
9	നവമോഽധ്യായഃ	49
10	ദശമോഽധ്യായഃ	55
11	ഏകാദശോഽധ്യായഃ	59
12	ദ്വാദശോഽധ്യായഃ	63
13	ത്രയോദശോഽധ്യായഃ	69
14	ചതുർദശോഽധ്യായഃ	75
15	പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ	81
16	ഷോഡശോഽധ്യായഃ	85
17	സപ്തദശോഽധ്യായഃ	89
18	അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ	95
19	ഏകോനവിംശതിതമോഽധ്യായഃ	103
20	വിംശതിതമോഽധ്യായഃ	107
21	ഏകവിംശതിതമോഽധ്യായഃ	111
22	ദ്വാവിംശതിതമോഽധ്യായഃ	115
23	ത്രയോവിംശതിതമോഽധ്യായഃ	121
24	ചതുർവിംശതിതമോഽധ്യായഃ	127

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ ബ്രഹ്മാഘ്നജൈർദ്ദേവൈഃ പ്രജേഷൈശ്ചരാവൃതോഽഭ്യഗാത് |
ഭവശ്ച ഭൂതഭവ്യേശോ യയൗ ഭൂതഗണൈർവൃതഃ || 1.1 ||

ഇന്ദ്രോ മരുദ്ഭിർഭഗവാനാദിത്യാ വസവോഽശ്വിനൗ |
ഋഭവോഽംഗിരസോ രുദ്രോ വിശ്വേ സാധ്യാശ്ച ദേവതാഃ || 1.2 ||

ഗന്ധർവ്വാപ്സരസോ നാഗാഃ സിദ്ധചാരണഗൃഹ്യാകാഃ |
ഋഷയഃ പിതരശ്ചൈവ സവിദ്യാധരകിന്നരാഃ || 1.3 ||

ഛാരകാമുപസഞ്ജഗ്മുഃ സർവ്വേ കൃഷ്ണദിദ്യക്ഷവഃ |
വപുഷാ യേന ഭഗവാൻ നരലോകമനോരമഃ |
യശോ വിതേനേ ലോകേഷു സർവ്വലോകമലാപഹം || 1.4 ||

തസ്യാം വിഭ്രാജമാനായാം സമൃദ്ധായാം മഹർദ്ധിഭിഃ |
വൃചക്ഷതാവിത്യപ്താക്ഷാഃ കൃഷ്ണമദ്ഭൂതദർശനം || 1.5 ||

സ്വർഗ്ലോദ്യാനോപഗൈർമ്മാലൈശ്ചരാദയന്തോ യുദുത്തമം |
ഗീർഭിശ്ചിത്രപദാർത്ഥാദിസ്തുഷ്ടുവുർജ്ജഗദീശ്വരം || 1.6 ||

ശ്രീദേവാ ഊചുഃ

നതാഃ സ്ഥ തേ നാഥ പദാരവിന്ദം

ബുദ്ധീന്ദ്രിയപ്രാണമനോവചോഭിഃ |

യച്ചിന്ത്യതേന്തർഹൃദി ഭാവയുക്തൈ-

ർമുമുക്ഷുഭിഃ കർമ്മമയോരുപാശാത് || 1.7 ||

ത്വം മായയാ ത്രിഗുണയാഘ്നനി ദുർവ്വിഭാവ്യം

വൃക്തം സൃജസ്യവസി ലുമ്പസി തദ്ഗുണസ്ഥഃ |

നൈതൈർഭവാനജിത കർമ്മഭിരജ്യതേ വൈ
യത്യേ സുഖേഽവ്യവഹിതേഽഭിരതോഽനവദ്യഃ || 1.8 ||

ശുദ്ധിർനൃണാം ന തു തഥേഡ്യ ഭുരാശയാനാം
വിദ്യാശ്രുതാധ്യയനദാനതപഃക്രിയാഭിഃ |
സത്പാത്മനാമൃഷഭ തേ യശസി പ്രവൃദ്ധ-
സച്ഛ്രദ്ധയാ ശ്രവണസംഭൃതയാ യഥാ സ്യാത് || 1.9 ||

സ്യാന്നസ്തവാംഘ്രിരശുഭാശയധുമകേതുഃ
ക്ഷേമായ യോ മുനിഭിരാർദ്രഹൃദോഹ്യമാനഃ |
യഃ സാത്വതൈഃ സമവിഭൃതയ ആത്മവദ്ഭി-
ർവ്യൂഹേഽർച്ചിതഃ സവനശഃ സ്വരതിക്രമായ || 1.10 ||

യശ്ചിന്ത്യതേ പ്രയതപാണിഭിരധരാഗൗ
ത്രയ്യാ നിരൂക്തവിധിനേശ ഹവിർഗൃഹീത്വാ |
അധ്യാത്മയോഗ ഉത യോഗിഭിരാത്മമായാം
ജിജ്ഞാസുഭിഃ പരമഭാഗവതൈഃ പരീഷ്ടഃ || 1.11 ||

പര്യുഷ്ടയാ തവ വിഭോ വനമാലയേയം
സംസ്പാർദ്ധിനീ ഭഗവതീ പ്രതിപതീവച്ഛ്രീഃ |
യഃ സുപ്രണീതമുയാർഹണമാദദന്നോ
ഭൂയാത് സദാംഘ്രിരശുഭാശയധുമകേതുഃ || 1.12 ||

കേതുസ്ത്രിവിക്രമയുതസ്ത്രിപതത്പതാകോ
യസ്തേ ഭയാഭയകരോഽസുരദേവചമോഃ |
സ്വർഗ്ഗായ സാധുഷു ഖലേഷിതരായ ഭൂമൻ
പദഃ പുനാതു ഭഗവൻ ഭജതാമഘം നഃ || 1.13 ||

നസ്യോതഗാവ ഇവ യസ്യ വശേ ഭവന്തി
ബ്രഹ്മാദയസ്തനുഭൃതോ മിഥുരർദ്ദൃമാനാഃ |
കാലസ്യ തേ പ്രകൃതിപുരുഷയോഃ പരസ്യ
ശം നസ്തനോതു ചരണഃ പുരുഷോത്തമസ്യ || 1.14 ||

അസ്യാസി ഹേതുരുദയസ്ഥിതിസംയമാനാം
 അവ്യക്തജീവമഹതാമപി കാലമാഹുഃ |
 സോഽയം ത്രിണാഭിരഖിലാപചയേ പ്രവൃത്തഃ
 കാലോ ഗഭീരരയ ഉത്തമപുരുഷസ്ത്വം || 1.15 ||

ത്വത്തഃ പുമാൻ സമധിഗമ്യ യയാ സ്വവീർയം
 ധത്തേ മഹാന്തമിവ ഗർഭമമോഘവീർയഃ |
 സോഽയം തയാനുഗത ആത്മന ആണ്ഡകോശം
 ഹൈമം സസർജ്ജ ബഹിരാവരണൈരുപേതം || 1.16 ||

തത്തസ്ഥുഷശ്ച ജഗതശ്ച ഭവാനധീശോ
 യന്മായയോത്ഥഗുണവിക്രിയയോപനീതാൻ |
 അർത്ഥാഞ്ജുഷന്നപി ഹൃഷീകപതേ ന ലിപ്തോ
 യേഽന്യേ സ്വതഃ പരിഹൃതാദപി ബിഭൃതി സ്ഥ || 1.17 ||

സ്ഥായാവലോകലവദർശിതഭാവഹാരി-
 ഭ്രൂമണ്ഡലപ്രഹിതസൗരതമന്ത്രശൗണ്ഡൈഃ |
 പത്യസ്തു ഷോഡശസഹസ്രമനംഗബാണൈ-
 റ്യസ്യേന്ദ്രിയം വിമഥിതും കരണൈർന്ന വിഭ്വഃ || 1.18 ||

വിഭ്വസ്തവാമൃതകഥോദവഹാസ്ത്രിലോക്യാഃ
 പാദാവനേജസരിതഃ ശമലാനി ഹന്തും |
 ആനുശ്രവം ശ്രുതിഭിരംശ്രിജമംഗസംഗൈ-
 സ്തീർത്ഥമദ്ധയം ശുചിഷദസ്ത ഉപസ്പൃശന്തി || 1.19 ||

ശ്രീബാദരായണിരുവാച
 ഇത്യഭിഷ്ടൂയ വിബുധൈഃ സേശഃ ശതധൃതിർഹരിം |
 അഭ്യഭാഷത ഗോവിന്ദം പ്രണമ്യാംബരമാശ്രിതഃ || 1.20 ||

ശ്രീബ്രഹ്മോവാച
 ഭൂമേർഭാരാവതാരായ പുരാ വിജ്ഞാപിതഃ പ്രഭോ |
 ത്വമസ്മാഭിരശേഷാത്മംസ്തത്തമൈവോപപാദിതം || 1.21 ||

ധർമ്മശ്ച സ്ഥാപിതഃ സത്സു സത്യസന്ധേഷു വൈ ത്വയാ |
കീർത്തിശ്ച ദിക്ഷു വിക്ഷിപ്താ സർവ്വലോകമലാപഹാ || 1.22 ||

അവതീര്യ യദോർവ്വംശേ ബിഭ്രദ് രൂപമനുത്തമം |
കർമ്മാണ്യുദ്രാമവൃത്താനി ഹിതായ ജഗതോഽകൃമാഃ || 1.23 ||

യാനി തേ ചരിതാനീശ മനുഷ്യാഃ സാധവഃ കലൗ |
ശൃണ്വന്തഃ കീർത്തയന്തശ്ച തരിഷ്യന്ത്യഞ്ജസാ തമഃ || 1.24 ||

യദുവംശോഽവതീർണ്ണസ്യ ഭവതഃ പുരുഷോത്തമ |
ശരച്ഛതം വ്യതീയായ പഞ്ചവിംശാധികം പ്രഭോ || 1.25 ||

നാധുനാ തോഽഖിലാധാര ഭേവകാർയാവശേഷിതം |
കുലം ച വിപ്രശാപേന നഷ്ടപ്രായമഭൂദിദം || 1.26 ||

തതഃ സ്വധാമ പരമം വിശന്ധ യദി മന്യസേ |
സലോകാല്ലോകപാലാൻ നഃ പാഹി വൈകുൺഠകിംകരാൻ || 1.27 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അവധാനിതമേതന്മേ യദാത്ഥ വിബുധേശ്വര |
കൃതം വഃ കാർയമഖിലം ഭൂമേർഭാരോഽവതാനിതഃ || 1.28 ||

തദിദം യാദവകുലം വീര്യശൗര്യശ്രിയോദ്ധതം |
ലോകം ജിഹ്വക്ഷദ് രുദ്ധം മേ വേലയേവ മഹാർണ്ണവഃ || 1.29 ||

യദ്യസംഹൃത്യ ഭൃപ്താനാം യദുനാം വിപുലം കുലം |
ഗന്താസ്മ്യന്നേന ലോകോഽയമുഭേലേന വിനംക്ഷ്യതി || 1.30 ||

ഇദാനീം നാശ ആരബ്ധഃ കുലസ്യ ദിജശാപതഃ |
യാസ്യാമി ഭവനം ബ്രഹ്മന്നേതദന്തേ തവാനഘ || 1.31 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യുക്തോ ലോകനാഥേന സ്വയംഭൂഃ പ്രണിപത്യ തം |
സഹ ഭേവഗണൈർദ്ദേവഃ സ്വധാമ സമപദ്യത || 1.32 ||

അഥ തസ്യാം മഹോത്പാതാൻ ഭാവത്യാം സമുത്ഥിതാൻ |
വിലോക്യ ഭഗവാനാഹ യദുവൃദ്ധാൻ സമാഗതാൻ || 1.33 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏതേ വൈ സുമഹോത്പാതാ വ്യുത്തിഷ്ഠന്തീഹ സർവ്വതഃ |
ശാപശ്ച നഃ കുലസ്യാസീദ് ബ്രാഹ്മണേഭ്യോ ദുരത്യയഃ || 1.34 ||

ന വസ്തവ്യമിഹാസ്മാഭിർജ്ജിജീവിഷുഭിരാർയകാഃ |
പ്രഭാസം സുമഹത്പുണ്യം യാസ്യാമോഽദ്യൈവ മാചിരം || 1.35 ||

യത്ര സ്നാത്വാ ദക്ഷശാപാദ് ഗൃഹീതോ യക്ഷ്മണോഽധുരാട് |
വിമുക്തഃകിൻബിഷാത് സദ്യോ ഭേജേ ഭൂയഃകലോദയം || 1.36 ||

വയം ച തസ്മിന്നാപ്സ്യത്യ തർപ്പയിത്വാ പിതൃൻ സുരാൻ |
ഭോജയിത്വോശിജോ വിപ്രാൻ നാനാഗുണവതാന്ധസാ || 1.37 ||

തേഷു ദാനാനി പാത്രേഷു ശ്രദ്ധയോപ്ത്വാ മഹാന്തി വൈ |
വൃജിനാനി തരിഷ്യാമോ ദാനൈർന്നൗഭിരിവാർണ്ണവം || 1.38 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവം ഭഗവതാഽഭിഷ്ടാ യാദവാഃ കുരുനന്ദന |
ഗന്തും കൃതധിയസ്തീർത്ഥം സ്യന്ദനാൻ സമയുയുജൻ || 1.39 ||

തന്നിരീക്ഷ്യാദ്ധവോ രാജൻ ശ്രുത്വാ ഭഗവതോദിതം |
ദ്യഷ്ട്യാരിഷ്ടാനി ഘോരാണി നിത്യം കൃഷ്ണമനുവ്രതഃ || 1.40 ||

വിവിക്ത ഉപസംഗമ്യ ജഗതാമീശ്വരേശ്വരം |
പ്രണമ്യ ശിരിസാ പാദൗ പ്രാഞ്ജലിസ്തമഭാഷത || 1.41 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
ദേവദേവേശ യോഗേശ പുണ്യശ്രവണകീർത്തന |
സംഹൃത്യൈതത് കുലം നൂനം ലോകം സന്ത്യക്ഷ്യതേ ഭവാൻ |
വിപ്രശാപം സമർത്ഥോഽപി പ്രത്യഹന്ന യദീശ്വരഃ || 1.42 ||

നാഹം തവാംശ്രീകമലം ക്ഷണാർദ്ധമപി കേശവ |
ത്യക്തും സമുത്സഹേ നാഥ സ്വധാമ നയ മാമപി || 1.43 ||

തവ വിക്രീഡിതം കൃഷ്ണ നൃണാം പരമമംഗലം |
കർണ്ണപീയൂഷമാന്ധാദ്യ ത്യജന്ത്യന്യസ്പൃഹാം ജനഃ || 1.44 ||

ശയാസനാടനസ്ഥാന സ്നാനക്രീഡാശനാദിഷു |
കഥം ത്വാം പ്രിയമാത്മാനം വയം ഭക്താസ്ത്യജേമഹി || 1.45 ||

ത്വയോപഭുക്തസ്രഗ്ഗന്ധ വാസോഽലംകാരചർച്ചിതാഃ |
ഉച്ഛരിഷ്ടഭോജിനോ ദാസാസ്തവ മായാം ജയേമ ഹി || 1.46 ||

വാതാശനാ യ ഋഷയഃ ശ്രമണാ ഊർധ്വമന്മിനഃ |
ബ്രഹ്മാഖ്യം ധാമ തേ യാന്തി ശാന്താഃ സംന്യാസിനോഽമലാഃ || 1.47 ||

വയം ത്വിഹ മഹായോഗിൻ ഭ്രമന്തഃ കർമ്മവർത്തസു |
ത്വഭാർത്തയാ തരിഷ്യാമസ്താവകൈർദ്രുസ്തരം തമഃ || 1.48 ||

സ്മരന്തഃ കീർത്തയന്തസ്തേ കൃതാനി ഗദിതാനി ച |
ഗത്യുത്സ്മിതേക്ഷണക്ഷേപലി യന്യുലോകവിഡംബനം || 1.49 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ഏവം വിജ്ഞാപിതോ രാജൻ ഭഗവാൻ ദേവകീസുതഃ |
ഏകാന്തിനം പ്രിയം ഭൃത്യമുദ്ധവം സമഭാഷത || 1.50 ||

|| ഇതി പ്രഥമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഭിതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യദാത്ഥ മാം മഹാഭാഗ തച്ചികീർഷിതമേവ മേ ।

ബ്രഹ്മാ ഭവോ ലോകപാലാഃ സ്വർവ്യാസം മേഭികാംക്ഷിണഃ ॥ 2.1 ॥

മയാ നിഷ്പാദിതം ഹൃത്ര ദേവകാർയമശേഷതഃ ।

യദർത്ഥമവതീർണ്ണോഽഹമംശേന ബ്രഹ്മണാർത്ഥിതഃ ॥ 2.2 ॥

കുലം വൈ ശാപനിർദ്ദൃശം നംക്ഷ്യത്യന്യോന്യവിഗ്രഹാത് ।

സമുദ്രഃ സപ്തമേഘ്നേതാം പുരീം ച പ്ലാവയിഷ്യതി ॥ 2.3 ॥

യർഹ്യേവായം മയാ തൃക്കേതാ ലോകോഽയം നഷ്ടമംഗലഃ ।

ഭവിഷ്യത്യചിരാത് സാധോ കലിനാപി നിരാകൃതഃ ॥ 2.4 ॥

ന വസ്തവ്യം ത്വയൈവേഹ മയാ തൃക്കേത മഹീതലേ ।

ജനോഽധർമ്മരുചിർഭദ്ര ഭവിഷ്യതി കലൗ യുഗേ ॥ 2.5 ॥

ത്വം തു സർവ്വം പരിത്യജ്യ സ്നേഹം സ്വജനബന്ധുഷു ।

മയ്യാവേശ്യ മനഃ സമൃക് സമഭൃഗ് വിചരസ്വ ഗാം ॥ 2.6 ॥

യദിദം മനസാ വാചാ ചക്ഷുർഭ്യാം ശ്രവണാദിഭിഃ ।

നശ്വരം ഗൃഹ്യമാണം ച വിദ്ധി മായാമനോമയം ॥ 2.7 ॥

പുംസോഽയുക്തസ്യ നാനാർത്ഥോ ഭ്രമഃ സ ഗുണഭോഷഭാക് ।

കർമ്മാകർമ്മവികർമ്മേതി ഗുണഭോഷധിയോ ഭിദാ ॥ 2.8 ॥

തസ്മാദ് യുക്തേന്ദ്രിയഗ്രാമോ യുക്തചിത്ത ഇദം ജഗത് ।

ആത്മനീക്ഷസ്വ വിതതമാത്മാനം മയ്യധീശ്വരേ ॥ 2.9 ॥

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംയുക്ത ആത്മഭൂതഃ ശരീരിണാം ।

അത്മാനുഭവതുഷ്ടാത്മാ നാന്തരാധൈർവ്വിഹന്യസേ ॥ 2.10 ॥

ദോഷബുദ്ധ്യോഭയാതീതോ നിഷേധാന നിവർത്തതേ |
ഗുണബുദ്ധ്യാ ച വിഹിതം ന കരോതി യഥാർഭകഃ || 2.11 ||

സർവ്വഭൂതസുഹൃച്ഛരാനോ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനനിശ്ചയഃ |
പശ്യൻ മദാത്മകം വിശ്വം ന വിപദ്യേത വൈ പുനഃ || 2.12 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ഇത്യാദിഷ്ടോ ഭഗവതാ മഹാഭാഗവതോ നൃപ |
ഉദ്ധവഃ പ്രണിപത്യാഹ തത്ത്വജിജ്ഞാസുരച്യുതം || 2.13 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യോഗേശ യോഗവിന്യാസ യോഗാത്മൻ യോഗസംഭവ |
നിഃശ്രേയസായ മേ പ്രോക്തസ്ത്യാഗഃ സംന്യാസലക്ഷണഃ || 2.14 ||

ത്യാഗോഽയം ദുഷ്കരോ ഭൂമൻ കാമാനാം വിഷയാത്മഭിഃ |
സുതരാം ത്വയി സർവ്വാത്മന്നഭക്തരിതി മേ മതിഃ || 2.15 ||

സോഽഹം മമാഹമിതി മുന്ധമതിർവ്വിഗാഢ-
സ്ത്വന്മായയാ വിരചിതാത്മനി സാനുബന്ധേ |
തത്ത്വജ്ഞസാ നിഗദിതം ഭവതാ യഥാഹം
സംസാധയാമി ഭഗവന്നനുശാധി ഭൂത്യം || 2.16 ||

സത്യസ്യ തേ സ്വഭൃശ ആത്മന ആത്മനോഽന്യം
വക്താരമീശ വിബുധേഷപി നാനുചക്ഷേ |
സർവ്വേ വിമോഹിതധിയസ്ത്വവ മായയേമേ
ബ്രഹ്മാദയസ്ത്വനുഭൂതോ ബഹിരർത്ഥഭാവഃ || 2.17 ||

തസ്മാദ് ഭവന്തമനവദ്യമനന്തപാരം
സർവ്വജ്ഞമീശ്വരമകുൺഠവികുൺഠധിഷ്ണ്യം |
നിർവ്വിണ്ണധീരഹമു ഹേ വൃജിനാഭിതപ്തോ
നാരായണം നരസഖം ശരണം പ്രപദ്യേ || 2.18 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രായേണ മനുജാ ലോകേ ലോകതത്ത്വവിചക്ഷണാഃ |
സമുദ്ധരന്തി ഹ്യാത്മാനമാത്മനൈവാശുഭാശയാത് || 2.19 ||

ആത്മനോ ഗുരുരാത്മൈവ പുരുഷസ്യ വിശേഷതഃ |
യത് പ്രത്യക്ഷാനുമാനാഭ്യാം ശ്രേയോഽസാവനുവിന്ദതേ || 2.20 ||

പുരുഷത്വേ ച മാം ധീരാഃ സാംഖ്യയോഗവിശാരദാഃ |
ആവിസ്തരാം പ്രപശ്യന്തി സർവ്വശക്ത്യുപബ്ധംഹിതം || 2.21 ||

ഏകഭിത്രിചതുഷ്പാദോ ബഹുപാദസ്തഥാപദഃ |
ബഹ്വ്യഃ സന്തി പുരഃ സൃഷ്ടാസ്താസാം മേ പൗരുഷീ പ്രിയാ || 2.22 ||

അത്ര മാം മൃഗയന്ത്യദ്ധാ യുക്താ ഹേതുഭിരീശ്വരം |
ഗൃഹ്യമാണൈർഗ്നുണൈർഘ്നൈർഘ്നൈർഗ്രാഹ്യമനുമാനതഃ || 2.23 ||

അത്രാപ്യുദാഹരന്തീമിതിഹാസം പുരാതനം |
അവധൂതസ്യ സംവാദം യദോരമിതതേജസഃ || 2.24 ||

അവധൂതം ഭിയം കഞ്ചിച്ചരന്തമകുതോഭയം |
കവിം നിരീക്ഷ്യ തരുണം യദുഃ പപ്രച്ഛ ധർമ്മവിത് || 2.25 ||

ശ്രീയദുരുവാച

കുതോ ബുദ്ധിരിയം ബ്രഹ്മന്നകർത്തുഃ സുവിശാരദാ |
യാമാസാദ്യ ഭവാല്ലോകം വിദ്വാംശ്ചരതി ബാലവത് || 2.26 ||

പ്രായോ ധർമ്മാർത്ഥകാമേഷു വിവിത്സായാം ച മാനവാഃ |
ഹേതുനൈവ സമീഹന്തേ ആയുഷോ യശസഃ ശ്രിയഃ || 2.27 ||

ത്വം തു കൽപഃ കവിർദ്രക്ഷഃ സുഭഗോഽമൃതഭാഷണഃ |
ന കർത്താ നേഹസേ കിഞ്ചിജ്ജഡോന്മത്തപിശാചവത് || 2.28 ||

ജനേഷു ദഹ്യമാനേഷു കാമലോഭഭവാഗ്നിനാ |
ന തപ്യന്തേഽഗ്നിനാ മുകേതാ ഗംഗാംഭഃസ്ഥ ഇവ ഭിപഃ || 2.29 ||

ത്വം ഹി നഃ പൃച്ഛതാം ബ്രഹ്മന്നാത്മന്യാനന്ദകാരണം |
ബ്രൂഹി സ്പർശവിഹീനസ്യ ഭവതഃ കേവലാത്മനഃ || 2.30 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യദുനൈവം മഹാഭാഗോ ബ്രഹ്മണ്യേന സുമേധസാ |
പൃച്ഛഃ സഭാജിതഃ പ്രാഹ പ്രശ്രയാവനതം ഭിജഃ || 2.31 ||

ശ്രീബ്രാഹ്മണ ഉവാച
സന്തി മേ ഗുരവോ രാജൻ ബഹവോ ബുദ്ധ്യപശ്രിതാഃ |
യതോ ബുദ്ധിമുപാദായ മുക്തോഽസ്മീഹ താങ്ഽര്യണു || 2.32 ||

പൃഥിവീ വായുരാകാശമാപോഽഗ്നിശ്ചന്ദ്രമാ രവിഃ |
കപോതോഽജഗരഃ സിന്ധുഃ പതംഗോ മധുകൃദ് ഗജഃ || 2.33 ||

മധുഹാ ഹരിണോ മീനഃ പിംഗലാ കുരരോഽർഭകഃ |
കുമാരീ ശരകൃത് സർപ്പ ഊർണ്ണനാഭിഃ സുപേശകൃത് || 2.34 ||

ഏതേ മേ ഗുരവോ രാജംശ്ചതുർവിംശതിരാശ്രിതാഃ |
ശിക്ഷാ വൃത്തിഭിരേതേഷാമമ്പശിക്ഷമിഹാത്മനഃ || 2.35 ||

യതോ യദനുശിക്ഷാമി യഥാ വാ നാഹുഷാത്മജ |
തത്തഥാ പുരുഷവ്യാഘ്ര നിബോധ കഥയാമി തേ || 2.36 ||

ഭൂതൈരാക്രമ്യമാണോഽപി ധീരോ ദൈവവശാനുഗൈഃ |
തദ് വിദ്വാൻ ന ചലേന്മാർഗ്ഗാദമ്പശിക്ഷം ക്ഷിതേർവ്രതം || 2.37 ||

ശശ്വത്പരാർത്ഥസർവ്വേഷഃ പരാർത്ഥൈകാന്തസംഭവഃ |
സാധുഃ ശിക്ഷേത ഭൂഭൃത്തോ നഗശിഷ്യഃ പരാത്മതാം || 2.38 ||

പ്രാണവൃത്തൈവ സന്തുഷ്യേന്മുനിർന്നൈവേന്ദ്രിയപ്രിയൈഃ |
ജ്ഞാനം യഥാ ന നശ്യേത നാവകീർയേത വാങ്മനഃ || 2.39 ||

വിഷയേഷ്യാവിശൻ യോഗീ നാനാധർമ്മേഷു സർവ്വതഃ |
ഗുണദോഷവ്യപേതാത്മാ ന വിഷജ്ജേത വായുവത് || 2.40 ||

പാർത്ഥിവേഷിഹ ദേഹേഷു പ്രവിഷ്ടസ്തദ്ഗുണാശ്രയഃ |
ഗുണൈർന്ന യുജ്യതേ യോഗീ ഗന്ധൈർവ്ചായുരിവാത്മഭ്യക് || 2.41 ||

അന്തർഹിതശ്ച സ്ഥിരജംഗമേഷു
ബ്രഹ്മാത്മഭാവേന സമന്വയേന |
വ്യാപ്ത്യാവ്യവച്ഛേദമസംഗമാത്മനോ
മുനിർന്നഭസ്ത്വം വിതതസ്യ ഭാവയേത് || 2.42 ||

തേജോബന്നമയൈർഭാവൈർമ്മേഘാദ്യൈർവ്ചായുനേരിതൈഃ |
ന സ്വപ്യശ്യതേ നഭസ്തദ്വത് കാലസ്യഷ്ടൈർഗ്ഗുണൈഃ പുമാൻ || 2.43 ||

സ്വച്ഛരഃ പ്രകൃതിതഃ സ്നിഗ്ദ്ധോ മാധുര്യസ്തീർത്ഥഭൂർന്യുണാം |
മുനിഃ പുനാത്യപാം മിത്രമീക്ഷോപസ്പർശകീർത്തനൈഃ || 2.44 ||

തേജസ്വീ തപസാ ദീപ്തോ ദുർദ്ധർഷോദരഭാജനഃ |
സർവ്വഭക്ഷ്യോഽപി യുക്താത്മാ നാദത്തേ മലമഗ്നിവത് || 2.45 ||

കുചിച്ഛരനഃ കുചിത് സ്വപ്ഷ്ട ഉപാസ്യഃ ശ്രേയ ഇച്ഛരതാം |
ഭുംകേത സർവ്വത്ര ഭാരൂണാം ദഹൻ പ്രാഗുത്തരാശുഭം || 2.46 ||

സ്വമായയാ സൃഷ്ടമിദം സദസല്ലക്ഷണം വിഭുഃ |
പ്രവിഷ്ട ഹൃദയതേ തത്തത് സ്വരൂപോഽഗ്നിരിവൈധസി || 2.47 ||

വിസർഗ്ഗാഭ്യാഃ ശ്മശാനാന്താ ഭാവാ ദേഹസ്യ നാത്മനഃ |
കലാനാമിവ ചന്ദ്രസ്യ കാലേനാവ്യക്തവർത്ഥനാ || 2.48 ||

കാലേന ഹ്യോഘവേഗേന ഭൂതാനാം പ്രഭവാപ്യയൗ |
നിത്യാവപി ന ദൃശ്യേതേ ആത്മനോഽഗ്നേർയഥാർച്ചിഷാം || 2.49 ||

ഗുണൈർഗ്ഗുണാനുപാദത്തേ യഥാകാലം വിമുഞ്ചതി |
ന തേഷു യുജ്യതേ യോഗീ ഗോഭിർഗ്ഗാ ഇവ ഗോപതിഃ || 2.50 ||

ബുധ്യതേ സ്വേന ഭേദേന വ്യക്തിസ്ഥ ഇവ തദ്ഗതഃ |
ലക്ഷ്യതേ സ്ഥൂലമതിഭിരാത്മാ ചാവസ്ഥിതോഽർക്കവത് || 2.51 ||

നാതിസ്നേഹഃ പ്രസംഗോ വാ കർത്തവ്യഃ ക്വാപി കേനചിത് |
കുർവ്വൻ വിന്ദേത സന്താപം കപോത ഇവ ദീനധീഃ || 2.52 ||

കപോതഃ കശ്ചനാരണ്യേ കൃതനീഡോ വനസ്പതൗ |
കപോത്യാ ഭാർയയാ സാർദ്ധമുവാസ കതിചിത് സമാഃ || 2.53 ||

കപോതൗ സ്നേഹഗുണിതഹൃദയൗ ഗൃഹധർമ്മിണൗ |
ദ്യഷ്ടിം ദ്യഷ്ട്യാംഗമംഗേന ബുദ്ധിം ബുദ്ധ്യാ ബബന്ധതുഃ || 2.54 ||

ശ്യാസനാടനസ്ഥാന വാർത്താക്രീഡാശനാദികം |
മിഥുനീഭൂയ വിശ്രബ്ധൗ ചേരതുർവ്വനരാജീഷു || 2.55 ||

യം യം വാഞ്ചരതി സാ രാജംസ്തർപ്പയന്ത്യനുകമ്പിതാ |
തം തം സമനയത് കാമം കൃച്ഛ്രേണാപ്യജിതേന്ദ്രിയഃ || 2.56 ||

കപോതീ പ്രഥമം ഗർഭം ഗൃഹ്ണന്തീ കാല ആഗതേ |
അന്ധാനി സുഷുവേ നീഡേ സ്തപത്യുഃ സന്നിധൗ സതീ || 2.57 ||

തേഷു കാലേ വ്യജായന്ത രചിതാവയവാ ഹരേഃ |
ശക്തിഭിർദ്ദൂർവിഭാവ്യാഭിഃ കോമലാംഗതനുരുഹാഃ || 2.58 ||

പ്രജാഃ പുപുഷതുഃ പ്രീതൗ ദമ്പതീ പുത്രവത്സലൗ |
ശൃബന്തൗ കുജിതം താസാം നിർവൃതൗ കലഭാഷിതൈഃ || 2.59 ||

താസാം പതത്രൈഃ സുസ്പർശൈഃ കുജിതൈർമ്മുശോചേഷ്ടിതൈഃ |
പ്രത്യുദ്ഗമൈരദീനാനാം പിതരൗ മുദമാപതുഃ || 2.60 ||

സ്നേഹാനുബദ്ധഹൃദയാവന്യോന്യം വിഷ്ണുമായയാ |
വിമോഹിതൗ ദീനധിയൗ ശിശുൻ പുപുഷതുഃ പ്രജാഃ || 2.61 ||

ഏകദാ ജഗ്മതുസ്താസാമന്നാർത്ഥം തൗ കുടുംബിനൗ |
പരിതഃ കാനനേ തസ്മിന്നർത്ഥിനൗ ചേരതുശ്ചിരം || 2.62 ||

ദ്യഷ്ട്വാ താല്പുബ്ധകഃ കശ്ചിദ് യദ്യച്ഛരാതോ വനേചരഃ |
ജഗൃഹേ ജാലമാതത്യ ചരതഃ സ്യാലയാന്തികേ || 2.63 ||

കപോതശ്ച കപോതീ ച പ്രജാപോഷേ സദോത്സുകൗ |
ഗതൗ പോഷണമാദായ സ്വനീഡമുപജഗ്മതഃ || 2.64 ||

കപോതീ സ്വാത്മജാൻ വീക്ഷ്യ ബാലകാഞ്ജാലസംവൃതാൻ |
താനഭ്യധാവത് ക്രോശന്തീ ക്രോശതോ ഭൃശദുഃഖിതാ || 2.65 ||

സാസക്യത് സ്നേഹഗുണിതാ ദീനചിത്താജമായയാ |
സ്വയം ചാബധൃത ശിചാ ബദ്ധാൻ പശ്യന്ത്യപസ്മൃതിഃ || 2.66 ||

കപോതശ്ചാത്മജാൻ ബദ്ധാനാത്മനോഽപ്യധികാൻ പ്രിയാൻ |
ഭാർയാം ചാത്മസമാം ദീനോ വിലലാപാതിദുഃഖിതഃ || 2.67 ||

അഹോ മേ പശ്യതാപായമൽപപുണ്യസ്യ ദുർമ്മതേഃ |
അത്യപ്തസ്യാക്യതാർത്ഥസ്യ ഗൃഹസ്ത്രൈവർഗ്ഗികോ ഹതഃ || 2.68 ||

അനുരൂപാനുകൂലാ ച യസ്യ മേ പതിഭേവതാ |
ശൂന്യേ ഗൃഹേ മാം സന്ത്യജ്യ പുത്രൈഃ സ്വർയാതി സാധുഭിഃ || 2.69 ||

സോഽഹം ശൂന്യേ ഗൃഹേ ദീനോ മൃതദാരോ മൃതപ്രജഃ |
ജിജീവിഷേ കിമർത്ഥം വാ വിധുരോ ദുഃഖജീവിതഃ || 2.70 ||

താംസ്തഥൈവാവൃതാഞ്ചരിഗ്ഭിർമൃത്യുഗ്രസ്താൻ വിചേഷ്ടതഃ |
സ്വയം ച കൃപണഃ ശിക്ഷു പശ്യന്നപൃബുധോഽപതത് || 2.71 ||

തം ലബ്ധ്യാ ലുബ്ധകഃ ക്രൂരഃ കപോതം ഗൃഹമേധിനം |
കപോതകാൻ കപോതീം ച സിദ്ധാർത്ഥഃ പ്രയയൗ ഗൃഹം || 2.72 ||

ഏവം കുടുംബ്യശാന്താത്മാ ഭവ്യാരാമഃ പതത്രിവത് |
പുഷ്ണൻ കുടുംബം കൃപണഃ സാനുബന്ധോഽവസീദതി || 2.73 ||

യഃ പ്രാപ്യ മാനുഷം ലോകം മുകുതിഭാരമപാവൃതം |
ഗൃഹേഷു ഖഗവത് സക്തസ്തമാനുഡച്യുതം വിദുഃ || 2.74 ||

|| ഇതി ഭിതീയോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - തൃതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീബ്രഹ്മണ ഉവാച
സുഖമൈന്ദ്രിയകം രാജൻ സ്വർഗ്ഗേ നരക ഏവ ച |
ദേഹിനാം യദ് യഥാ ദുഃഖം തസ്മാനേച്ഛേരത തദ്ബുധഃ || 3.1 ||

ഗ്രാസം സുമൃഷ്ടം വിരസം മഹാന്തം സ്തോകമേവ വാ |
യദ്യച്ഛരയൈവാപതിതം ഗ്രസേദാജഗരോഽക്രിയഃ || 3.2 ||

ശയീതാഹാനി ഭൂരീണി നിരാഹാരോഽനുപക്രമഃ |
യദി നോപനമേദ് ഗ്രാസോ മഹാഹിരിവ ദിഷ്ടഭുക് || 3.3 ||

ഓജഃസഹോബലയുതം ബിഭ്രദ് ദേഹമകർമ്മകം |
ശയാനോ വീതനിദ്രശ്ച നേഹേതേന്ദ്രിയവാനപി || 3.4 ||

മുനിഃ പ്രസന്നഗംഭീരോ ദുർവ്വിഗാഹ്യോ ദുരത്യയഃ |
അനന്തപാരോ ഹ്യക്ഷോഭ്യഃ സ്തിമിതോദ ഇവാർണ്ണവഃ || 3.5 ||

സമൃദ്ധകാമോ ഹീനോ വാ നാരായണപരോ മുനിഃ |
നോത്സർപ്പേത ന ശുഷ്യേത സരിദ്ഭിരിവ സാഗരഃ || 3.6 ||

ദ്യഷ്ട്വാ സ്ത്രിയം ദേവമായാം തദ്ഭാവൈരജിതേന്ദ്രിയഃ |
പ്രലോഭിതഃ പതത്യന്ധേ തമസ്യഗൗ പതംഗവത് || 3.7 ||

യോഷിദ്ധിരണ്യാഭരണാംബരാദി-
ദ്രവ്യേഷു മായാരചിതേഷു മുഡഃ |
പ്രലോഭിതാത്മാ ഹ്യുപഭോഗബുദ്ധ്യാ
പതംഗവന്നശ്യതി നഷ്ടദ്യഷ്ടിഃ || 3.8 ||

സ്തോകം സ്തോകം ഗ്രസേദ് ഗ്രാസം ദേഹോ വർത്തേത യാവതാ |
ഗൃഹാനഹിംസന്നാതിഷ്ഠേദ് വൃത്തിം മാധുകരീം മുനിഃ || 3.9 ||

അണുഭൃശ്ച മഹദ്ഭൃശ്ച ശാസ്ത്രേഭ്യഃ കുശലോ നരഃ |
സർവ്വതഃ സാരമാദദ് യാത്പുഷ്പേഭ്യ ഇവ ഷട്പദഃ || 3.10 ||

സായന്തനം ശ്വസ്തനം വാ ന സംഗൃഹ്ണീത ഭിക്ഷിതം |
പാണിപാത്രോദരാമത്രോ മക്ഷികേവ ന സംഗ്രഹീ || 3.11 ||

സായന്തനം ശ്വസ്തനം വാ ന സംഗൃഹ്ണീത ഭിക്ഷുകഃ |
മക്ഷികാ ഇവ സംഗൃഹ്ണൻ സഹ തേന വിനശ്യതി || 3.12 ||

പദാപി യുവതീം ഭിക്ഷുർന്ന സ്പ്യശേദ് ദാരവീമപി |
സ്പ്യശൻ കരീവ ബധ്യേത കരിണ്യാ അംഗസംഗതഃ || 3.13 ||

നാധിഗച്ഛേത് സ്ത്രിയം പ്രാജ്ഞഃ കർഹിചിന്മൃത്യുമാത്മനഃ |
ബലാധികൈഃ സ ഹന്യേത ഗജൈരന്യൈർഗ്ഗജോ യഥാ || 3.14 ||

ന ദേയം നോപഭോഗ്യം ച ലുബ്ധൈർയദ് ദുഃഖസഞ്ചിതം |
ഭുംകേത തദപി തച്ചാന്യോ മധുഹേവാർത്ഥവിന്ധു || 3.15 ||

സുദുഃഖോപാർജ്ജിതൈർവ്വിത്തൈരാശാസാനാം ഗൃഹാശിഷഃ |
മധുഹേവാഗ്രതോ ഭുംകേത യതിർവ്വൈ ഗൃഹമേധിനാം || 3.16 ||

ഗ്രാമ്യഗീതം ന ശൃണുയാദ് യതിർവ്വനചരഃ ക്വചിത് |
ശിക്ഷേത ഹരിണാദ് ബലാഹ്മൃഗയോർഗ്ഗീതമോഹിതാത് || 3.17 ||

നൃത്യവാദിത്രഗീതാനി ജുഷൻ ഗ്രാമ്യാണി യോഷിതാം |
ആസാം ക്രീഡനകോ വശ്യ ഗൃഷ്യശൃങ്ഗോ മൃഗീസുതഃ || 3.18 ||

ജിഹ്വയാതിപ്രമാമിന്യാ ജനോ രസവിമോഹിതഃ |
മൃത്യുമൃച്ഛത്യസദ്ബുദ്ധിർമ്മീനസ്തു ബഡിശൈർയഥാ || 3.19 ||

ഇന്ദ്രിയാണി ജയന്ത്യാശു നിരാഹാരാ മനീഷിണഃ |
വർജ്ജയിത്വാ തു രസനം തന്നിരന്നസ്യ വർദ്ധതേ || 3.20 ||

താവജ്ജിതേന്ദ്രിയോ ന സ്യാദ് വിജിതാന്യേന്ദ്രിയഃ പുമാൻ |
ന ജയേദ് രസനം യാവജ്ജിതം സർവ്വം ജിതേ രസേ || 3.21 ||

പിംഗലാ നാമ വേശ്യാഽഽസീദ് വിദേഹനഗരേ പുരാ |
തസ്യാ മേ ശിക്ഷിതം കിഞ്ചിന്നിബോധ നൃപനന്ദന || 3.22 ||

സാ സ്വൈരിണ്യേകദാ കാന്തം സംകേത ഉപനേഷ്യതീ |
അഭൂത് കാലേ ബഹിർദ്വാരേ ബിഭ്രതീ രൂപമുത്തമം || 3.23 ||

മാർഗ്ഗ ആഗച്ഛതോ വീക്ഷ്യ പുരുഷാൻ പുരുഷർഷഭ |
താങ്ഛരൂൽകദാൻ വിത്തവതഃ കാന്താൻ മേന്യേർത്ഥകാമുകാ || 3.24 ||

ആഗതേഷപയാതേഷു സാ സംകേതോപജീവിനീ |
അപ്യന്യോ വിത്തവാൻ കോഽപി മാമുപൈഷ്യതി ഭൂരിദഃ || 3.25 ||

ഏവം ദുരാശയാ ധസ്തനിദ്രാ ദ്വാർയവലംബതീ |
നിർഗ്ഗച്ഛന്തീ പ്രവിശതീ നിശീഥം സമപദ്യത || 3.26 ||

തസ്യാ വിത്താശയാ ശുഷ്യദ്വക്രതായാ ഭീനചേതസഃ |
നിർവ്വേദഃ പരമോ ജ്ജേത ചിന്താഹേതുഃ സുഖാവഹഃ || 3.27 ||

തസ്യാ നിർവ്വിണ്ണചിത്തായാ ഗീതം ശൃണു യഥാ മമ |
നിർവ്വേദ ആശാപാശാനാം പുരുഷസ്യ യഥാ ഹൃസിഃ || 3.28 ||

ന ഹ്യംഗാജാതനിർവ്വേദോ ദേഹബന്ധം ജിഹാസതി |
യഥാ വിജ്ഞാനരഹിതോ മനുജോ മമതാം നൃപ || 3.29 ||

ശ്രീപിംഗലോവാച
അഹോ മേ മോഹവിതതിം പശ്യതാവിജിതാത്മനഃ |
യാ കാന്താദസതഃ കാമം കാമയേ യേന ബാലിശാ || 3.30 ||

സന്തം സമീപേ രമണം രതിപ്രദം
വിത്തപ്രദം നിത്യമിമം വിഹായ |
അകാമദം ദുഃഖഭയാധിശോക-
മോഹപ്രദം തുച്ഛരമഹം ഭജ്ജേജ്ഞാ || 3.31 ||

അഹോ മയാഘ്യാ പരിതാപിതോ വൃഥാ
 സാംകേത്യവൃത്തയാതിവിഗർഹ്യവാർത്തയാ |
 സ്ത്രൈണാനനരാദ് യാർത്ഥത്യഷോഘ്യാനുശോചയാത്
 ക്രീതേന വിത്തം രതിമാത്മനേച്ഛരതീ || 3.32 ||

യദസ്ഥിഭിർന്നിർമിതവംശവംശ്യ
 സ്ഥൂണം ത്വചാ രോമനഖൈഃ പിനഭും |
 ക്ഷരന്നവഭാരമഗാരമേതദ്
 വിൺമൂത്രപൂർണ്ണം മദുപൈതി കാനയാ || 3.33 ||

വിദേഹാനാം പുരേ ഹൃസ്മിന്നഹമേകൈവ മുന്ധധീഃ |
 യാന്യമിച്ഛന്ത്യസത്യസ്മാദാത്മദാത് ക്വാമച്യുതാത് || 3.34 ||

സുഹൃത് പ്രേഷ്ഠതമോ നാഥ ആത്മാ ചായം ശരീരിണാം |
 തം വിക്രീയാത്മനൈവാഹം രമേഘ്നേന യഥാ രമാ || 3.35 ||

കിയത് പ്രിയം തേ വൃഭജൻ കമാ യേ കമാദാ നരാഃ |
 ആദ്യന്തവന്തോ ഭാർയായാ ദേവാ വാ കാലവിദ്രുതാഃ || 3.36 ||

നൂനം മേ ഭഗവാൻ പ്രീതോ വിഷ്ണുഃ കേനാപി കർമ്മണാ |
 നിർവ്വേദോഽയം ദുരാശായാ യന്മേ ജാതഃ സുഖാവഹഃ || 3.37 ||

മൈവം സ്യൂർമ്മന്ദഭാഗ്യായാഃ ക്ലേശാ നിർവ്വേദഹേതവഃ |
 യേനാനുബന്ധം നിർഹൃത്യ പുരുഷഃ ശമമ്യച്ഛരതി || 3.38 ||

തേനോപകൃതമാദായ ശിരസാ ഗ്രാമ്യസംഗതാഃ |
 ത്യക്ത്വാ ദുരാശാഃ ശരണം വ്രജാമി തമധീശ്വരം || 3.39 ||

സന്തുഷ്ടാ ശ്രദ്ദധത്യേതദ് യഥാലാഭേന ജീവതീ |
 വിഹരാമ്യമുനൈവാഹമാത്മനാ രമണേന വൈ || 3.40 ||

സംസാരകൃപേ പതിതം വിഷയൈർമ്മുഷിതേക്ഷണം |
 ഗ്രസ്തം കാലാഹിനാഘ്യാനം കോഘ്യാനുസ്ത്രാതുമധീശ്വരഃ || 3.41 ||

ആത്മൈവ ഹ്യാത്മനോ ഗോപ്താ നിർവ്വിദ്യേത യദാഖിലാത് |
അപ്രമത്ത ഇദം പശ്യേദ് ഗ്രസ്മതം കാലാഹിനാ ജഗത് || 3.42 ||

ശ്രീബ്രഹ്മണ ഉവാച
ഏവം വ്യവസിതമതിർദൂരാശാം കാന്തതർഷജാം |
ചരിന്ത്വാപശമമാസ്ഥായ ശയ്യാമുപവിവേശ സാ || 3.43 ||

ആശാ ഹി പരമം ദുഃഖം നൈരാശ്യം പരമം സുഖം |
യഥാ സഞ്ചരിദ്യ കാന്താശാം സുഖം സുഷ്യാപ പിംഗലാ || 3.44 ||

|| ഇതി തൃതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീബ്രഹ്മണ ഉവാച

പരിഗ്രഹോ ഹി ദുഃഖായ യദ് യത് പ്രിയതമം നൃണാം |
അനന്തം സുഖമാപ്നോതി തദ് വിദ്വാൻ യസ്ത്വകിഞ്ചനഃ || 4.1 ||

സാമിഷം കുരും ജഘ്നുർബ്രഹ്മണോ യേ നിരാമിഷാഃ |
തദാമിഷം പരിത്യജ്യ സ സുഖം സമവിന്ദത || 4.2 ||

ന മേ മാനാവമാനൗ സ്തോ ന ചിന്താ ഗേഹപുത്രിണാം |
ആത്മക്രീഡ ആത്മരതിർവ്വിചരാമീഹ ബാലവത് || 4.3 ||

ഭാവേവ ചിന്തയാ മുകതൗ പരമാനന്ദ ആപ്സുതൗ |
യോ വിമുഷോ ജഡോ ബാലോ യോ ഗുണേഭ്യഃ പരം ഗതഃ || 4.4 ||

ക്ഷചിത് കുമാരീ ത്യാത്മാനം വൃണാനാൻ ഗൃഹമാഗതാൻ |
സ്വയം താനർഹയാമാസ ക്വാപി യാതേഷു ബന്ധുഷു || 4.5 ||

തേഷാമഭ്യവഹാരാർത്ഥം ശാലീൻ രഹസി പാർത്ഥിവ |
അവഘ്നന്ത്യാഃ പ്രകോഷ്ഠസ്ഥാശ്ചക്രൂഃ ശംഖാഃ സ്വനം മഹത് || 4.6 ||

സാ തജ്ജുഗുപ്സിതം മത്യാ മഹതീ പ്രീഡിതാ തതഃ |
ബഭഭൈജകൈകശഃ ശംഖാൻ ഭൗ ഭൗ പാണ്യോരശേഷയത് || 4.7 ||

ഉഭയോരപ്യഭൂദ് ഘോഷോ ഹൃവഘ്നന്ത്യാഃ സ്ഥ ശംഖയോഃ |
തത്രാപ്യേകം നിരഭിദദേകസ്ഥാനാഭവദ് ധനിഃ || 4.8 ||

അമ്പശിക്ഷമിമം തസ്യാ ഉപദേശമരിന്ദമ |
ലോകാനനുചരന്നേതാല്ലോകതത്ത്വവിവിത്സയാ || 4.9 ||

വാസേ ബഹുനാം കലഹോ ഭവേദ് വാർത്താ ഭയോരപി |
ഏക ഏവ ചസേത് തസ്ഥാത് കുമാർയാ ഇവ കംകണഃ || 4.10 ||

മന ഏകത്ര സംയുജ്യാജ്ജിതശ്ചാസോ ജിതാസനഃ |
വൈരാഗ്യാഭ്യാസയോഗേന ധ്രിയമാണമന്ദ്രിതഃ || 4.11 ||

യസ്മിൻ മനോ ലബ്ധപദം യദേത-
    ച്ഛരണൈഃ ശരണർമ്മുഞ്ചതി കർമ്മരേണുൻ |
സന്ത്വേന വ്യഭേന രജസ്തമശ്ച
    വിധൂയ നിർവ്യാണമുപൈത്യനിന്ധനം || 4.12 ||

തദൈവമാത്മന്യവരുദ്ധചിത്തോ
    ന വേദ കിഞ്ചിദ് ബഹിരന്തരം വാ |
യഥേഷുകാരോ നൃപതിം പ്രജന്ത-
    മിഷ്ഠ ഗതാത്മാ ന ദദർശ പാർശ്വേ || 4.13 ||

ഏകചാർയനികേതഃ സ്യാദപ്രമത്തോ ഗുഹാശയഃ |
അലക്ഷ്യമാണ ആചാരൈർമ്മുനിരേകോഽൽപഭാഷണഃ || 4.14 ||

ഗുഹാരംഭോഽതിദുഃഖായ വിഫലശ്ചാധ്രുവാത്മനഃ |
സർപ്പഃ പരകൃതം വേശ്മ പ്രവിശ്യ സുഖമേധതേ || 4.15 ||

ഏകോ നാരായണോ ദേവഃ പൂർവ്വസൃഷ്ടം സ്വമായയാ |
സംഹൃത്യ കാലകലയാ കൽപാന്ത ഇദമീശ്വരഃ || 4.16 ||

ഏക ഏവാദിതീയോഽഭൂദാത്മാധാരോഽവിലാശ്രയഃ |
കാലേനാത്മാനുഭാവേന സാമ്യം നീതാസു ശക്തിഷു |
സത്ത്വാദിഷ്വാദിപുരുഷഃ പ്രധാനപുരുഷേശ്വരഃ || 4.17 ||

പരാവരാണാം പരമ ആസ്തേ കൈവല്യസഞ്ജ്ഞിതഃ |
കേവലാനുഭവാനന്ദസന്ദോഹോ നിരുപാധികഃ || 4.18 ||

കേവലാത്മാനുഭാവേന സ്വമായാം ത്രിഗുണാത്മികാം |
സംക്ഷോഭയൻ സൃജത്യാദൗ തയാ സൂത്രമരിന്ദമ || 4.19 ||

താമാഹുസ്ത്രിഗുണവ്യക്തിം സൃജന്തീം വിശ്വതോമുഖം |
യസ്മിൻ പ്രോതമിദം വിശ്വം യേന സംസരതേ പുമാൻ || 4.20 ||

യഥോർണ്ണനാഭിർഹൃദയാഭൂർണ്ണാം സന്തത്യ വക്രതതഃ |
തയാ വിഹൃത്യ ഭൂയസ്താം ഗ്രസത്യേവം മഹേശ്വരഃ || 4.21 ||

യത്ര യത്ര മനോ ദേഹീ ധാരയേത് സകലം ധിയാ |
സ്നേഹാദ് ഭേഷാദ് ഭയാദ് വാപി യാതി തത്തത്വരൂപതാം || 4.22 ||

കീടഃ പേശസ്കൃതം ധ്യായൻ കുഡ്യാം തേന പ്രവേശിതഃ |
യാതി തത്സാത്മതാം രാജൻ പൂർവ്വരൂപമസന്ത്യജൻ || 4.23 ||

ഏവം ഗുരുഭ്യ ഏതേഭ്യ ഏഷാ മേ ശിക്ഷിതാ മതിഃ |
സ്യാത്ഥോപശിക്ഷിതാം ബുദ്ധിം ശൃണു മേ വദതഃ പ്രഭോ || 4.24 ||

ദേഹോ ഗുരുർമ്മമ വിരക്തിവിവേകഹേതു-
ർബിഭ്രേത് സ്ഥ സത്ത്വനിധനം സതതാർത്ത്യദർക്കം |
തത്ത്വാന്യനേന വിമൃശാമി യഥാ തഥാപി
പാരക്യമിത്യവസിതോ വിചരാമ്യസംഗഃ || 4.25 ||

ജായാത്മജാർത്ഥപശുഭൃത്യഗൃഹാപ്തവർഗ്ഗാൻ
പുഷ്ണാതി യത്പ്രിയചികീർഷയാ വിതമ്പൻ |
സ്യാന്തേ സകൃച്ഛ്രമവരുദ്ധധനഃ സ ദേഹഃ
സൃഷ്ട്യാസ്യ ബീജമവസീദതി വൃക്ഷധർമ്മാ || 4.26 ||

ജിഹ്വൈകതോഽമൃമപകർഷതി കർഹി തർഷാ
ശിശ്നോഽന്യതസ്ത്വഗുദരം ശ്രവണം കൃതശ്ചിത് |
പ്രാണോഽന്യതശ്ചപലഭ്യക് ക്വ ച കർമ്മശക്തി-
ർബഹ്വ്യഃ സപത്യ ഇവ ഗേഹപതിം ലുനന്തി || 4.27 ||

സൃഷ്ട്യാ പുരാണി വിവിധാനുജയാഽഽത്മശക്ത്യാ
വൃക്ഷാൻ സരീസൃപപശുൻ ഖഗഭംശമത്യാൻ |
തൈസ്തൈരതുഷ്ടഹൃദയഃ പുരുഷം വിധായ
ബ്രഹ്മാവലോകധിഷണം മുദമാപ ദേവഃ || 4.28 ||

ലബ്ധ്യാ സുദുർല്ലഭമിദം ബഹുസംഭവാനേ
 മാനുഷ്യമർത്ഥദമനിത്യമപീഹ ധീരഃ |
 തുർണ്ണം യതേത ന പതേദനുമൃത്യു യാവ-
 ന്നിഃശ്രേയസായ വിഷയഃ ഖലു സർവ്വതഃ സ്യാത് || 4.29 ||

ഏവം സഞ്ജാതവൈരാഗ്യോ വിജ്ഞാനാലോക ആത്മനി |
 വിചരാമി മഹീമേതാം മുക്തസംഗോഽനഹംകൃതിഃ || 4.30 ||

ന ഹ്യേകസ്മാദ് ഗുരോർജ്ഞാനം സുസ്ഥിരം സ്യാത് സുപുഷ്കലം |
 ബ്രഹ്മ്മൈതദഭിതീയം വൈ ഗീയതേ ബഹുധർഷിഭിഃ || 4.31 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 ഇത്യുക്ത്വാ സ യദും വിപ്രസ്തമാമന്ത്ര്യാ ഗഭീരധീഃ |
 വന്ദിതോഽഭ്യർത്ഥിതോ രാജ്ഞാ യയൗ പ്രീതോ യഥാഗതം || 4.32 ||

അവധൂതവചഃ ശ്രുത്വാ പൂർവ്വേഷാം നഃ സ പൂർവ്വജഃ |
 സർവ്വസംഗവിനിർമ്മുക്തഃ സമചിന്തോ ബഭൂവ ഹ || 4.33 ||

|| ഇതി ചതുർഥോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയോദിതേഷവഹിതഃ സ്വധർമ്മേഷു മദാശ്രയഃ |

വർണ്ണാശ്രമകുലാചാരമകാമാത്മാ സമാചരേത് || 5.1 ||

അമ്പീക്ഷേത വിശുദ്ധാത്മാ ഭേഹിനാം വിഷയാത്മനാം |

ഗുണേഷു തത്ത്വധ്യാനേന സർവ്വാരംഭവിപര്യയം || 5.2 ||

സുപ്തസ്യ വിഷയാലോകോ ധ്യായതോ വാ മനോരഥഃ |

നാനാത്മകത്വാദ് വിഫലസ്തഥാ ഭേദാത്മധീർഗ്ഗുണൈഃ || 5.3 ||

നിവൃത്തം കർമ്മ സേവേത പ്രവൃത്തം മത്പരസ്ത്യജേത് |

ജിജ്ഞാസായാം സമ്പ്രവൃത്തോ നാദ്രിയേത് കർമ്മചോദനാം || 5.4 ||

യമാനഭീക്ഷ്ണം സേവേത നിയമാൻ മത്പരഃ ക്വചിത് |

മദഭിജ്ഞം ഗുരും ശാന്തമുപാസീത മദാത്മകം || 5.5 ||

അമാന്യമത്സരോ ദക്ഷോ നിർമ്മമോ ദൃഢസൗഹൃദഃ |

അസത്പരോഽർത്ഥജിജ്ഞാസുരനസുയുരമോഘവാക് || 5.6 ||

ജായാപത്യഗൃഹക്ഷേത്ര സ്വജനദ്രവിണാദിഷു |

ഉദാസീനഃ സമം പശ്യൻ സർവ്വേഷ്വർത്ഥമിവാത്മനഃ || 5.7 ||

വിലക്ഷണഃ സ്ഥൂലസൂക്ഷ്മാദ് ഭേദാദാത്മേക്ഷിതാ സ്വദ്യക് |

യഥാഗ്നിർദ്ദാരൂണോ ദാഹ്യാദ് ദാഹകോഽന്യഃ പ്രകാശകഃ || 5.8 ||

നീരോധോത്പത്തുണ്യുബൃഹന്നാനാത്വം തത്കൃതാൻ ഗുണാൻ |

അന്തഃ പ്രവിഷ്ടഃ ആധത്ത ഏവം ഭേദഗുണാൻ പരഃ || 5.9 ||

യോഽസൗ ഗുണൈർവ്വിരചിതോ ഭേദോഽയം പുരുഷസ്യ ഹി |

സംസാരസ്തന്നിബന്ധോഽയം പുംസോ വിദ്യാച്ഛരിദാത്മനഃ || 5.10 ||

തസ്മാജ്ജിജ്ഞാസയാഽഽത്മാനമാത്മസ്ഥം കേവലം പരം |
സംഗമ്യ നിരസേദേതദസ്തുബുദ്ധിം യഥാക്രമം || 5.11 ||

ആചാര്യോഽരണിരാഭ്യഃ സ്യാദന്തേവാസ്യുത്തരാണിഃ |
തത്സന്ധാനം പ്രവചനം വിദ്യാസന്ധിഃ സുഖാവഹഃ || 5.12 ||

വൈശാരദീ സാതിവിശുദ്ധബുദ്ധി-
ര്യുനോതി മായാം ഗുണസമ്പ്രസൂതാം |
ഗുണാംശ്ച സന്ദഹ്യ യദാത്മമേതത്
സ്വയം ച ശാമ്യത്യസമിദ് യഥാഗ്നിഃ || 5.13 ||

അഥൈഷാം കർമ്മകർത്തുണാം ഭോക്തൃണാം സുഖഭുഃഖയോഃ |
നാനാത്വമഥ നിത്യത്വം ലോകകാലാഗമാത്മനാം || 5.14 ||

മന്യസേ സർവ്വഭാവാനാം സംസ്ഥാ ഹ്യൗത്പത്തികീ യഥാ |
തത്തദാകൃതിഭേദേന ജായതേ ഭിദ്യതേ ച ധീഃ || 5.15 ||

ഏവമപ്യംഗ സർവ്വേഷാം ദേഹിനാം ദേഹയോഗതഃ |
കാലാവയവതഃ സന്തി ഭാവാ ജന്മാദയോഽസക്യത് || 5.16 ||

അത്രാപി കർമ്മണാം കർത്തുരന്ധാതന്ത്യം ച ലക്ഷ്യതേ |
ഭോക്തൃശ്ച ഭുഃഖസുഖയോഃ കോഽമ്പർത്ഥോ വിവശം ഭജേത് || 5.17 ||

ന ദേഹിനാം സുഖം കിഞ്ചിദ് വിദ്യതേ വിദുഷാമപി |
തഥാ ച ഭുഃഖം മൂഢാനാം വൃഥാഹംകരണം പരം || 5.18 ||

യദി പ്രാപ്തിം വിഘാതം ച ജാനന്തി സുഖഭുഃഖയോഃ |
തേഽപ്യഭാ ന വിദുർയോഗം മൃത്യുർന്ന പ്രഭവേദ് യഥാ || 5.19 ||

കോഽമ്പർത്ഥഃ സുഖയത്യേനം കാരോ വാ മൃത്യുരന്തികേ |
ആഘാതം നീയമാനസ്യ വധ്യസ്യേവ ന തുഷ്ടിഭഃ || 5.20 ||

ശ്രുതം ച ഭൃഷ്ടവദ് ഭൃഷ്ടം സ്പർദ്ധാസുയാത്യയവ്യയൈഃ |
ബഹന്തരായകാമത്വാത് കൃഷിവാചാപി നിഷ്ഫലം || 5.21 ||

അന്തരാധൈരവിഹതോ യദി ധർമ്മഃ സ്വന്തുഷ്ഠിതഃ |
തേനാപി നിർജ്ജിതം സ്ഥാനം യഥാ ഗച്ഛരതി തച്ഛര്യണു || 5.22 ||

ഇഷ്ടേഹ ദേവതാ യജ്ഞൈഃ സ്വർലോകം യാതി യാജ്ഞികഃ |
ഭൃജ്ജീത ദേവവത്തത്ര ഭോഗാൻ ദിവ്യാൻ നിജാർജ്ജിതാൻ || 5.23 ||

സ്വപുണ്യോപചിതേ ശുഭ്രേ വിമാന ഉപഗീയതേ |
ഗന്ധർവ്വൈർവ്വിഹരൻ മധ്യേ ദേവീനാം ഹൃദ്യവേഷധ്യക് || 5.24 ||

സ്ത്രീഭിഃ കാമഗയാനേന കിംകിണീജാലമാലിനാ |
ക്രീഡൻ ന വേദാത്ഥപാതം സുരാക്രീഡേഷു നിർവൃതഃ || 5.25 ||

താവത് പ്രമോദതേ സ്വർഗ്ഗേ യാവത് പുണ്യം സമാപ്യതേ |
ക്ഷീണപുണ്യഃ പതത്യർച്ചാഗനിച്ഛൻ കാലചാലിതഃ || 5.26 ||

യദ്യധർമ്മരതഃ സംഗാദസതാം വാജിതേന്ദ്രിയഃ
കാമാത്മാ കൃപണോ ലുബ്ധഃ സ്ത്രൈണോ ഭൂതവിഹിംസകഃ || 5.27 ||

പശുനവിധിനാഽഽലഭ്യ പ്രേതഭൂതഗണാൻ യജൻ
നരകാനവശോ ജന്തുർഗൃത്വാ യാത്യുൽബണം തമഃ || 5.28 ||

കർമ്മാണി ദുഃഖോദർക്കാണി കുർവ്വൻ ദേഹേന തൈഃ പുനഃ |
ദേഹമാഭജതേ തത്ര കിം സുഖം മർത്യധർമ്മിണഃ || 5.29 ||

ലോകാനാം ലോകപാലാനാം മദ്ഭയം കൽപജീവിനാം |
ബ്രഹ്മണോഽപി ഭയം മത്തോ ദിപരാർദ്ധപരായുഷഃ || 5.30 ||

ഗുണാഃ സൃജന്തി കർമ്മാണി ഗുണോഽനുസൃജതേ ഗുണാൻ |
ജീവസ്തു ഗുണസംയുക്തോ ഭൂംക്തേ കർമ്മഫലാനൃസൗ || 5.31 ||

യാവത് സ്യാദ് ഗുണവൈഷമ്യം താവന്നാനാത്ഥമാത്മനഃ |
നാനാത്ഥമാത്മനോ യാവത് പാരതന്ത്യം തദൈവ ഹി || 5.32 ||

യാവദസ്യാസ്വതന്ത്രത്വം താവദീശ്വരതോ ഭയം |
യ ഏതത് സമുപാസീരംസ്തേ മുഹ്യന്തി ശുചാർപ്പിതാഃ || 5.33 ||

കാല ആത്മാഽഽഗമോ ലോകഃ സ്വഭാവോ ധർമ്മ ഏവ ച |
ഇതി മാം ബഹുധാ പ്രാഹുർഗ്ഗുണവൃതികരേ സതി || 5.34 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
ഗുണേഷു വർത്തമാനോഽപി ദേഹജേഷ്ണനപാവൃതഃ |
ഗുണൈർന്ന ബദ്ധ്യതേ ദേഹീ ബദ്ധ്യതേ വാ കഥം വിഭോ || 5.35 ||

കഥം വർത്തേത വിഹരേത് കൈർവ്വാ ജ്ഞായേത ലക്ഷണൈഃ |
കിം ഭുഞ്ജീതോത വിസൃജേച്ഛരയിതാസീത യാതി വാ || 5.36 ||

ഏതദ്ച്യുത മേ ബ്രൂഹി പ്രശ്നം പ്രശ്നവിഭാം വര |
നിത്യമുക്തോ നിത്യബദ്ധ ഏക ഏവേതി മേ ഭ്രമഃ || 5.37 ||

|| ഇതി പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ബഭോ മൂക്ത ഇതി വ്യാഖ്യാ ഗുണതോ മേ ന വസ്തുതഃ |
ഗുണസ്യ മായാമൂലത്വാന മേ മോക്ഷോ ന ബന്ധനം || 6.1 ||

ശോകമോഹൗ സുഖം ദുഃഖം ദേഹാപത്തിശ്ച മായയാ |
സ്വപ്നോ യഥാഘ്നനഃ പ്യാതിഃ സംസൃതിർന്ന തു വാസ്തവീ || 6.2 ||

വിദ്യാവിദ്യേ മമ തനു വിദ്യുദ്ധവ ശരീരിണാം |
മോക്ഷബന്ധകരീ ആദ്യേ മായയാ മേ വിനിർമ്മിതേ || 6.3 ||

ഏകസ്യൈവ മമാംശസ്യ ജീവസ്യൈവ മഹാമതേ |
ബന്ധോഽസ്യാവിദ്യയാനാദിർവിദ്യയാ ച തഥേതരഃ || 6.4 ||

അഥ ബദ്ധസ്യ മൂക്തസ്യ വൈലക്ഷണ്യം വദാമി തേ |
വിരുദ്ധധർമ്മിണോസ്താത സ്ഥിതയോരേകധർമ്മിണി || 6.5 ||

സുപർണ്ണാവേതൗ സദ്യശൗ സഖായൗ
യദ്യച്ഛരയൈതൗ കൃതനീഡൗ ച വ്യക്ഷേ |
ഏകസ്തയോഃ ഖാദതി പിപ്ലാന്ന-
മന്യോ നിരന്നോഽപി ബലേന ഭൂയാൻ || 6.6 ||

ആത്മാനമന്യം ച സ വേദ വിദ്വാ-
നപിപ്ലാദോ ന തു പിപ്ലാദഃ |
യോഽവിദ്യയാ യുക്സ തു നിത്യബഭോ
വിദ്യാമയോ യഃ സ തു നിത്യമൂക്തഃ || 6.7 ||

ദേഹസ്ഥോഽപി ന ദേഹസ്ഥോ വിദ്വാൻ സ്വപ്നാദ് യഥോത്ഥിതഃ |
അദേഹസ്ഥോഽപി ദേഹസ്ഥഃ കുമതിഃ സ്വപ്നദ്യുഗ് യഥാ || 6.8 ||

ഇന്ദ്രിയൈരിന്ദ്രിയാർത്ഥേഷു ഗുണൈരപി ഗുണേഷു ച |
ഗൃഹ്യമാണേഷഹം കുർയാന്ന വിദ്വാൻ യസ്ത്വവിക്രിയഃ || 6.9 ||

ദൈവാധീനേ ശരീരേസ്മിൻ ഗുണഭാവേഷു കർമ്മണാ |
വർത്തമാനോഽബുധസ്തത്ര കർത്താസ്മീതി നിബദ്ധ്യതേ || 6.10 ||

ഏവം വിരക്തഃ ശയന ആസനാടനമജ്ജനേ |
ദർശനസ്പർശനശ്രവാണ ഭോജനശ്രവണാദിഷു || 6.11 ||

ന തഥാ ബദ്ധ്യതേ വിദ്വാംസ്തത്ര തത്രാദയൻ ഗുണാൻ |
പ്രകൃതിസ്ഥോഽപ്യസംസക്തോ യഥാ ഖം സവിതാനിലഃ || 6.12 ||

വൈശാരദ്യേഷയാസംഗശിതയാ ഛിന്നസംശയഃ |
പ്രതിബുദ്ധ ഇവ സ്വപ്നാനാനാത്വാദ് വിനിവർത്തതേ || 6.13 ||

യസ്യ സ്യൂർവ്വീതസംകൽപാഃ പ്രാണേന്ദ്രിയർന്നനോധിയാം |
വൃത്തയഃ സ വിനിർമ്മുക്തോ ദേഹസ്ഥോഽപി ഹി തദ്ഗുണൈഃ || 6.14 ||

യസ്യാത്മാ ഹിംസ്യതേ ഹിംസ്രൈർയേന കിഞ്ചിദ് യദ്യച്ഛരയാ |
അർച്യതേ വാ ക്വചിത്തത്ര ന വൃതിക്രിയതേ ബുധഃ || 6.15 ||

ന സ്തുവീത ന നിന്ദേത കുർവ്വതഃ സാധ്യസാധു വാ |
വദതോ ഗുണദോഷാഭ്യാം വർജ്ജിതഃ സമദ്യങ്മുനിഃ || 6.16 ||

ന കുർയാന്ന വദേത് കിഞ്ചിന്ന ധ്യായേത് സാധ്യസാധു വാ |
ആത്മാരാമോഽനയാ വൃത്തയാ വിചരേജ്ജഡവന്മുനിഃ || 6.17 ||

ശബ്ദബ്രഹ്മണി നിഷ്ണാതോ ന നിഷ്ണായാത് പരേ യദി |
ശ്രമസ്തസ്യ ശ്രമഫലോ ഹ്യധേനുമിവ രക്ഷതഃ || 6.18 ||

ഗാം ദുദ്ധദോഹാമസതീം ച ഭാർയാം
ദേഹം പരാധീനമസത്പ്രജാം ച |
വിത്തം ത്വതീർത്വമീകൃതമംഗ വാചം
ഹീനാം മയാ രക്ഷതി ദുഃഖദുഃഖീ || 6.19 ||

യസ്യാം ന മേ പാവനമംഗ കർമ്മ
 സ്ഥിത്യുദ്ഭവപ്രാണനീരോധമസ്യ |
 ലീലാവതാരേപ്സിതജന്മ വാ സ്യാദ്-
 വന്ധ്യാം ഗിരം താം ബിഭൃയാന ധീരഃ || 6.20 ||

ഏവം ജിജ്ഞാസയാപോഹ്യ നാനാത്വഭ്രമമാത്മനി |
 ഉപാരമേത വിരജം മനോ മയ്യർപ്പ്യ സർവ്വഗേ || 6.21 ||

യദ്യനീശോ ധാരയിതും മനോ ബ്രഹ്മണി നിശ്ചലം |
 മയി സർവ്വ്വാനി കർമ്മാണി നിരപേക്ഷഃ സമാചര || 6.22 ||

ശ്രദ്ധാലുർമ്മേ കഥാഃ ശൃണ്വൻ സുഭദ്രാ ലോകപാവനീഃ |
 ഗായന്നസ്മരൻ കർമ്മ ജന്മ ചാഭിനയൻ മുഹൂഃ || 6.23 ||

മദർത്ഥേ ധർമ്മകാമാർത്ഥാനാചരൻ മദപാശ്രയഃ |
 ലഭതേ നിശ്ചലാം ഭക്തിം മയ്യുദ്ധവ സനാതനേ || 6.24 ||

സത്സംഗലബ്ധയാ ഭക്ത്യാ മയി മാം സ ഉപാസിതാ |
 സ വൈ മേ ദർശിതം സദ്ഭിരഞ്ജസാ വിന്ദതേ പദം || 6.25 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
 സാധുസ്തവോത്തമശ്ലോക മതഃ കീദ്യഗ്വിധഃ പ്രഭോ |
 ഭക്തിസ്ത്വയ്യുപയുജ്യേത കീദ്യശീ സദ്ഭിരാദ്യതാ || 6.26 ||

ഏതന്മേ പുരുഷാധ്യക്ഷ ലോകാധ്യക്ഷ ജഗത്പ്രഭോ |
 പ്രണതായാനുരക്തായ പ്രപന്നായ ച കഥ്യതാം || 6.27 ||

ത്വം ബ്രഹ്മ പരമം വ്യോമ പുരുഷഃ പ്രകൃതേഃ പരഃ |
 അവതീർണ്ണോഽസി ഭഗവൻ സ്വേച്ഛോരാപാത്തപൃഥഗ്വപുഃ || 6.28 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 കൃപാലുരക്യതദ്രോഹസ്തിതിക്ഷുഃ സർവ്വഭേഹിനാം |
 സത്യസാരോഽനവദ്യാത്മാ സമഃ സർവ്വോപകാരകഃ || 6.29 ||

കാമൈരഹതധീർദ്ദാന്തോ മൃദുഃ ശുചിരകിഞ്ചനഃ |
അനീഹോ മിതഭുക് ശാന്തഃ സ്ഥിരോ മച്ഛരരണോ മുനിഃ || 6.30 ||

അപ്രമത്തോ ഗഭീരാത്മാ ധൃതിമാഞ്ജിതഷഡ്ഗുണഃ |
അമാനീ മാനദഃ കല്പ്യോ മൈത്രഃ കാരുണികഃ കവിഃ || 6.31 ||

ആജ്ഞായൈവം ഗുണാൻ ദോഷാൻ മയാഽഽഭിഷ്ടാനപി സ്വകാൻ |
ധർമ്മാൻ സന്ത്യജ്യ യഃ സർവ്വ്യാൻ മാം ഭജേത സ സത്തമഃ || 6.32 ||

ജ്ഞാത്യാജ്ഞാത്യാഽഥ യേ വൈ മാം യാവാൻ യശ്ചാസ്ഥി യാദ്യുഗഃ |
ഭജന്ത്യനന്യഭാവേന തേ മേ ഭക്തത്മാ മതാഃ || 6.33 ||

മല്ലിംഗമദ്ഭക്തജന ദർശനസ്പർശനാർച്ചനം |
പരിചർയാ സ്തുതിഃ പ്രഹവഗുണകർമ്മാനുകീർത്തനം || 6.34 ||

മത്കഥാശ്രവണേ ശ്രദ്ധാ മദനുധ്യാനമുദ്ധവ |
സർവ്വലാഭോപഹരണം ദാസ്യേനാത്മനിവേദനം || 6.35 ||

മജ്ജന്മകർമ്മകഥനം മമ പർവ്വാനുമോദനം |
ഗീതതാണ്ഡവവാദിത്ര ഗോഷ്ഠീഭിർമ്മദ്ഗൃഹോത്സവഃ || 6.36 ||

യാത്രാ ബലിവിധാനം ച സർവ്വവാർഷികപർവ്വസു |
വൈദികീ താന്ത്രികീ ഭീക്ഷാ മഭീയവ്രതധാരണം || 6.37 ||

മമാർച്ചാസ്ഥാപനേ ശ്രദ്ധാ സ്വതഃ സംഹത്യ ചോദ്യമഃ |
ഉദ്യാനോപവനാക്രീഡ പുരമന്ദിരകർമ്മണി || 6.38 ||

സമ്മാർജ്ജനോപലേപാഭ്യാം സേകമണ്ഡലവർത്തനൈഃ |
ഗൃഹശുശ്രൂഷണം മഹ്യം ദാസവദ് യദമായയാ || 6.39 ||

അമാനിത്വമദംഭിത്വം കൃതസ്യാപരികീർത്തനം |
അപി ഭീപാവലോകം മേ നോപയുഞ്ജ്യാന്നിവേദിതം || 6.40 ||

യദ് യദിഷ്ടതമം ലോകേ യച്ചാതിപ്രിയമാത്മനഃ |
തത്തന്നിവേദയേന്മഹ്യം തദാനന്ത്യായ കൽപതേ || 6.41 ||

സൂര്യോഽഗ്നിർബ്രാഹ്മണാ ഗാവോ വൈഷ്ണവഃ ഖം മരുജ്ജലം |
ഭൂരാത്മാ സർവ്വഭൂതാനി ഭൂഭുപുജാപദാനി മേ || 6.42 ||

സൂര്യേ തു വിദ്യയാ ത്രയ്യാ ഹവിഷാഗ്നൗ യജേത മാം |
ആതിഥ്യേന തു വിപ്രാഗ്ന്യേ ഗോഷംഗ യവസാദിനാ || 6.43 ||

വൈഷ്ണവേ ബന്ധുസത്കൃത്യാ ഹൃദി വേ ധ്യാനനിഷ്ഠയാ |
വായൗ മുഖ്യധിയാ തോയേ ഭൂവൈസുതോയപുരസ്കൃതൈഃ || 6.44 ||

സ്ഥണ്ഡിലേ മന്ത്രഹൃദയൈർഭോഗൈരാത്മാനമാത്മനി |
ക്ഷേത്രജ്ഞം സർവ്വഭൂതേഷു സമത്വേന യജേത മാം || 6.45 ||

ധിഷ്ണേ്യേഷ്യേഷിതി മദ്രൂപം ശംഖചക്രഗദാംബുജൈഃ |
യുക്തം ചതുർഭുജം ശാന്തം ധ്യായന്നർച്ചേത് സമാഹിതഃ || 6.46 ||

ഇഷ്ടാപൂർത്തേന മാമേവം യോ യജേത സമാഹിതഃ |
ലഭതേ മയി സദ്ഭക്തിം മത്സ്മൃതിഃ സാധുസേവയാ || 6.47 ||

പ്രായേണ ഭക്തിയോഗേന സത്സംഗേന വിനോദ്ധവ |
നോപായോ വിദ്യതേ സധ്വര്യങ് പ്രായണം ഹി സതാമഹം || 6.48 ||

അഥൈതത് പരമം ഗുഹ്യം ശൃണ്വതോ യദുനന്ദന |
സുഗോപ്യമപി വക്ഷ്യാമി ത്വം മേ ഭൃത്യഃ സുഹൃത് സഖാ || 6.49 ||

|| ഇതി ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ന രോധയതി മാം യോഗോ ന സാംഖ്യം ധർമ്മ ഏവ ച |
ന സ്വാധ്യായസ്തപസ്ത്യാഗോ നേഷ്ടാപൂർത്തം ന ദക്ഷിണാ || 7.1 ||

വ്രതാനി യജ്ഞശ്ചരന്ദാംസി തീർത്ഥാനി നിയമാ യമാഃ |
യഥാവരുന്ധേ സത്സംഗഃ സർവ്വസംഗാപഹോ ഹി മാം || 7.2 ||

സത്സംഗേന ഹി ദൈതേയാ യാതുധാനാ മൃഗാഃ ഖഗാഃ |
ഗന്ധർവ്വാപ്സരസോ നാഗാഃ സിദ്ധാശ്ചാരണഗുഹ്യകാഃ || 7.3 ||

വിദ്യാധരാ മനുഷ്യേഷു വൈശ്യാഃ ശൂദ്രാഃ സ്ത്രീയോഽന്ത്യജാഃ |
രജസ്തമഃപ്രകൃതയസ്തസ്മിംസ്തസ്മിൻ യുഗേഽനഘ || 7.4 ||

ബഹവോ മത്പദം പ്രാപ്താസ്ത്വാഷ്ട്രകായാധവാദയഃ |
വൃഷപർവ്വാ ബലിർബ്ബാണോ മയശ്ചാഥ വിഭീഷണഃ || 7.5 ||

സുഗ്രീവോ ഹനുമാനുക്ഷോ ഗജോ ഗൃധ്രോ വണിക്പഥഃ |
വ്യാധഃ കുബ്ജോ വ്രജേ ഗോപ്യോ യജ്ഞപത്യാസ്തഥാപരേ || 7.6 ||

തേ നാധീതശ്രുതിഗണാ നോപാസിതമഹത്തമാഃ |
അവ്രതാതപ്തപസഃ മത്സംഗാന്മാമുപാഗതാഃ || 7.7 ||

കേവലേന ഹി ഭാവേന ഗോപ്യോ ഗാവോ നഗാ മൃഗാഃ |
യേഽന്യേ മൃഡധിയോ നാഗാഃ സിദ്ധാ മാമീയുരഞ്ജസാ || 7.8 ||

യം ന യോഗേന സാംഖ്യേന ദാനവ്രതതപോഽധരൈഃ |
വ്യാഖ്യാസ്വാധ്യായസംന്യാസൈഃ പ്രാപ്നുയാദ് യത്നവാനപി || 7.9 ||

രാമേണ സാർദ്ധം മഥുരാം പ്രണീതേ
ശ്വാഹൽകിനാ മയ്യാനുരക്തചിത്താഃ |

വിഗാഢഭാവേന ന മേ വിയോഗ-

തീവ്രാധയോഽന്യം ദദ്യുശുഃ സുഖായ || 7.10 ||

താസ്താഃ ക്ഷപാഃ പ്രേഷ്ഠതമേന നീതാ

മയൈവ വ്യന്ദാവനഗോചരേണ |

ക്ഷണാർദ്ധവത്താഃ പുനരംഗ താസാം

ഹീനാ മയാ കൽപസമാ ബഭൂവുഃ || 7.11 ||

താ നാവിദൻ മയ്യനുഷംഗബദ്ധ-

ധിയഃ സ്വമാത്മാനമദസ്തഥേദം |

യഥാ സമാധൗ മുനയോഽബ്ധിതോയേ

നദ്യഃ പ്രവിഷ്ടാ ഇവ നാമരുപേ || 7.12 ||

മത്കാമാ രമണം ജാരമസ്വരൂപവിഭോഽബലാഃ |

ബ്രഹ്മ മാം പരമം പ്രാപുഃ സംഗാച്ഛരതസഹസ്രശഃ || 7.13 ||

തസ്മാത്ത്വമുദ്ധവോത്സൃജ്യ ചോദനാം പ്രതിചോദനാം |

പ്രവൃത്തിം ച നിവൃത്തിം ച ശ്രോതവ്യം ശ്രുതമേവ ച || 7.14 ||

മാമേകമേവ ശരണമാത്മാനം സർവ്വഭേഹിനാം |

യാഹി സർവ്വാത്മഭാവേന മയാ സ്യാ ഹ്യകുതോഭയഃ || 7.15 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

സംശയഃ ശൃണ്വതോ വാചം തവ യോഗേശ്വരേശ്വര |

ന നിവർത്തത ആത്മസ്ഥോ യേന ഭ്രാമ്യതി മേ മനഃ || 7.16 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

സ ഏഷ ജീവോ വിവരപ്രസൂതിഃ

പ്രാണേന ഘോഷേണ ഗുഹാം പ്രവിഷ്ടഃ |

മനോമയം സൂക്ഷ്മമുപേത്യ രൂപം

മാത്രാ സ്വരോ വർണ്ണ ഇതി സ്ഥവിഷ്ഠഃ || 7.17 ||

യഥാനലഃ ഖേനിലബന്ധുരുഷ്മാ
 ബലേന ദാരുണ്യധിമഥ്യമാനഃ |
 അണുഃ പ്രജാതോ ഹവിഷാ സമിധ്യതേ
 തഥൈവ മേ വ്യക്തിരിയം ഹി വാണീ || 7.18 ||

ഏവം ഗദിഃ കർമ്മഗതിർവ്വിസർഗ്ഗോ
 ശ്രാണോ രസോ ദൃക് സ്പർശഃ ശ്രുതിശ്ച |
 സംകൽപവിജ്ഞാനമഥാഭിമാനഃ
 സൂത്രം രജഃസത്ത്വതമോവികാരഃ || 7.19 ||

അയം ഹി ജീവസ്ത്രിവ്യഭബ്ജയോനി-
 രവ്യക്ത ഏകോ വയസാ സ ആദ്യഃ |
 വിശ്ലിഷ്ടശക്തിർബൃഹുധേവ ഭാതി
 ബീജാനി യോനിം പ്രതിപദ്യ യദത് || 7.20 ||

യസ്മിന്നിദം പ്രോതമശേഷമോതം
 പടോ യഥാ തന്തുവിതാനസംസ്ഥഃ |
 യ ഏഷ സംസാരതരുഃ പുരാണഃ
 കർമ്മാത്മകഃ പുഷ്പഫലേ പ്രസൂതേ || 7.21 ||

ഭേ അസ്യ ബീജേ ശതമൂലസ്ത്രിനാലഃ
 പഞ്ചസ്കന്ധഃ പഞ്ചരസപ്രസൂതിഃ |
 ദശൈകശാഖോ ദിസുപർണ്ണനീഡ-
 സ്ത്രിവൽകലോ ദിഫലോഽർക്കം പ്രവിഷ്ടഃ || 7.22 ||

അദന്തി ചൈകം ഫലമസ്യ ഗൃധ്രാ
 ഗ്രാമേചരാ ഏകമരണ്യവാസാഃ |
 ഹംസാ യ ഏകം ബഹുരുപമിജ്ജ്യ-
 ര്മായാമയം വേദ സ വേദ വേദം || 7.23 ||

ഏവം ഗുരുപാസനയൈകഭക്ത്യാ
 വിദ്യാകുഠാരേണ ശിതേന ധീരഃ |

വിവൃശ്ച്യ ജീവാശയമപ്രമത്തഃ

സമ്പദ്യ ചാത്മാനമഥ തൃജാസ്ത്രം || 7.24 ||

|| ഇതി സപ്തമോഢ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി ഗുണാ ബുദ്ധേർന്ന ചാത്മനഃ |
സത്യേനാനൃതമൗ ഹന്യാത് സത്ത്വം സത്യേന ചൈവ ഹി || 8.1 ||

സത്ത്വാദ് ധർമ്മോ ഭവേദ് വൃദ്ധാത് പുംസോ മദ്ഭക്തിലക്ഷണഃ |
സാത്ത്വികോപാസയാ സത്ത്വം തതോ ധർമ്മഃ പ്രവർത്തതേ || 8.2 ||

ധർമ്മോ രജസ്തമോ ഹന്യാത് സത്ത്വവൃദ്ധിരനുത്തമഃ |
ആശു നശ്യതി തന്മൂലോ ഹൃധർമ്മ ഉഭയേ ഹതേ || 8.3 ||

ആഗമോഽപഃ പ്രജാ ദേശഃ കാലഃ കർമ്മ ച ജന്മ ച |
ധ്യാനം മന്ത്രോഽഥ സംസ്കാരോ ദശൈതേ ഗുണഹേതവഃ || 8.4 ||

തത്തത്സാത്ത്വികമേവൈഷാം യദ് യദ് വൃദ്ധാഃ പ്രചക്ഷതേ |
നിന്ദന്തി താമസം തത്തദ് രാജസം തദുപേക്ഷിതം || 8.5 ||

സാത്ത്വികാന്യേവ സേവേത പുമാൻ സത്ത്വവിവൃദ്ധയേ |
തതോ ധർമ്മസ്തതോ ജ്ഞാനം യാവത്സ്മൃതിരപോഹനം || 8.6 ||

വേണുസംഘർഷജോ വഹ്നിർദ്ദൃശ്ചയാ ശാമ്യതി തദ് വനം |
ഏവം ഗുണവൃത്യയജോ ദേഹഃ ശാമ്യതി തത്ക്രിയഃ || 8.7 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

വിദന്തി മർത്ത്യാഃ പ്രായേണ വിഷയാൻ പദമാപദാം |
തഥാപി ഭുഞ്ജതേ കൃഷ്ണ തത്കഥം ശ്വഖരാജവത് || 8.8 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അഹമിത്യന്യമാബുദ്ധിഃ പ്രമത്തസ്യ യഥാ ഹൃദി |
ഉത്സർപ്പതി രജോ ഘോരം തതോ വൈകാരികം മനഃ || 8.9 ||

രജോയുക്തസ്യ മനസഃ സംകൽപഃ സവികൽപകഃ |
തതഃ ക്കാമോ ഗുണധ്യാനാദ് ദുഃസഹഃ സ്യാദ്ധി ദുർമ്മതഃ || 8.10 ||

കരോതി ക്കാമവശഗഃ കർമ്മാണ്യവിജിതേന്ദ്രിയഃ |
ദുഃഖോദർക്കാണി സമ്പശ്യൻ രജോവേഗവിമോഹിതഃ || 8.11 ||

രജസ്തമോഭ്യാം യദപി വിദ്വാൻ വിക്ഷിപ്തധീഃ പുനഃ |
അതന്ദ്രിതോ മനോ യുഞ്ജൻ ദോഷദ്യുഷ്ടിർന്ന സജ്ജതേ || 8.12 ||

അപ്രമത്തോഢനുയുഞ്ജീത മനോ മയൂർപ്പയഞ്ച്ഛരണൈഃ |
അനിർവ്വിണ്ണോ യഥാകാലം ജിതശ്ചാസോ ജിതാസനഃ || 8.13 ||

ഏതാവാൻ യോഗ ആദിഷ്ടോ മച്ഛരിഷ്ഠൈഃ സനകാദിഭിഃ |
സർവ്വതോ മന ആകൃഷ്ട മയുദ്ധാഢ്ഢവേശ്യതേ യഥാ || 8.14 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യദാ ത്വം സനകാദിഭ്യോ യേന രൂപേണ കേശവ |
യോഗമാദിഷ്ടവാണേതദ് രൂപമിച്ഛരാമി വേദിതും || 8.15 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പുത്രാ ഹിരണ്യഗർഭസ്യ മാനസാഃ സനകാദയഃ |
പപ്രച്ഛരൂഃ പിതരം സൂക്ഷ്മാം യോഗസ്യൈകാന്തികീം ഗതിം || 8.16 ||

സനകാദയ ഉഘച്ഛഃ
ഗുണേഷ്ചാവിശതേ ചേതോ ഗുണാശ്ചേതസി ച പ്രഭോ |
ക്ലമമന്യോന്യസന്ത്യാഗോ മുമുക്ഷോരതിതിതീർഷോഃ || 8.17 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏവം പൃഷ്ടോ മഹാദേവഃ സ്വയംഭൂർഭൂതഭാവനഃ |
ധ്യായമാനഃ പ്രശ്ന്നബീജം നാഭ്യപദ്യത കർമ്മധീഃ || 8.18 ||

സ മാമചിന്തയദ് ദേവഃ പ്രശ്ന്നപാരതിതീർഷയാ |
തസ്യാഹം ഹംസരൂപേണ സകാശമഗമം തദാ || 8.19 ||

ദ്യുഷ്ടാ മാം ത ഉപവ്രജ്യ കൃത്യ പാദാഭിവന്ദനം |
ബ്രഹ്മാണമഗ്രതഃ കൃത്യാ പപ്രച്ഛരുഃ കോ ഭവാനിതി || 8.20 ||

ഇത്യഹം മുനിഭിഃ പൃഷ്ടസ്തത്ത്വജിജ്ഞാസുഭിസ്തദാ |
യദവോചമഹം തേഭ്യസ്തദുദ്ധവ നിബോധ മേ || 8.21 ||

വസ്തുനോ യദ്യനാനാത്ഥമാത്മനഃ പ്രശ്ന ഇൗഭ്യശഃ |
കഥം ഘടേത വോ വിപ്രാ വക്തൂർവ്വാ മേ ക ആശ്രയഃ || 8.22 ||

പഞ്ചാത്മകേഷു ഭൂതേഷു സമാനേഷു ച വസ്തുതഃ |
കോ ഭവാനിതി വഃ പ്രശ്നോ വാചാരംഭോ ഹ്യനർത്ഥകഃ || 8.23 ||

മനസാ വചസാ ദൃഷ്ട്യാ ഗൃഹ്യതേന്യൈരപീന്ദ്രിന്ദ്രിയൈഃ |
അഹമേവ ന മത്തോഽന്യഭിതി ബുധ്യധ്വമഞ്ജസാ || 8.24 ||

ഗുണേഷ്യാവിശതേ ചേതോ ഗുണാശ്ചേതസി ച പ്രജാഃ |
ജീവസ്യ ദേഹ ഉഭയം ഗുണാശ്ചേതോ മദാത്മനഃ || 8.25 ||

ഗുണേഷു ചാവിശച്ചിത്തമഭീക്ഷ്ണം ഗുണസേവയാ |
ഗുണാശ്ച ചിത്തപ്രഭവാ മദ്രൂപ ഉഭയം ത്യജേത് || 8.26 ||

ജാഗ്രത് സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം ച ഗുണതോ ബുദ്ധിവൃത്തയഃ |
താസാം വിലക്ഷണോ ജീവഃ സാക്ഷിത്വേന വിനിശ്ചിതഃ || 8.27 ||

യർഹി സംസൃതിബന്ധോഽയമാത്മനോ ഗുണവൃത്തിഭഃ |
മയി തൂർയേ സ്ഥിതോ ജഹ്യാത് ത്യാഗസ്തദ്ഗുണചേതസാം || 8.28 ||

അഹംകാരക്യതം ബന്ധമാത്മനോഽർത്ഥവിപർയയം |
വിചാൻ നിർവ്വിദ്യ സംസാരചിന്താം തൂർയേ സ്ഥിതസ്ത്യജേത് || 8.29 ||

യാവന്നാനാർത്ഥധീഃ പുംസോ ന നിവർത്തേത യുക്തിഭിഃ |
ജാഗർത്ത്യപി സ്വപന്നജ്ഞഃ സ്വപ്നേ ജാഗരണം യഥാ || 8.30 ||

അസത്ത്യാദാത്മനോഽന്യേഷാം ഭാവാനാം തത്കൃതാ ഭിദാ |
ഗതയോ ഹേതവശ്ചാസ്യ മൃഷാ സ്വപ്നദ്യുശോ യഥാ || 8.31 ||

യോ ജാഗരേ ബഹിരനുകുഷണധർമ്മിണോഽർത്ഥമാൻ
 ഭുംകേത സമസ്തകരണൈർഹൃദി തത്സദ്യക്ഷാൻ |
 സ്വപ്നേ സുഷുപ്ത ഉപസംഹരതേ സ ഏകഃ
 സ്മൃത്യന്വയാത്രതിഗുണവൃത്തിദ്യശിന്ദ്രിയേശഃ || 8.32 ||

ഏവം വിമൃശ്യ ഗുണതോ മനസസ്തദ്യവസ്ഥാ
 മന്തായയാ മയി കൃതാ ഇതി നിശ്ചിതാർത്ഥാഃ |
 സഞ്ചിദ്യ ഹാർദ്ദമനുമാനസദ്യക്തിതീക്ഷ്ണ-
 ജ്ഞാനാസിനാ ഭജത മാഖിലസംശയാധിം || 8.33 ||

ഈക്ഷേത വിഭ്രമമിദം മനസോ വിലാസം
 ദൃഷ്ടം വിനഷ്ടമതിലോലമലാതചക്രം |
 വിജ്ഞാനമേകമുരൂധേവ വിഭാതി മായാ
 സ്വപ്നസ്ത്രിയാ ഗുണവിസർഗ്ഗകൃതോ വികൽപഃ || 8.34 ||

ദൃഷ്ടിം തതഃ പ്രതിനിവർത്യ നിവൃത്തത്യച്ഛ്ണ-
 സ്തുഷ്ണീം ഭവേന്നിജസുഖാനുഭവോ നിരീഹഃ |
 സന്ദൃശ്യതേ ക്വ ച യദീദമവസ്തുബുദ്ധ്യാ
 ത്യക്തം ഭ്രമായ ന ഭവേത് സ്മൃതിരാനിപാതാത് || 8.35 ||

ദേഹം ച നശ്വരമവസ്ഥിതമുത്ഥിതം വാ
 സിലോ ന പശ്യതി യതോഽധ്യഗമത് സ്വരൂപം |
 ദൈവാദപേതമഥ ദൈവവശാദുപേതം
 വാസോ യഥാ പരികൃതം മദിരാമദാസഃ || 8.36 ||

ദേഹോഽപി ദൈവവശഗഃ ഖലു കർമ്മ യാവത്
 സ്വാരംഭകം പ്രതിസമീക്ഷത ഏവ സാസുഃ |
 തം സപ്രപഞ്ചമധിരുഡസമാധിയോഗഃ
 സ്വാപ്നം പുനർന്ന ഭജതേ പ്രതിബുദ്ധവസ്തുഃ || 8.37 ||

മയൈതദ്യക്തം വോ വിപ്രാ ഗുഹ്യം യത് സാംഖ്യയോഗയോഃ |
 ജാനീത മാഽഽഗതം യജ്ഞം യുഷ്മദ്ധർമ്മവിവക്ഷയാ || 8.38 ||

അഹം യോഗസ്യ സാംഖ്യസ്യ സത്യസ്യർത്തസ്യ തേജസഃ |
പരായണം ദ്വിജശ്രേഷ്ഠാഃ ശ്രിയഃ കീർത്തേർദമസ്യ ച || 8.39 ||

മാം ഭജന്തി ഗുണാഃ സർവ്വേ നിർഗ്ഗുണം നിരപേക്ഷകം |
സുഹൃദം പ്രിയമാത്മാനം സാമ്യംസംഗാദയോഽഗുണാഃ || 8.40 ||

ഇതി മേ ഛിന്നസന്ദേഹാ മൂനയഃ സനകാദയഃ |
സഭാജയിത്വാ പരയാ ഭക്ത്യാഗൃണത സംസ്തവൈഃ || 8.41 ||

തൈരഹം പുജിതഃ സമ്യക് സംസ്തുതഃ പരമർഷിഭിഃ |
പ്രത്യേയായ സ്വകം ധാമ പശ്യതഃ പരമേഷ്ഠിനഃ || 8.42 ||

|| ഇതി അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

വദന്തി കൃഷ്ണ ശ്രേയാംസി ബഹൂനി ബ്രഹ്മവാദിനഃ |
തേഷാം വികൽപപ്രാധാന്യമുതാഹോ ഏകമുഖ്യതാ || 9.1 ||

ഭവതോദാഹൃതഃ സ്വാമിൻ ഭക്തിയോഗോഽനപേക്ഷിതഃ |
നിരസ്യ സർവ്വതഃ സംഗം യേന ത്വയാവിശേന്മനഃ || 9.2 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കാലേന നഷ്ടാ പ്രലയേ വാണീയം വേദസഞ്ജ്ഞിതാ |
മയാഽഽഭൗ ബ്രഹ്മണേ പ്രോക്താ ധർമ്മോ യസ്യോ മദാത്മകഃ || 9.3 ||

തേന പ്രോക്താ ച പുത്രായ മനവേ പുർവ്വജായ സാ |
തതോ ഭൃഗ്വാദയോഽഗൃഹ്ണൻ സപ്ത ബ്രഹ്മമഹർഷയഃ || 9.4 ||

തേഭ്യഃ പിതൃഭ്യസ്തത്പുത്രോ ദേവദാനവഗൃഹ്യകാഃ |
മനുഷ്യാഃ സിദ്ധഗന്ധർവ്വാഃ സവിദ്യാധരചാരണാഃ || 9.5 ||

കിന്ദേവാഃ കിന്നരാ നാഗാ രക്ഷഃകിംപുരുഷാദയഃ |
ബ്രഹ്മവ്യസ്തേഷാം പ്രകൃതയോ രജഃസത്ത്വതമോഭൂവഃ || 9.6 ||

യാദിർഭൂതാനി ഭിദ്യന്തേ ഭൂതാനാം മതയസ്തഥാ |
യഥാപ്രകൃതി സർവ്വേഷാം ചിത്രാ വാചഃ സ്രവന്തി ഹി || 9.7 ||

ഏവം പ്രകൃതിവൈചിത്ര്യാദ് ഭിദ്യന്തേ മതയോ നൃണാം |
പാരമ്പര്യേണ കേഷാഞ്ചിത് പാവണ്ഡമതയോഽപരേ || 9.8 ||

മന്യാമോഹിതധിയഃ പുരുഷാഃ പുരുഷർഷഭ |
ശ്രേയോ വദന്ത്യനേകാന്തം യഥാകർമ്മ യഥാരുചി || 9.9 ||

ധർമ്മമേകേ യശശ്ചാന്യേ കാമം സത്യം ദമം ശമം |
അന്യേ വദന്തി സ്വാർത്ഥം വാ ഐശ്വര്യം ത്യാഗഭോജനം || 9.10 ||

കേചിദ് യജ്ഞതപോദാനം വ്രതാനി നിയമാൻ യമാൻ |
ആദ്യന്തവന്ത ഏവൈഷാം ലോകാഃ കർമ്മവിനിർമ്മിതാഃ |
ദുഃഖോദർക്കാസ്തമോനിഷ്ഠാഃ ക്ഷുദ്രാനന്ദാഃ ശുചാർപ്പിതാഃ || 9.11 ||

മയ്യർപ്പിതാത്മനഃ സഭ്യ നിരപേക്ഷസ്യ സർവ്വതഃ |
മയാഽഽത്മനാ സുഖം യത്തത് കൃതഃ സ്യാദ് വിഷയാത്മനാം || 9.12 ||

അകിഞ്ചനസ്യ ദാന്തസ്യ ശാന്തസ്യ സമചേതസഃ |
മയാ സന്തുഷ്ടമനസഃ സർവ്വാഃ സുഖമയാ ദിശഃ || 9.13 ||

ന പാരമേഷ്ഠ്യം ന മഹേന്ദ്രധിഷ്ഠ്യാം
ന സാർവ്വഭൗമം ന രസാധിപത്യം |
ന യോഗസിദ്ധീരപുനർഭവം വാ
മയ്യർപ്പിതാത്മേച്ഛരതി മഭിനാനൃത് || 9.14 ||

ന തഥാ മേ പ്രിയതമ ആത്മയോനിർന്ന ശങ്കരഃ |
ന ച സംകർഷണോ ന ശ്രീർന്നൈവാത്മാ ച യഥാ ഭവാൻ || 9.15 ||

നിരപേക്ഷം മുനിം ശാന്തം നിർവ്വൈരം സമദർശനം |
അനുവ്രജാമൃഹം നിത്യം പുയേയേത്യംപ്രിരേണുഭിഃ || 9.16 ||

നിഷ്കിഞ്ചനാ മയ്യനുരക്തചേതസഃ
ശാന്താ മഹാനോഽഖിലജീവവത്സലാഃ |
കാമൈരനാലബ്ധധിയോ ജുഷന്തി യത്
തന്നൈരപേക്ഷ്യം ന വിദുഃ സുഖം മമ || 9.17 ||

ബാധ്യമാനോഽപി മദ്ഭക്തോ വിഷയൈരജിതേന്ദ്രിയഃ |
പ്രായഃ പ്രഗൽഭയാ ഭക്ത്യാ വിഷയൈർന്നാഭിഭൂയതേ || 9.18 ||

യഥാഗ്നിഃ സുസമൃദ്ധാർച്ചിഃ കരോത്യേധാംസി ഭസ്മസാത് |
തഥാ മഭിഷയാ ഭക്തിരുദ്ധവൈനാംസി കൃത്സ്നശഃ || 9.19 ||

ന സാധയതി മാം യോഗോ ന സാംഖ്യം ധർമ്മ ഉദ്ധവ |
ന സ്വാധ്യായസ്തപസ്ത്യാഗോ യഥാ ഭക്തിർമ്മമോർജ്ജിതാ || 9.20 ||

ഭക്ത്യാഹമേകയാ ഗ്രാഹ്യഃ ശ്രദ്ധയാഽഽത്മാ പ്രിയഃ സതാം |
ഭക്തിഃ പുനാതി മന്നിഷ്ഠാ ശ്വപാകാനപി സംഭവാത് || 9.21 ||

ധർമ്മഃ സത്യഭയോപേതോ വിദ്യാ വാ തപസാനപിതാ |
മദ്ഭക്ത്യാപേതമാത്മാനം ന സമ്യക് പ്രപുനാതി ഹി || 9.22 ||

കഥം വിനാ രോമഹർഷം ഭ്രവതാ ചേതസാ വിനാ |
വിനാഽഽനന്ദാശ്രുകലയാ ശുദ്യേദ് ഭക്ത്യാ വിനാഽഽശയഃ || 9.23 ||

വാഗ് ഗദ്ഗദാ ഭ്രവതേ യസ്യ ചിത്തം
രുദത്യഭീക്ഷ്ണം ഹസതി ക്വചിച്ഛ |
വിലജ്ജ ഉദ്ഗായതി നൃത്യതേ ച
മദ്ഭക്തിയുക്തോ ഭുവനം പുനാതി || 9.24 ||

യഥാഗ്നിനാ ഹേമ മലം ജഹാതി
ധ്മാതം പുനഃ സ്വം ഭജതേ ച രൂപം |
ആത്മാ ച കർമ്മാനുശയം വിധൂയ
മദ്ഭക്തിയോഗേന ഭജത്യഥോ മാം || 9.25 ||

യഥാ യഥാഽഽത്മാ പരിമുജ്യതേഽസൗ
മത്പുണ്യഗാഥാശ്രവണാഭിധാനൈഃ |
തഥാ തഥാ പശ്യതി വസ്തു സൂക്ഷ്മം
ചക്ഷുർയഥൈവാഞ്ജനസമ്പ്രയുക്തം || 9.26 ||

വിഷയാൻ ധ്യായതശ്ചിത്തം വിഷയേഷു വിഷജ്ജതേ |
മാമനുസ്മരതശ്ചിത്തം മയ്യേവ പ്രവിലീയതേ || 9.27 ||

തസ്മാദസഭിദ്യാനം യഥാ സ്വപ്നമനോരഥം |
ഹിത്വാ മയി സമാധത്വ മനോ മദ്ഭാവഭാവിതം || 9.28 ||

സ്ത്രീണാം സ്ത്രീസംഗിനാം സംഗം തൃക്ത്വാ ദൂരത ആത്മവാൻ |
ക്ഷേമേ വിവിക്ത ആസീനശ്ചിന്തയേന്മാമതന്ദ്രിതഃ || 9.29 ||

ന തഥാസ്യ ഭവേത് ക്ലേശോ ബന്ധശ്ചാന്യപ്രസംഗതഃ |
യോഷിത്സംഗാദ് യഥാ പുംസോ യഥാ തത്സംഗിസംഗതഃ || 9.30 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യഥാ ത്വാനവിനാക്ഷ യാദ്യശം വാ യദാത്മകം |
ധ്യായേന്മുക്ഷുരേതന്മേ ധ്യാനം ത്വം വക്തുമർഹസി || 9.31 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
സമ ആസന ആസീനഃ സമകായോ യഥാസുഖം |
ഹസ്താവുത്സംഗ ആധായ സ്വനാസാഗ്രകൃതേക്ഷണഃ || 9.32 ||

പ്രാണസ്യ ശോധയേന്മാർഗ്ഗം പുരകുംഭകരേചകൈഃ |
വിപര്യയേണാപി ശനൈരഭ്യസേന്നിർജ്ജിതേന്ദ്രിയഃ || 9.33 ||

ഹൃദ്യവിച്ഛിന്നമോംകാരം ഘണ്ടാനാദം ബിസോർണ്ണവത് |
പ്രാണേനോദീര്യ തത്രാഥ പുനഃ സംവേശയേത് സ്വരം || 9.34 ||

ഏവം പ്രണവസംയുക്തം പ്രാണമേവ സമഭ്യസേത് |
ദശകൃത്വസ്ത്രിഷ്വവണം മാസാദർവ്വാഗ് ജിതാനിലഃ || 9.35 ||

ഹൃത്പുണ്ഡരീകമന്തഃസ്ഥമൂർധ്വനാലമധോമുഖം |
ധ്യാത്വോർധ്വമുഖമുന്നിദ്രമഷ്ടപത്രം സകർണ്ണികം || 9.36 ||

കർണ്ണികായാം ന്യസേത് സൂര്യസോമാഗ്നീനുത്തരോത്തരം |
വഹ്നിമധ്യേ സ്ഥരേദ് രൂപം മമൈതദ് ധ്യാനമംഗലം || 9.37 ||

സമം പ്രശാന്തം സുമുഖം ദീർഘചാരുചതുർഭുജം |
സുചാരുസുന്ദരശ്രീവം സുകപോലം ശുചിസ്ഥിതം || 9.38 ||

സമാനകർണ്ണവിന്യസ്ത സ്ഥൂരന്മകരകുണ്ഡലം |
ഹേമാംബരം ഘനശ്യാമം ശ്രീവത്സശ്രീനികേതനം || 9.39 ||

ശംഖചക്രഗദാപദ്മ വനമാലാവിഭൂഷിതം |
നൂപുരൈർവ്വിലസത്പാദം കൗസ്തുഭപ്രഭയാ യുതം || 9.40 ||

ദ്യുമത്കിരീടകടക കടിസൂത്രാംഗദായുതം |
സർവ്വാംഗസുന്ദരം ഹൃദ്യം പ്രസാദസുമുഖേക്ഷണം |
സുകുമാരമഭിധ്യായേത് സർവ്വാംഗേഷു മനോ ദധത് || 9.41 ||

ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേഭ്യോ മനസാഽഽകൃഷ്ട തന്മനഃ |
ബുദ്ധ്യാ സാരഥിനാ ധീരഃ പ്രണയേന്മയി സർവ്വതഃ || 9.42 ||

തത് സർവ്വവ്യാപകം ചിത്തമാകൃഷ്ടൈകത്ര ധാരയേത് |
നാന്യാനി ചിന്തയേദ് ഭൂയഃ സുസ്മിതം ഭാവയേന്മുഖം || 9.43 ||

തത്ര ലബ്ധപദം ചിത്തമാകൃഷ്ട വ്യാമ്നി ധാരയേത് |
തച്ച തൃക്ത്വാ മദാരോഹോ ന കിഞ്ചിദപി ചിന്തയേത് || 9.44 ||

ഏവം സമാഹിതമതിർമ്മാമേവാത്മാനമാത്മനി |
വിചഷ്ടേ മയി സർവ്വാത്മൻ ജ്യോതിർജ്ജ്യാതിഷി സംയുതം || 9.45 ||

ധ്യാനേനേതഥം സുതീവ്രേണ യുഞ്ജതോ യോഗിനോ മനഃ |
സംയാസ്യത്യാശു നിർവ്വാണം ദ്രവ്യജ്ഞാനക്രിയാഭ്രമഃ || 9.46 ||

|| ഇതി നവമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഭഗമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ജിതേന്ദ്രിയസ്യ യുക്തസ്യ ജിതശ്ചാസസ്യ യോഗിനഃ |
മയി ധാരയതശ്ചേത ഉപതിഷ്ഠന്തി സിദ്ധയഃ || 10.1 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

കയാ ധാരണയാ കാന്ധിത് കഥംന്ധിത് സിദ്ധിരച്യുത |
കതി വാ സിദ്ധയോ ബ്രൂഹി യോഗിനാം സിദ്ധിഭോ ഭവാൻ || 10.2 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

സിദ്ധയോഽഷ്ടാഭശ പ്രോക്താ ധാരണായോഗപാരഗൈഃ |
താസാമഷ്ടൗ മത്പ്രധാനാ ഭഗൈവ ഗുണഹേതവഃ || 10.3 ||

അണിമാ മഹിമാ മുർത്തേർലഘിമാ പ്രാപ്തിരിന്ദ്രിയൈഃ |
പ്രാകാമ്യം ശ്രുതദ്യുഷ്ടേഷു ശക്തിപ്രേരണമീശിതാ || 10.4 ||

ഗുണേഷസംഗോ വശിതാ യത്കാമസ്തദവസ്യതി |
ഏതാ മേ സിദ്ധയഃ സൗമ്യ അഷ്ടാവൗത്പത്തികാ മതാഃ || 10.5 ||

അനുർമ്മിമത്ത്വം ദേഹോഽസ്തിൻ ദൂരശ്രവണദർശനം |
മനോജവഃ കാമരൂപം പരകായപ്രവേശനം || 10.6 ||

സ്വച്ഛന്ദമ്യത്യുർദ്ദേവാനാം സഹക്രീഡാനുദർശനം |
യഥാസംകൽപസംസിദ്ധിരാജ്ഞാപ്രതിഹതാ ഗതിഃ || 10.7 ||

ത്രികാലജ്ഞത്വമഭന്ദം പരചിത്താദ്യഭിജ്ഞതാ |
അഗ്ന്യർക്കാംബുവിഷാഭീനാം പ്രതിഷ്ടംഭോഽപരാജയഃ || 10.8 ||

ഏതാശ്ചോദ്ദേശതഃ പ്രോക്താ യോഗധാരണസിദ്ധയഃ |
യയാ ധാരണയാ യാ സ്യാദ് യഥാ വാ സ്യാനിബോധ മേ || 10.9 ||

ഭൂതസൂക്ഷ്മാത്മനി മയി തന്മാത്രം ധാരയേന്മനഃ |
അണിമാനമവാപ്നോതി തന്മാത്രോപാസകോ മമ || 10.10 ||

മഹത്യാത്മന്യയി പരേ യഥാസംസ്ഥം മനോ ഭധത് |
മഹിമാനമവാപ്നോതി ഭൂതാനാം ച പൃഥക് പൃഥക് || 10.11 ||

പരമാണുമയേ ചിത്തം ഭൂതാനാം മയി രഞ്ജയൻ |
കാലസൂക്ഷ്മാർത്ഥതാം യോഗീ ലഘിമാനമവാപ്നുയാത് || 10.12 ||

ധാരയൻ മയ്യഹന്തത്വേ മനോ വൈകാരികേഽഖിലം |
സർവ്വേന്ദ്രിയാണാമാത്മത്വം പ്രാപ്തിം പ്രാപ്നോതി മന്മനഃ || 10.13 ||

മഹത്യാത്മനി യഃ സൂത്രേ ധാരയേന്യയി മാനസം |
പ്രാകാമ്യം പാരമേഷ്ഠ്യം മേ വിന്ദതേഽവ്യക്തജന്മനഃ || 10.14 ||

വിഷ്ണൗ ത്വര്യധീശ്വരേ ചിത്തം ധാരയേത് കാലവിഗ്രഹേ |
സ ഹൃദിത്വമവാപ്നോതി ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞചോദനാം || 10.15 ||

നാരായണേ തുരീയാഖ്യേ ഭഗവദ്ഛരബ്ദശബ്ദിതേ |
മനോ മയ്യാഭധദ് യോഗീ മദ്ധർമ്മാ വശിതാമിയാത് || 10.16 ||

നിർഗ്ഗുണേ ബ്രഹ്മണി മയി ധാരയൻ വിശദം മനഃ |
പരമാനന്ദമാപ്നോതി യത്ര കാമോഽവസീയതേ || 10.17 ||

ശ്വേതദീപപതൗ ചിത്തം ശുഭോ ധർമ്മമയേ മയി |
ധാരയഞ്ചേവതതാം യാതി ഷഡ്ധർമ്മിരഹിതോ നരഃ || 10.18 ||

മയ്യാകാശാത്മനി പ്രാണേ മനസാ ഘോഷമുദ്ധരൻ |
തത്രോപലബ്ധാ ഭൂതാനാം ഹംസോ വാചഃ ശൃണോത്യസൗ || 10.19 ||

ചക്ഷുസ്ത്വഷ്ടരി സംയോജ്യ ത്വഷ്ടാരമപി ചക്ഷുഷി |
മാം തത്ര മനസാ ധ്യായൻ വിശ്വം പശ്യതി സൂക്ഷ്മദൃക് || 10.20 ||

മനോ മയി സുസംയോജ്യ ദേഹം തദനു വായുനാ |
മദ്ധാരണാനുഭാവേന തത്രാത്മാ യത്ര വൈ മനഃ || 10.21 ||

യദാ മന ഉപാദായ യദ് യദ് രൂപം ബുഭുഷതി |
തത്തദ് ഭവേന്മനോരൂപം മദ്യോഗബലമാശ്രയഃ || 10.22 ||

പരകായം വിശൻ സിദ്ധ ആത്മാനം തത്ര ഭാവയേത് |
പിണ്ഡം ഹിത്വാ വിശേത് പ്രാണോ വായുഭൂതഃ ഷഡംശ്രീവത് || 10.23 ||

പാർഷ്ണയാഃ പീഡ്യ ഗുഭം പ്രാണം ഹൃദുരുകൺമൂർദ്ധസു |
ആരോപ്യ ബ്രഹ്മരന്ദ്രേണ ബ്രഹ്മ നീത്യാത്സ്യജേത്തനും || 10.24 ||

വിഹരിഷ്യൻ സുരാക്രീഡേ മത്സ്ഥം സത്വം വിഭാവയേത് |
വിമാനേനോപതിഷ്ഠന്തി സത്വവൃത്തീഃ സുരസ്ത്രിയഃ || 10.25 ||

യഥാ സംകൽപയേദ് ബുദ്ധ്യാ യദാ വാ മത്പരഃ പുമാൻ |
മയി സത്യേ മനോ യുഞ്ജംസ്തഥാ തത് സമുപാശ്നുതേ || 10.26 ||

യോ വൈ മദ്ഭാവമാപന്ന ഈശിതുർവൃശിതുഃ പുമാൻ |
കൃതശ്ചിന്ന വിഹന്യേത തസ്യ ചാജ്ഞാ യഥാ മമ || 10.27 ||

മദ്ഭക്ത്യാ ശുദ്ധസത്വസ്യ യോഗിനോ ധാരണാവിദഃ |
തസ്യ ത്രൈകാലികീ ബുദ്ധിർജ്ജന്മമൃത്യുപബ്ധംഹിതാ || 10.28 ||

അഗ്യാദിഭിർന്ന ഹന്യേത മൂനേർയോഗമയം വപുഃ |
മദ്യോഗശാന്തചിത്തസ്യ യാദസാമുദകം യഥാ || 10.29 ||

മദ്വിഭൂതീരഭിധ്യായൻ ശ്രീവത്സാസ്ത്രവിഭൂഷിതാഃ |
ധ്യാതപത്രവൃജ്ഞൈഃ സ ഭവേദപരാജിതഃ || 10.30 ||

ഉപാസകസ്യ മാമേവം യോഗധാരണയാ മൂനേഃ |
സിദ്ധയഃ പൂർവ്വകഥിതാ ഉപതിഷ്ഠന്ത്യശേഷതഃ || 10.31 ||

ജിതേന്ദ്രിയസ്യ ദാന്തസ്യ ജിതശ്വാസാത്മനോ മൂനേഃ |
മദ്ധാരണാം ധാരയതഃ കാ സാ സിദ്ധിഃ സുദുർല്ലഭാ || 10.32 ||

അന്തരായാൻ വദന്ത്യേതാ യുഞ്ജേതോ യോഗമുത്തമം |
മയാ സമ്പദ്യമാനസ്യ കാലക്ഷപണഹേതവഃ || 10.33 ||

ജന്മഘോഷധിതപോമന്ത്രൈർയാവതീരിഹ സിദ്ധയഃ |
യോഗേനാപ്നോതി താഃ സർവ്വാ നാനൈര്യദയോഗഗതിം പ്രജേത് || 10.34 ||

സർവ്വാസാമപി സിദ്ധീനാം ഹേതുഃ പതിരഹം പ്രഭുഃ |
അഹം യോഗസ്യ സാംഖ്യസ്യ ധർമ്മസ്യ ബ്രഹ്മവാദിനാം || 10.35 ||

അഹമാത്മാത്മനോ ബാഹ്യോഽനാവൃതഃ സർവ്വഭേദിനാം |
യഥാ ഭൂതാനി ഭൂതേഷു ബഹിരന്തഃ സ്വയം തഥാ || 10.36 ||

|| ഇതി ഭഗവാനുഗ്രഹം ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഏകാദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

ത്വം ബ്രഹ്മ പരമം സാക്ഷാദനാദ്യന്തമപാവൃതം |
സർവ്വേഷാമപി ഭാവാനാം ത്രാണസ്ഥിത്യപ്യയോദ്ഭവഃ || 11.1 ||

ഉച്ചാവചേഷു ഭൂതേഷു ദുർജ്ജ്ഞൈമകൃതാത്മഭിഃ |
ഉപാസതേ ത്വാം ഭഗവൻ യാഥാതഥ്യേന ബ്രാഹ്മണാഃ || 11.2 ||

യേഷു യേഷു ച ഭൂതേഷു ഭക്ത്യാ ത്വാം പരമർഷയഃ |
ഉപാസീനാഃ പ്രപദ്യന്തേ സംസിദ്ധിം തദ് വദസ്വ മേ || 11.3 ||

ഗുഡശ്ചരസി ഭൂതാത്മാ ഭൂതാനാം ഭൂതഭാവന |
ന ത്വാം പശ്യന്തി ഭൂതാനി പശ്യന്തം മോഹിതാനി തേ || 11.4 ||

യാഃ കാശ്ച ഭൂമൗ ദിവി വൈ രസായാം
വിഭൂതയോ ദിക്ഷു മഹാവിഭൂതേ |
താ മഹ്യമാഖ്യാഹ്യനുഭാവിതാസ്തേ
നമാമി തേ തീർത്ഥപദാംഘ്രിപദ്മം || 11.5 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഏവമേതദഹം പൃഷ്ടഃ പ്രശ്നം പ്രശ്നവിദാം വര |
യുയുത്സുനാ വിനശനേ സപത്തൈരർജ്ജുനേന വൈ || 11.6 ||

ജ്ഞാത്വാ ജ്ഞാതിവധം ഗർഹ്യമധർമ്മം രാജ്യഹേതുക്ം |
തതോ നിവൃത്തോ ഹന്താഹം ഹതോഽയമിതി ലൗകികഃ || 11.7 ||

സ തദാ പുരുഷവ്യാഘ്രോ യുക്ത്യാ മേ പ്രതിബോധിതഃ |
അഭ്യഭാഷത മാമേവം യഥാ ത്വം രണമൂർദ്ധനി || 11.8 ||

അഹമാത്ഥോദ്ധവാമീഷാം ഭൂതാനാം സുഹൃദീശ്വരഃ |
അഹം സർവ്വാനി ഭൂതാനി തേഷാം സ്ഥിത്യുദ്ഭവാപ്യയഃ || 11.9 ||

അഹം ഗതിർഗൃതിമതാം കാലഃ കലയതാമഹം |
ഗുണാണാം ചാപ്യഹം സാമ്യം ഗുണിന്യൗത്പത്തികോ ഗുണഃ || 11.10 ||

ഗുണിനാമപ്യഹം സൂത്രം മഹതാം ച മഹാനഹം |
സൂക്ഷ്മാണാമപ്യഹം ജീവോ ദുർജ്ജയാനാമഹം മനഃ || 11.11 ||

ഹിരണ്യഗർഭോ വേദാനാം മന്ത്രാണാം പ്രണവസ്ത്രിവ്യത് |
അക്ഷരാണാമകാരോഽസ്ഥി പദാനിച്ഛരന്ദസാമഹം || 11.12 ||

ഇന്ദ്രോഽഹം സർവ്വദേവാനാം വസുനാമസ്ഥി ഹവ്യവാദ് |
ആദിത്യാനാമഹം വിഷ്ണു രുദ്രാണാം നീലലോഹിതഃ || 11.13 ||

ബ്രഹ്മർഷീണാം ഭൃഗുരഹം രാജർഷീണാമഹം മനുഃ |
ദേവർഷീണാം നാരദോഽഹം ഹവിർദ്ധാന്യസ്ഥി ധേനുഷു || 11.14 ||

സിദ്ധേഷ്വരാണാം കപിലഃ സുപർണ്ണോഽഹം പതത്രിണാം |
പ്രജാപതീനാം ദക്ഷോഽഹം പിതൃണാമഹമർയമാ || 11.15 ||

മാം വിദ്യുദ്ധവ ദൈത്യാനാം പ്രഹ്ലാദമസുരേഷ്വരം |
സോമം നക്ഷത്രൗഷധീനാം ധനേശം യക്ഷരക്ഷസാം || 11.16 ||

ഐരാവതം ഗജേന്ദ്രാണാം യാദസാം വരുണം പ്രഭും |
തപതാം ദ്യുമതാം സൂര്യം മനുഷ്യാണാം ച ഭൂപതിം || 11.17 ||

ഉച്ചൈഃശ്രവാസ്തുരംഗാണാം ധാതൂനാമസ്ഥി കാഞ്ചനം |
യമഃ സംയമതാം ചാഹം സർപ്പാണാമസ്ഥി വാസുകിഃ || 11.18 ||

നാഗേന്ദ്രാണാമനന്തോഽഹം മൃഗേന്ദ്രഃ ശൃങ്ഗിഭംഷ്ട്രിണാം |
ആശ്രമാണാമഹം തുർയോ വർണ്ണാനാം പ്രഥമോഽനഘ || 11.19 ||

തീർത്ഥാനാം സ്രോതസാം ഗംഗാ സമുദ്രഃ സരസാമഹം |
ആയുധാനാം ധനുരഹം ത്രിപുരഘ്നോ ധനുഷ്മതാം || 11.20 ||

ധിഷ്ണയാനാമസ്ഥ്യഹം മേരുർഗൃഹനാനാം ഹിമാലയഃ |
വനസ്പതീനാമശ്വത്ഥ ഓഷധീനാമഹം യവഃ || 11.21 ||

പുരോധസാം വസിഷ്ഠോഽഹം ബ്രഹ്മിഷ്ഠാനാം ബൃഹസ്പതിഃ |
സ്കന്ദോഽഹം സർവ്വസേനാന്യാമഗ്രണ്യാം ഭഗവാനജഃ || 11.22 ||

യജ്ഞാനാം ബ്രഹ്മയജ്ഞോഽഹം വ്രതാനാമവിഹിംസനം |
വായഗ്വർക്കാംബുവാഗാത്മാ ശുചീനാമപ്യഹം ശുചിഃ || 11.23 ||

യോഗാനാമാത്മസംരോധോ മന്ത്രോഽസ്മി വിജിഗീഷതാം |
ആമ്പീക്ഷികീ കൗശലാനാം വികൽപഃ വ്യാതിവാദിനാം || 11.24 ||

സ്ത്രീണാം തു ശതരുപാഹം പുംസാം സ്വായംഭുവോ മനുഃ |
നാരായണോ മുനീനാം ച കുമാരോ ബ്രഹ്മചാരിണാം || 11.25 ||

ധർമ്മാണാമസ്മി സംന്യാസഃ ക്ഷേമാണാമബഹിർമ്മതിഃ |
ഗുഹ്യാനാം സുന്യതം മൗനം മിഥുനാനാമജസ്ത്വഹം || 11.26 ||

സംവത്സരോഽസ്മ്യനിമിഷാമൃതൂനാം മധുമാധവൗ |
മാസാനാം മാർഗ്ഗശീർഷോഽഹം നക്ഷത്രാണാം തഥാഭിജിത് || 11.27 ||

അഹം യുഗാനാം ച കൃതം ധീരാണാം ദേവലോഽസിതഃ |
ദൈവപായനോഽസ്മി വ്യാസാനാം കവീനാം കാവ്യ ആത്മവാൻ || 11.28 ||

വാസുദേവോ ഭഗവതാം ത്വം തു ഭാഗവതേഷ്വഹം |
കിമ്പുരുഷാനാം ഹനുമാൻ വിദ്യാധ്യാണാം സുദർശനഃ || 11.29 ||

രത്നാനാം പദ്മരാഗോഽസ്മി പദ്മകോശഃ സുപേശസാം |
കുശോഽസ്മി ദർഭജാതീനാം ഗവ്യമാജ്യം ഹവിഃഷ്വഹം || 11.30 ||

വ്യവസായിനാമഹം ലക്ഷ്മീഃ കിതവാനാം ഛലഗ്രഹഃ |
തിതിക്ഷാസ്മി തിതിക്ഷുണാം സത്വം സത്വവതാമഹം || 11.31 ||

ഓജഃ സഹോബലവതാം കർമ്മാഹം വിഭുസി സാത്വതാം |
സാത്വതാം നവമൂർത്തിനാമാദിമൂർത്തിരഹം പരാ || 11.32 ||

വിശ്വാവസുഃ പൂർവ്വചിത്തിർഗ്ഗന്ധർവ്വാപ്സരസാമഹം |
ഭൃധരാണാമഹം സ്ഥൈര്യം ഗന്ധമാത്രമഹം ഭുവഃ || 11.33 ||

അപാം രസശ്ച പരമസ്തേജിഷ്ഠാനാം വിഭാവസുഃ |
പ്രഭാ സൂര്യേന്ദുതാരാണാം ശബ്ദോഽഹം നഭസഃ പരഃ || 11.34 ||

ബ്രഹ്മണ്യാനാം ബലിരഹം വീരാണാമഹമർജ്ജുനഃ |
ഭൂതാനാം സ്ഥിതിരുത്പത്തിരഹം വൈ പ്രതിസംക്രമഃ || 11.35 ||

ഗത്യുക്ത്യുത്സർഗ്ഗോപാദാനമാനന്ദസ്പർശലക്ഷണം |
ആന്ധാദശ്രുത്യവശ്ലാണമഹം സർവ്വേന്ദ്രിയേന്ദ്രിയം || 11.36 ||

പൃഥിവീ വായുരാകാശ ആപോ ജ്യോതിരഹം മഹാൻ |
വികാരഃ പുരുഷോഽവ്യക്തം രജഃ സത്ത്വം തമഃ പരം || 11.37 ||

അഹമേതത്പ്രസംഖ്യാനം ജ്ഞാനം തത്ത്വവിനിശ്ചയഃ |
മയേശ്വരേണ ജീവേന ഗുണേന ഗുണിനാ വിനാ |
സർവ്വാത്മനാപി സർവ്വേണ ന ഭാവോ വിദ്യതേ ക്വചിത് || 11.38 ||

സംഖ്യാനം പരമാണുനാം കാലേന ക്രിയതേ മയാ |
ന തഥാ മേ വിഭൂതീനാം സൃജതോഽണ്ഡാനി കോടിശഃ || 11.39 ||

തേജഃ ശ്രീഃ കീർത്തിരൈശ്വര്യം ഹ്രീസ്ത്യാഗഃ സൗഭഗം ഭഗഃ |
വീര്യം തിതിക്ഷ്യാ വിജ്ഞാനം യത്ര യത്ര സ മോഽശകഃ || 11.40 ||

ഏതാസ്തേ കീർത്തിതാഃ സർവ്വാഃ സംക്ഷേപേണ വിഭൂതയഃ |
മനോവികാരാ ഏവൈതേ യഥാ വാചാഭിധീയതേ || 11.41 ||

വാചം യച്ഛര മനോ യച്ഛര പ്രാണാൻ യച്ഛേന്ദ്രിയാണി ച |
ആത്മാനമാത്മനാ യച്ഛര ന ഭൂയഃ കൽപസേഽധനേ || 11.42 ||

യോ വൈ വാങ്മനസീ സംയഗസംയച്ഛരൻ ധിയാ യതിഃ |
തസ്യ വ്രതം തപോ ദാനം സ്രവത്യാമഘടാംബുവത് || 11.43 ||

തസ്മാന്മനോവചഃപ്രാണാൻ നിയച്ഛേന്ദ്രന്മത്പരായണഃ |
മദ്ഭക്തിയുക്തയാ ബുദ്ധ്യാ തതഃ പരിസമാപ്യതേ || 11.44 ||

|| ഇതി ഏകാദശോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഭാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

യസ്ത്വയാഭിഹിതഃ പൂർവ്വം ധർമ്മസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണം |
വർണ്ണാശ്രമാചാരവതാം സർവ്വേഷാം ഭിപദാമപി || 12.1 ||

യഥാനുഷ്ഠീയമാനേന ത്വയി ഭക്തിർനൃണാം ഭവേത് |
സ്വധർമ്മേണാരവിന്ദാക്ഷ തത് സമാഖ്യാതുമർഹസി || 12.2 ||

പുരാ കില മഹാബാഹോ ധർമ്മം പരമകം പ്രഭോ |
യത്തേന ഹംസരൂപേണ ബ്രഹ്മണൈഭ്യാത്മ മാധവ || 12.3 ||

സ ഇദാനീം സുമഹതാ കാലേനാമിത്രകർശന |
ന പ്രായോ ഭവിതാ മർത്ത്യലോകേ പ്രാഗനുശാസിതഃ || 12.4 ||

വക്താ കർത്താവിതാ നാന്യോ ധർമ്മസ്യാച്യുത തേ ഭൂവി |
സഭായാമപി വൈരിഞ്ച്യോ യത്ര മുർത്തിധരാഃ കലാഃ || 12.5 ||

കർത്രാവിത്രോ പ്രവക്ത്രോ ച ഭവതാ മധുസുദന |
ത്യക്തേ മഹീതലേ ദേവ വിനഷ്ടം കഃ പ്രവക്ഷ്യതി || 12.6 ||

തത്ത്വം നഃ സർവ്വധർമ്മജ്ഞ ധർമ്മസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണം |
യഥാ യസ്യ വിധീയേത തഥാ വർണ്ണയ മേ പ്രഭോ || 12.7 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്ഥം സ്വഭൃത്യമുഖ്യേന പൃഷ്ടഃ സ ഭഗവാൻ ഹരിഃ |
പ്രീതഃ ക്ഷേമയ മർത്ത്യാനാം ധർമ്മാനാഹ സനാതനാൻ || 12.8 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ധർമ്മ്യ ഏഷ തവ പ്രശ്നോ നൈഃശ്രേയസകരോ നൃണാം |
വർണ്ണാശ്രമാചാരവതാം തമുദ്ധവ നിബോധ മേ || 12.9 ||

ആദൗ കൃത്യഗേ വർണ്ണോ നൃണാം ഹംസ ഇതി സ്ഥൃതഃ |
കൃതകൃത്യാഃ പ്രജാ ജാത്യാ തസ്മാത് കൃത്യഗം വിദുഃ || 12.10 ||

വേദഃ പ്രണവ ഏവാഗ്രേ ധർമ്മോഽഹം വൃഷ്ണപധൃക് |
ഉപാസതേ തപോനിഷ്ഠാ ഹംസം മാം മുകതകിൽബിഷാഃ || 12.11 ||

ത്രേതാമുഖേ മഹാഭാഗ പ്രാണാനേ ഹൃദയാത്രതയീ |
വിദ്യാ പ്രാദുരഭൂത്തസ്യ ഞഹമാസം ത്രിവൃന്ദവഃ || 12.12 ||

വിപ്രക്ഷത്രിയവിട്ശൂദ്രാ മുഖബാഹുരുപാദജാഃ |
വൈരാജാത് പുരുഷാജ്ജാതാ യ ആത്മാചാരലക്ഷണാഃ || 12.13 ||

ഗൃഹാശ്രമോ ജഘനതോ ബ്രഹ്മചര്യം ഹൃദോ മമ |
വക്ഷഃസ്ഥാനാദ് വനേ വാസോ ന്യാസഃ ശീർഷണി സംസ്ഥിതഃ || 12.14 ||

വർണ്ണാനാമാശ്രമാണാം ച ജന്മഭൃത്യനുസാരിണീഃ |
ആസൻ പ്രകൃതയോ നൃണാം നീചൈർന്നീചോത്തമോത്തമാഃ || 12.15 ||

ശമോ ദമസ്തപഃ ശൗചം സന്തോഷഃ ക്ഷാന്തിരാർജ്ജവം |
മദ്ഭക്തിശ്ച ദയാ സത്യം ബ്രഹ്മപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.16 ||

തേജോ ബലം ധൃതിഃ ശൗര്യം തിതിക്ഷ്ണദാർയമുദ്യമഃ |
സ്ഥൈര്യം ബ്രഹ്മണ്യതൈശ്ചര്യം ക്ഷത്രപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.17 ||

ആസ്തിക്യം ദാനനിഷ്ഠാ ച ഞദംഭോ ബ്രഹ്മസേവനം |
അതുഷ്ടിരർത്ഥോപചയൈർച്ചൈശ്ചപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.18 ||

ശുശ്രൂഷണം ദിജഗവാം ദേവാനാം ചാപ്യമായയാ |
തത്ര ലബ്ധേന സന്തോഷഃ ശുഭപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.19 ||

അശൗചമന്യതം സ്തേയം നാസ്തിക്യം ശുഷ്കവിഗ്രഹഃ |
കാമഃ ക്രോധശ്ച തർഷ്ശ്യ സ്വഭാവോഽന്വേവസായിനാം || 12.20 ||

അഹിംസാ സത്യമസ്തേയമകാമക്രോധലോഭതാ |
ഭൃതപ്രിയഹിതേഹാ ച ധർമ്മോഽയം സാർവ്വവർണ്ണികഃ || 12.21 ||

ദിതീയം പ്രാപ്യാനുപൂർവ്വ്യാജ്ജനോപനയനം ദിജഃ |
വസൻ ഗുരുകുലേ ദാന്തോ ബ്രഹ്മാധീയീത ചാഹുതഃ || 12.22 ||

മേഖലാജിനദണ്ഡാക്ഷ ബ്രഹ്മസൂത്രകമണ്ഡലുൻ |
ജടിലോഽയൗതദഭാസോഽരക്തപീഠഃ കുശാൻ ദധത് || 12.23 ||

സ്നാനഭോജനഹോമേഷു ജപോച്ചാരേ ച വാഗ്യതഃ |
ന ച്ചരിന്ദ്യാന്നഖരോമാണി കക്ഷോപസ്ഥഗതാന്യപി || 12.24 ||

രേതോ നാവകിരേജ്ജാതു ബ്രഹ്മവ്രതധരഃ സ്വയം |
അവകീർണ്ണേഽവഗാഹ്യാപ്സു യതാസുസ്ത്രിപദീം ജപേത് || 12.25 ||

അഗ്ന്യർക്കാചാർയഗോവിപ്രഗുരുവൃദ്ധസുരാഞ്ചരുചിഃ |
സമാഹിത ഉപാസീത സന്ധ്യ ച യതവാഗ് ജപൻ || 12.26 ||

ആചാർയം മാം വിജാനീയാന്നാവന്മന്യേത കർഹിച്ചിത് |
ന മർത്തൃബുദ്ധ്യാസുയേത സർവ്വദേവമയോ ഗുരുഃ || 12.27 ||

സായം പ്രാതരുപാനീയ ഭൈക്ഷ്യം തസ്മൈ നിവേദയേത് |
യച്ഛാന്യദപ്യനുജ്ഞാതമുപയുഞ്ജീത സംയതഃ || 12.28 ||

ശുശ്രൂഷമാണ ആചാർയം സദോപാസീത നീചവത് |
യാനശ്ചാസനസ്ഥാനൈർന്നാതിദൂരേ കൃതാഞ്ജലിഃ || 12.29 ||

ഏവംവൃത്തോ ഗുരുകുലേ വസേദ് ഭോഗവിവർജ്ജിതഃ |
വിദ്യാ സമാപ്യതേ യാവദ് ബിഭ്രദ് വ്രതമഖണ്ഡിതം || 12.30 ||

യദ്യസൗ ഛന്ദസാം ലോകമാരോക്ഷ്യൻ ബ്രഹ്മവിഷ്ടപം |
ഗുരവേ വിന്യസേദ് ദേഹം സ്വാധ്യായാർത്ഥം ബൃഹദ്വ്രതഃ || 12.31 ||

അഗ്നൗ ഗുരാവാത്മനി ച സർവ്വഭൂതേഷു മാം പരം |
അപ്യഥശ്ചീരുപസീത ബ്രഹ്മവർച്ചസ്വകൽമഷഃ || 12.32 ||

സ്ത്രീണാം നിരീക്ഷണസ്പർശ സംലാപക്ഷേലനാദികം |
പ്രാണിനോ മിഥുനീഭൂതാനഗൃഹസ്ഥോഽഗ്രതസ്ത്യജേത് || 12.33 ||

ശൗചമാചമനം സ്നാനം സന്ധ്യാപാസനമാർജ്ജവം |
തീർത്ഥസേവാ ജപോഽസ്പൃശ്യാ ഭക്ഷ്യാസംഭാഷ്യവർജ്ജനം || 12.34 ||

സർവ്വാശ്രമപ്രയുക്തോഽയം നിയമഃ കുലനന്ദന |
മദ്ഭാവഃ സർവ്വഭൂതേഷു മനോവാക്യായസംയമഃ || 12.35 ||

ഏവം ബൃഹദ്ബ്രതധരോ ബ്രഹ്മണോഽഗ്നിരിവ ജലൻ |
മദ്ഭക്തസ്തീവ്രതപസാ ദശ്യാകർമ്മാശയോഽമലഃ || 12.36 ||

അഥാനന്തരമാവേക്ഷ്യൻ യഥാ ജിജ്ഞാസിതാഗമഃ |
ഗുരവേ ഭക്ഷിണാം ഭത്യാ സ്നായാദ് ഗുർവ്വനുമോദിതഃ || 12.37 ||

ഗൃഹം വനം വോപവിശേത് പ്രവ്രജേദ് വാ ഭിജ്ഞാത്തമഃ |
ആശ്രമാദാശ്രമം ഗച്ഛേന്നാനൃഥാ മത്പരശ്ചരേത് || 12.38 ||

ഗൃഹാർത്ഥീ സദ്യശീം ഭാർയാമുഖഹേദജുഗുപ്സിതാം |
യവീയസീം തു വയസാ യം സവർണ്ണാമനുക്രമാത് || 12.39 ||

ഇജ്യാധ്യയനദാനാനി സർവ്വേഷാം ച ഭിജ്ഞനാം |
പ്രതിഗ്രഹോഽധ്യാപനം ച ബ്രഹ്മണസ്യൈവ യാജനം || 12.40 ||

പ്രതിഗ്രഹം മന്യമാനസ്തപസ്തേജോയശോനുദം |
അന്യാഭ്യാമേവ ജീവേത ശിലൈർവ്വാ ദോഷഭ്യക് തയോഃ || 12.41 ||

ബ്രഹ്മണസ്യ ഹി ദേഹോഽയം ക്ഷുദ്രകാമായ നേഷ്യതേ |
കൃച്ഛ്രായ തപസേ ചേഹ പ്രേത്യാനന്തസുഖായ ച || 12.42 ||

ശിലോൺഛരവൃത്തയാ പരിതുഷ്ടചിന്തോ
ധർമ്മം മഹാന്തം വിരജം ജുഷാണഃ |
മയ്യർപ്പിതാത്ഥാ ഗൃഹ ഏവ തിഷ്ഠൻ
നാതിപ്രസക്തഃ സമുപൈതി ശാന്തിം || 12.43 ||

സമുദ്ധരന്തി യേ വിപ്രം സീദന്തം മത്പരായണം |
താനുദ്ധരിഷ്യേ ന ചിരാദാപദ്ഭ്യോ നൗരിവാർണ്ണവാത് || 12.44 ||

സർവ്വാഃ സമുദ്ധരേഭ് രാജാ പിതേവ വ്യസനാത് പ്രജാഃ |
ആത്മാനമാത്മനാ ധീരോ യഥാ ഗജപതിർഗ്ഗജാൻ || 12.45 ||

ഏവംവിധോ നരപതിർവ്വിമാനേനാർക്കവർച്ചസാ |
വിധുയേഹാശുഭം കൃത്സ്നമിന്ദ്രേണ സഹ മോദതേ || 12.46 ||

സീദൻ വിപ്രോ വണിഗ്യുത്യാ പണ്ണൈരേവാപദം തരേത് |
ഖഡ്ഗേന വാഘ്വപദാക്രാന്തോ ന ശ്വവ്യുത്യാ കഥഞ്ചന || 12.47 ||

വൈശ്യവ്യുത്യാ തു രാജന്യോ ജീവേന്മൃഗയയാഘ്വപദി |
ചരേദ് വാ വിപ്രരുപേണ ന ശ്വവ്യുത്യാ കഥഞ്ചന || 12.48 ||

ശൂദ്രവൃത്തിം ഭജേദ് വൈശ്യഃ ശൂദ്രഃ കാരുകടക്രിയാം |
കൃച്ഛ്രാമുക്തോ ന ഗർഹ്യേണ വൃത്തിം ലിപ്സേത കർമ്മണാ || 12.49 ||

വേദാധ്യായസ്വധാസ്വാഹാ ബല്യന്നാദ്യൈർയഥോദയം |
ദേവർഷിപിത്യഭൂതാനി മദ്രൂപാണുസ്വഹം ജയേത് || 12.50 ||

യദ്യച്ഛരയോപപന്നേന ശുക്ലേനോപാർജ്ജിതേന വാ |
ധനേനാപീഡയൻ ഭൃത്യാൻ ന്യായേനൈവാഹരേത് ക്രതൂൻ || 12.51 ||

കുടുംബേഷു ന സജേജത ന പ്രമാദ്യേത് കുടുംബ്യപി |
വിപശ്ചിന്നശ്വരം പശ്യേദഭ്യഷ്ടമപി ഭ്യഷ്ടവത് || 12.52 ||

പുത്രദാരാപ്തബന്ധുനാം സംഗമഃ പാന്നമസംഗമഃ |
അനുദേഹം വിയന്ത്യേതേ സ്വപ്നോ നിദ്രാനുഗോ യഥാ || 12.53 ||

ഇത്ഥം പരിമൃശൻ മുകേതാ ഗൃഹേഷ്വതിഥിവദ് വസൻ |
ന ഗൃഹൈരനുബധ്യേത നിർമ്മമോ നിരഹംകൃതഃ || 12.54 ||

കർമ്മഭിർഗൃഹമേധീയൈരിഷ്ട്യാ മാമേവ ഭക്തിമാൻ |
തിഷ്ഠേദ് വനം വോപവിശേത് പ്രജാവാൻ വാ പരിവ്രജേത് || 12.55 ||

യസ്ത്വാസക്തമതിർഗ്ഗേഹേ പുത്രവിത്തൈഷണാതുരഃ |
സ്ത്രൈഃ കൃപണധീർമ്മുഡോ മമാഹമിതി ബധ്യതേ || 12.56 ||

അഹോ മേ പിതനു വൃദ്ധൗ ഭാർയാ ബാലാത്മജാഘ്നജാഃ |
അനാഥാ മാമൃതേ ദീനാഃ കഥം ജീവന്തി ദുഃഖിതാഃ || 12.57 ||

ഏവം ഗൃഹാശയാക്ഷിപ്തഹൃദയോ മുന്ധധീരയഃ |
അത്യപ്തസ്താനനുധ്യായൻ മൃതോഽന്ധം വിശതേ തമഃ || 12.58 ||

|| ഇതി ലാഭശ്ലോകായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

വനം വിവിക്ഷുഃ പുത്രേഷു ഭാർയാം നൃസ്യ സഹൈവ വാ |
വന ഏവ വസേച്ഛാന്തസ്ത്യതീയം ഭാഗമായുഷഃ || 13.1 ||

കന്ദമൂലഫലൈർവൃന്ത്യൈർമ്മേധ്യൈർവൃത്തിം പ്രകൽപയേത് |
വസീത വൽകലം വാസസ്ത്യണപർണ്ണാജിനാനി വാ || 13.2 ||

കേശരോമനഖശ്മശ്രുമലാനി ബിഭൃയാദ് ദതഃ |
ന ധാവേദപ്സു മജ്ജേത ത്രികാലം സ്ഥണ്ഡിലേശയഃ || 13.3 ||

ശ്രീഷ്മേ തപ്യേത പഞ്ചാഗ്നീൻ വർഷാസ്യാസാരഷാഡ് ജലേ |
ആകൺഠമനഃ ശിശിര ഏവംവൃത്തസ്തപശ്ചരേത് || 13.4 ||

അഗ്നിപക്ഷം സമശ്നീയാത് കാലപക്ഷമഥാപി വാ |
ഉലുഖലാശ്മകുട്ടോ വാ ദന്തോലുഖല ഏവ വാ || 13.5 ||

സ്വയം സഞ്ചിനുയാത് സർവ്വമാത്മനോ വൃത്തികാരണം |
ദേശകാലബലാഭിജ്ഞോ നാദദീതാനൃദാഹൃതം || 13.6 ||

വന്ത്യെശ്ചരുപുരോഽധൈർന്നിർവപേത് കാലചോദിതാൻ |
ന തു ശ്രൗതേന പശൂനാ മാം യജ്ജേത വനാശ്രമീ || 13.7 ||

അഗ്നിഹോത്രം ച ദർശശ്ച പൗർണ്ണമാസശ്ച പൂർവ്വവത് |
ചാതുർമ്മാസ്യാനി ച മൂനേരാമ്നാതാനി ച നൈഗമൈഃ || 13.8 ||

ഏവം ചീർണ്ണേന തപസാ മുനിർദ്ധമനിസന്തതഃ |
മാം തപോമയമാരാധ്യ ഋഷിലോകാദുപൈതി മാം || 13.9 ||

യസ്ത്വേതത് കൃച്ഛ്രതശ്ചീർണ്ണം തപോ നിഃശ്രേയസം മഹത് |
കാമായാൽപീയസേ യുഞ്ജ്യാദ് ബാലിശഃ കോഽപരസ്തതഃ || 13.10 ||

യദാസൗ നിയമേഘകൽപോ ജരയാ ജാതവേപമുഃ |
ആത്മന്യഗ്നീൻ സമാരോപ്യ മച്ഛിത്തോഽഗ്നിം സമാവിശേത് || 13.11 ||

യദാ കർമ്മവിപാകേഷു ലോകേഷു നിരയാത്മസു |
വिरാഗോ ജായതേ സമൃങ്ന്യസ്താഗ്നിഃ പ്രവ്രജേത്തതഃ || 13.12 ||

ഇഷ്ടാ യഥോപദേശം മാം ദത്ത്വാ സർവ്വസ്വമൃത്വിജേ |
അഗ്നീൻ സ്വപ്രാണ ആവേശ്യ നിരപേക്ഷഃ പരിവ്രജേത് || 13.13 ||

വിപ്രസ്യ വൈ സംന്യസതോ ദേവാ ദാരാദിരുപിണഃ |
വിഘ്നാൻ കുർവ്വന്ത്യയം ഹ്യസ്ഥാനാക്രമ്യ സമിയാത് പരം || 13.14 ||

ബിഭൃയാച്ഛേന്മുനിർവ്വാസഃ കൗപീനാച്ഛരാദനം പരം |
ത്യക്തം ന ദണ്ഡപാത്രാഭ്യാമന്യത് കിഞ്ചിദനാപദി || 13.15 ||

ദ്യഷ്ടിപൂതം ന്യസേത് പാദം വസ്ത്രപൂതം പിബേജ്ജലം |
സത്യപൂതാം വദേദ് വാചം മനഃപൂതം സമാചരേത് || 13.16 ||

മൗനാനീഹാനിലായാമാ ദണ്ഡാ വാദേശചേതസാം |
ന ഹ്യേതേ യസ്യ സന്ത്യംഗ വേണുഭിർന്ന ഭവേദ് യതിഃ || 13.17 ||

ഭിക്ഷാം ചതുർഷു വർണ്ണേഷു വിഗർഹ്യാൻ വർജ്ജയംശ്ചരേത് |
സപ്താഗാരാനസംക്ലപ്താംസ്തുഷ്യേല്ലബ്ധേന താവതാ || 13.18 ||

ബഹിർജ്ജലാശയം ഗത്വാ തത്രോപസ്തപ്യശ്യ വാഗ്യതഃ |
വിഭജ്യ പാവിതം ശേഷം ഭുഞ്ജീതാശേഷമാഹൃതം || 13.19 ||

ഏകശ്ചരേന്മഹീമേതാം നിഃസംഗഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ |
ആത്മക്രീഡ ആത്മരത ആത്മവാൻ സമദർശനഃ || 13.20 ||

വിവിക്തക്ഷേമശരണോ മദ്ഭാവവിമലാശയഃ |
ആത്മാനം ചിന്തയേദേകമഭേദേന മയാ മുനിഃ || 13.21 ||

അന്വീക്ഷേതാത്മനോ ബന്ധം മോക്ഷം ച ജ്ഞാനനിഷ്ഠയാ |
ബന്ധ ഇന്ദ്രിയവിക്ഷേപോ മോക്ഷ ഏഷാം ച സംയമഃ || 13.22 ||

തസ്മാന്നിയമ്യ ഷഡ്വർഗ്ഗം മദ്ഭാവേന ചരേന്മുനിഃ |
വിരക്തഃ ക്ഷുച്ഛകാമേഭ്യോ ലബ്ധ്യാഽഽത്മനി സുഖം മഹത് || 13.23 ||

പുരഗ്രാമവ്രജാൻ സാർത്ഥാൻ ഭിക്ഷാർത്ഥം പ്രവിശംശ്ചരേത് |
പുണ്യദേശസരിച്ഛൈരലവനാശ്രമവതീം മഹീം || 13.24 ||

വാനപ്രസ്ഥാശ്രമപദേഷ്യഭീക്ഷ്ണം ഭൈക്ഷ്യമാചരേത് |
സംസിദ്യത്യാശ്വസമ്മോഹഃ ശുദ്ധസത്വഃ ശിലാന്ധസാ || 13.25 ||

നൈതദ് വസ്തുതയാ പശ്യേദ് ഭൃശ്യമാനം വിനശ്യതി |
അസക്തചിത്തോ വിരമേദിഹാമുത്ര ചികീർഷിതാത് || 13.26 ||

യദേതദാത്മനി ജഗന്മനോവാക്പ്രാണസംഹതം |
സർവ്വം മായേതി തർക്കേണ സ്വസ്ഥസ്ത്യക്ത്വാ ന തത് സ്മരേത് || 13.27 ||

ജ്ഞാനനിഷ്ഠോ വിരക്തോ വാ മദ്ഭക്തോ വാനപേക്ഷകഃ |
സലിംഗാനാശ്രമാംസ്ത്യക്ത്വാ ചരേദവിധിഗോചരഃ || 13.28 ||

ബുധോ ബാലകവത് ക്രീഡേത് കുശലോ ജഡവച്ചരേത് |
വദേദുന്മത്തവദ് വിദ്വാൻ ഗോചർയാം നൈഗമശ്ചരേത് || 13.29 ||

വേദവാദരതോ ന സ്യാന പാഖണ്ഡീ ന ഹൈതുകഃ |
ശുഷ്കവാദവിവാദേ ന കഞ്ചിത് പക്ഷം സമാശ്രയേത് || 13.30 ||

നോഭിജേത ജനാദ് ധീരോ ജനം ചോഭേജയേന്ന തു |
അതിവാദാംസ്തിതിക്ഷേത നാവമന്യേത കഞ്ചന |
ദേഹമുദ്രിശ്യ പശുവദ് വൈരം കുർയാന്ന കേനചിത് || 13.31 ||

ഏക ഏവ പരോ ഹ്യാത്മാ ഭൂതേഷ്ചാത്മന്യവസ്ഥിതഃ |
യഥേന്ദുരുദപാത്രേഷു ഭൂതാന്യേകാത്മകാനി ച || 13.32 ||

അലബ്ധ്യാ ന വിഷീദേത കാലേ കാലേഽശനം ക്വചിത് |
ലബ്ധ്യാ ന ഹൃഷ്യേദ് ധൃതിമാനുഭയം ദൈവതശ്രീതം || 13.33 ||

ആഹാരാർത്ഥം സമീഹേത യുക്തം തത് പ്രാണധാരണം |
തത്ത്വം വിമൃശ്യതേ തേന തദ് വിജ്ഞായ വിമുച്യതേ || 13.34 ||

യദ്യച്ഛരയോപപന്നാനമദ്യാച്ഛ്രേഷ്ഠമുതാപരം |
തഥാ വാസസ്തഥാ ശയ്യാം പ്രാപ്തം പ്രാപ്തം ഭജേന്മുനിഃ || 13.35 ||

ശൗചമാചമനം സ്നാനം ന തു ചോദനയാ ചരേത് |
അന്യാംശ്ച നിയമാഞ്ജ്ഞാനീ യഥാഹം ലീലയേശ്വരഃ || 13.36 ||

ന ഹി തസ്യ വികൽപാഖ്യാ യാ ച മഭീക്ഷയാ ഹതാ |
ആദേഹാന്താത് ക്വചിത് ഖ്യാതിസ്തതഃ സമ്പദ്യതേ മയാ || 13.37 ||

ദുഃഖോദർക്കേഷു കാമേഷു ജാതനിർവ്വേദ ആത്മവാൻ |
അജിജ്ഞാസിതമദ്ധർമ്മോ ഗുരും മുനിമുപാബ്രജേത് || 13.38 ||

താവത് പരിചരേദ് ഭക്തഃ ശ്രദ്ധാവാന്നസൂയകഃ |
യാവദ് ബ്രഹ്മ വിജാനീയാന്മാമേവ ഗുരുമാദ്യതഃ || 13.39 ||

യസ്ത്വസംയതഷഡ്വർഗ്ഗഃ പ്രചണ്ഡന്ദ്രിയസാരഥിഃ |
ജ്ഞാനവൈരാഗ്യരഹിതസ്ത്രിഭണ്ഡമുപജീവതി || 13.40 ||

സുരാനാത്മാനമാത്മസ്ഥം നിഹ്നുതേ മാം ച ധർമ്മഹാ |
അവിപക്വകഷായോഽസ്മാദമുഷ്മാച്ച വിഹീയതേ || 13.41 ||

ഭിക്ഷോർദ്ധർമ്മഃ ശമോഽഹിംസാ തപ ഇൗക്ഷാ വനൗകസഃ |
ഗൃഹിണോ ഭൂതരക്ഷേജ്യാ ദ്വിജസ്യാചാർയസേവനം || 13.42 ||

ബ്രഹ്മചര്യം തപഃ ശൗചം സന്തോഷോ ഭൂതസൗഹൃദം |
ഗൃഹസ്ഥസ്യാപ്യ്യതൗ ഗന്തുഃ സർവ്വേഷാം മദുപാസനം || 13.43 ||

ഇതി മാം യഃ സ്വധർമ്മേണ ഭജേൻ നിത്യമനന്യഭാക് |
സർവ്വഭൂതേഷു മദ്ഭാവോ മദ്ഭക്തിം വിന്ദതേ ദൃഢാം || 13.44 ||

ഭക്ത്യോദ്ധവാനപായിന്യാ സർവ്വലോകമഹേശ്വരം |
സർവ്വോത്പത്ത്യപ്യയം ബ്രഹ്മ കാരണം മോപയാതി സഃ || 13.45 ||

ഇതി സ്വധർമ്മനിർണ്ണയികത സന്തോപാ നിർജ്ഞാതമദ്ഗതിഃ |
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ നചിരാത് സമുപൈതി മാം || 13.46 ||

വർണ്ണാശ്രമവതാം ധർമ്മ ഏഷ ആചാരലക്ഷണഃ |
സ ഏവ മദ്ഭക്തിയുതോ നിഃശ്രേയസകരഃ പരഃ || 13.47 ||

ഏതന്തേഭിഹിതം സാധോ ഭവാൻ പുച്ഛരതി യച്ച മാം |
യഥാ സ്വധർമ്മസംയുക്തോ ഭക്തോ മാം സമിയാത് പരം || 13.48 ||

|| ഇതി ത്രയോദശോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ചതുർദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യോ വിദ്യാശ്രുതസമ്പന്ന ആത്മവാൻ നാനുമാനികഃ |
മായാമാത്രമിദഞ്ജ്ഞാത്യാ ജ്ഞാനം ച മയി സംന്യസേത് || 14.1 ||

ജ്ഞാനിനസ്ത്വഹമേവേഷ്ടഃ സ്വാർത്ഥോ ഹേതുശ്ച സമ്മതഃ |
സ്വർഗ്ഗശ്ചൈവാപവർഗ്ഗശ്ച നാന്യോഽർത്ഥോ മദ്യതേ പ്രിയഃ || 14.2 ||

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംസിദ്ധാഃ പദം ശ്രേഷ്ഠം വിദ്വർമ്മമ |
ജ്ഞാനീ പ്രിയതമോഽതോ മേ ജ്ഞാനേനാസൗ ബിഭർത്തി മാം || 14.3 ||

തപസ്തീർത്ഥം ജപോ ദാനം പവിത്രാണീതരാണി ച |
നാലം കുർവ്വന്തി താം സിദ്ധിം യാ ജ്ഞാനകലയാ കൃതാ || 14.4 ||

തസ്മാജ്ജ്ഞാനേന സഹിതം ജ്ഞാത്യാ സ്വാത്മാനമുദ്ധവ |
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ ഭജ മാം ഭക്തിഭാവിതഃ || 14.5 ||

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയജ്ഞേന മാമിഷ്ട്യാഽഘ്നാനമാത്മനി |
സർവ്വയജ്ഞപതിം മാം വൈ സംസിദ്ധിം മൂനയോഽഗമൻ || 14.6 ||

ത്വയുദ്ധവാശ്രയതി യസ്ത്രിവിയോ വികാരോ
മായാന്തരാഽഘ്നതതി നാദ്യപവർഗ്ഗയോർയത് |
ജന്മാദയോഽസ്യ യദമീ തവ തസ്യ കിം സ്യു-
രാദ്യന്തയോർയദസതോഽസ്തി തദേവ മധ്യേ || 14.7 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

ജ്ഞാനം വിശുദ്ധം വിപുലം യഥൈതദ്
വൈരാഗ്യവിജ്ഞാനയുതം പുരാണം |
ആഖ്യാഹി വിശേഷര വിശ്വമൂർത്തേ
ത്വദ്ഭക്തിയോഗം ച മഹദ്വിമുഗ്ധം || 14.8 ||

താപത്രയേണാഭിഹതസ്യ ഘോരേ
സന്തപ്യമാനസ്യ ഭവാധനീശ |
പശ്യാമി നാനൃച്ഛരണം തവാംശ്രീ-
ഭന്ദാതപത്രാഭ്യതാഭിവർഷാത് || 14.9 ||

ഭഷ്ടം ജനം സമ്പതിതം ബിലേഴ്സ്മിൻ
കാലാഹിനാ ക്ഷുദ്രസുഖോരുതർഷം |
സമുദ്ധരൈനം കൃപയാഘ്വപവർണ്യൈ-
ർവചോഭിരാസിഞ്ച മഹാനുഭാവ || 14.10 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഇത്ഥമേതത് പുരാ രാജാ ഭീഷ്മം ധർമ്മഭൃതാം വരം |
അജാതശത്രുഃ പപ്രച്ഛ സർവ്വേഷാം നോഽനുശൃണ്വതാം || 14.11 ||

നിവൃത്തേ ഭാരതേ യുദ്ധേ സുഹൃന്നിധനവിഹലഃ |
ശ്രുത്വാ ധർമ്മാൻ ബഹുൻ പശ്യാനോക്ഷധർമ്മാനപൃച്ഛത || 14.12 ||

താനഹം തേഭിധാസ്യാമി ദേവവ്രതമഖാച്ഛ്രുതാൻ |
ജ്ഞാനവൈരാഗ്യവിജ്ഞാന ശ്രദ്ധാഭക്ത്യുപബൃംഹിതാൻ || 14.13 ||

നവൈകാദശ പഞ്ച ശ്രീൻ ഭാവാൻ ഭൂതേഷു യേന വൈ |
ഈക്ഷേതാമൈകമപ്യേഷു തജ്ജ്ഞാനം മമ നിശ്ചിതം || 14.14 ||

ഏതദേവ ഹി വിജ്ഞാനം ന തഥൈകേന യേന യത് |
സ്ഥിത്യുത്പത്തുപ്യയാൻ പശ്യേദ് ഭാവാനാം ശ്രിഗുണാത്മനാം || 14.15 ||

ആദാവന്തേ ച മധ്യേ ച സൂജ്യാത് സൂജ്യം യദമ്പിയാത് |
പുനസ്തത്പ്രതിസംക്രാമേ യച്ഛരിഷ്യേത തദേവ സത് || 14.16 ||

ശ്രുതിഃ പ്രത്യക്ഷമൈതിഹ്യമനുമാനം ചതുഷ്ടയം |
പ്രമാണേഷനവസ്ഥാനാദ് വികൽപാത് സ വിരജ്യതേ || 14.17 ||

കർമ്മണാം പരിണാമിത്വാദാവിരിഞ്ചാദമംഗലം |
വിപശ്ചിന്നശ്വരം പശ്യേദ്ഭൃഷ്ടമപി ഭൃഷ്ടവത് || 14.18 ||

ഭക്തിയോഗഃ പുരൈവോക്തഃ പ്രീയമാണായ തേനഹഃ |
പുനശ്ച കഥയിഷ്യാമി മദ്ഭക്തേഃ കാരണം പരം || 14.19 ||

ശ്രദ്ധാമൃതകഥായാം മേ ശശ്വന്മദനുകീർത്തനം |
പരിനിഷ്ഠാ ച പുജായാം സ്തുതിഭിഃ സ്തവനം മമ || 14.20 ||

ആദരഃ പരിചർയായാം സർവ്വാംഗൈരഭിവന്ദനം |
മദ്ഭക്തപുജാഭ്യധികാ സർവ്വഭൂതേഷു മന്മതിഃ || 14.21 ||

മദർത്ഥേഷംഗചേഷ്ടാ ച വചസാ മദ്ഗുണേരണം |
മയ്യർപ്പണം ച മനസഃ സർവ്വകാമവിവർജ്ജനം || 14.22 ||

മദർത്ഥേർത്ഥപരിത്യാഗോ ഭോഗസ്യ ച സുഖസ്യ ച |
ഇഷ്ടം ദത്തം ഹൃതം ജപ്തം മദർത്ഥം യദ് വ്രതം തപഃ || 14.23 ||

ഏവം ധർമ്മൈർമ്മനുഷ്യാണാമുദ്ധവാത്മനിവേദിനാം |
മയി സഞ്ജായതേ ഭക്തിഃ കോന്യോർത്ഥോഽസ്യാവശിഷ്യതേ || 14.24 ||

യദാത്മന്യർപ്പിതം ചിത്തം ശാന്തം സത്തോപബ്ധംഹിതം |
ധർമ്മം ജ്ഞാനം സ വൈരാഗ്യമൈശ്വര്യം ചാഭിപദ്യതേ || 14.25 ||

യദർപ്പിതം തദികൽപേ ഇന്ദ്രിയൈഃ പരിധാവതി |
രജസ്വലം ചാസന്നിഷ്ഠം ചിത്തം വിദ്ധി വിപർയയം || 14.26 ||

ധർമ്മോ മദ്ഭക്തികൃത് പ്രോക്തോ ജ്ഞാനം ചൈകാത്മ്യദർശനം |
ഗുണേഷസംഗോ വൈരാഗ്യമൈശ്വര്യം ചാണിമാദയഃ || 14.27 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യമഃ കതിവിധഃ പ്രോക്തോ നിയമോ വാരികർശന |
കഃ ശമഃ കോ ദമഃ കൃഷ്ണ കാ തിതിക്ഷാ ധൃതിഃ പ്രഭോ || 14.28 ||

കിം ദാനം കിം തപഃ ശൗർയം കിം സത്യമൃതമുച്യതേ |
കസ്ത്യാഗഃ കിം ധനം ചേഷ്ടം കോ യജ്ഞഃ കാ ച ദക്ഷിണാ || 14.29 ||

പുംസഃ കിംസ്വിദ് ബലം ശ്രീമൻ ഭഗോ ലാഭശ്ച കേശവ |
കാ വിദ്യാ ഹ്രീഃ പരാ കാ ശ്രീഃ കിം സുഖം ദുഃഖമേവ ച || 14.30 ||

കഃ പണ്ഡിതഃ കശ്ച മുർഖഃ കഃ പന്ഥാ ഉത്പഥശ്ച കഃ |
കഃ സ്വർഗ്ഗോ നരകഃ കഃ സ്വിത് കോ ബന്ധുരുത കിം ഗൃഹം || 14.31 ||

ക ആഡ്യഃ കോ ദരിദ്രോ വാ കൃപണഃ കഃ ക ഈശ്വരഃ |
ഏതാൻ പ്രശ്നാൻ മമ ബ്രൂഹി വിപരീതാംശ്ച സത്പതേ || 14.32 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
അഹിംസാ സത്യമസ്തേയമസംഗോ ഹ്രീരസഞ്ചയഃ |
ആസ്തിക്യം ബ്രഹ്മചര്യം ച മൗനം സ്ഥൈര്യം ക്ഷമാഭയം || 14.33 ||

ശൗചം ജപസ്തപോ ഹോമഃ ശ്രദ്ധാഘ്രിമ്യം മദർച്ചനം |
തീർത്ഥാടനം പരാർത്ഥഹാ തുഷ്ടിരാചാര്യസേവനം || 14.34 ||

ഏതേ യമാഃ സന്നിയമാ ഉഭയോർഭാദശ സ്ഥൂതാഃ |
പുംസാമുപാസിതാസ്താത യഥാകാമം ദുഹന്തി ഹി || 14.35 ||

ശമോ മന്നിഷ്ഠതാ ബുദ്ധേർദ്രമ ഇന്ദ്രിയസംയമഃ |
തിതിക്ഷാ ദുഃഖസമ്മർഷോ ജിഹ്വോപസ്ഥജയോ ധൃതിഃ || 14.36 ||

ദണ്ഡന്യാസഃ പരം ദാനം കാമത്യാഗസ്തപഃ സ്ഥൂതം |
സ്വഭാവവിജയഃ ശൗര്യം സത്യം ച സമദർശനം || 14.37 ||

ഋതം ച സുന്യതാ വാണീ കവിഭിഃ പരികീർത്തിതാ |
കർമ്മസ്വസംഗമഃ ശൗചം ത്യാഗഃ സംന്യാസ ഉച്യതേ || 14.38 ||

ധർമ്മ ഇഷ്ടം ധനം നൃണാം യജ്ഞോഘ്രഹം ഭഗവത്തമഃ |
ദക്ഷിണാ ജ്ഞാനസന്ദേശഃ പ്രാണായാമഃ പരം ബലം || 14.39 ||

ഭഗോ മ ഐശ്വരോ ഭാവോ ലാഭോ മദ്ഭക്തിരുത്തമഃ |
വിദ്യാഘ്രമനി ഭിദാബായോ ജുഗുപ്സാ ഹ്രീരകർമ്മസു || 14.40 ||

ശ്രീർഗ്ഗുണാ നൈരപേക്ഷ്യാദ്യാഃ സുഖം ദുഃഖസുഖാത്യയഃ |
ദുഃഖം കാമസുഖാപേക്ഷാ പണ്ഡിതോ ബന്ധമോക്ഷവിത് || 14.41 ||

മൂർഖോ ദേഹാദ്യഹംബുദ്ധിഃ പന്ഥാ മന്നിഗമഃ സ്ഥൂതഃ |
ഉത്പഥശ്ചിത്തവിക്ഷേപഃ സ്വർഗ്ഗഃ സത്ത്വഗുണോദയഃ || 14.42 ||

നരകസ്തഥ ഉന്നാഹോ ബന്ധുർഗ്ഗുരുരഹം സഖേ |
ഗൃഹം ശരീരം മാനുഷ്യം ഗുണാഭ്യോ ഹ്യാഡ്യ ഉച്യതേ || 14.43 ||

ദരിദ്രോ യസ്ത്വസന്തുഷ്ടഃ കൃപണോ യോജ്ജിതേന്ദ്രിയഃ |
ഗുണേഷ്വസക്തധീരീശോ ഗുണസംഗോ വിപര്യയഃ || 14.44 ||

ഏത ഉദ്ധവ തേ പ്രശ്നാഃ സർവ്വേ സാധു നിരൂപിതാഃ |
കിം വർണ്ണിതേന ബഹുനാ ലക്ഷണം ഗുണദോഷയോഃ |
ഗുണദോഷദ്യശിർദ്ദോഷോ ഗുണസ്തുഭയവർജ്ജിതഃ || 14.45 ||

|| ഇതി ചതുർദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

വിധിശ്ച പ്രതിഷേധശ്ച നിഗമോ ഹീശ്വരസ്യ തേ |
അവേക്ഷതേഽരവിന്ദാക്ഷ ഗുണം ദോഷം ച കർമ്മണാം || 15.1 ||

വർണ്ണാശ്രമവികൽപം ച പ്രതിലോമാനുലോമജം |
ദ്രവ്യദേശവയഃകാലാൻ സ്വർഗ്ഗം നരകമേവ ച || 15.2 ||

ഗുണദോഷഭിദാദ്യുഷ്ടിമന്തരേണ വചസ്തവ |
നിഃശ്രേയസം കഥം നൃണാം നിഷേധവിധിലക്ഷണം || 15.3 ||

പിതൃദേവമനുഷ്യാനാം വേദശ്ചക്ഷുസ്തവേശ്വര |
ശ്രേയസ്തവനുപലബ്ധേഽർത്ഥേ സാധ്യസാധനയോരപി || 15.4 ||

ഗുണദോഷഭിദാദ്യുഷ്ടിർന്നിഗമാത്തേ ന ഹി സ്വതഃ |
നിഗമേനാപവാദശ്ച ഭിദായാ ഇതി ഹ ഭ്രമഃ || 15.5 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യോഗാസ്ത്രയോ മയാ പ്രോക്താ നൃണാം ശ്രേയോവിധിത്സയാ |
ജ്ഞാനം കർമ്മ ച ഭക്തിശ്ച നോപായോഽന്യോഽസ്തി കൃത്രചിത് || 15.6 ||

നിർവ്വിണ്ണാനാം ജ്ഞാനയോഗോ ന്യാസിനാമിഹ കർമ്മസു |
തേഷ്വനിർവ്വിണ്ണചിത്താനാം കർമ്മയോഗസ്തു കാമിനാം || 15.7 ||

യദ്യച്ഛരയാ മത്കഥാദൗ ജാതശ്രദ്ധസ്തു യഃ പുമാൻ |
ന നിർവ്വിണ്ണോ നാതിസങ്കേതാ ഭക്തിയോഗോഽസ്യ സിദ്ധിദഃ || 15.8 ||

താവത് കർമ്മാണി കുർവ്വീത ന നിർവ്വിദ്യേത യാവതാ |
മത്കഥാശ്രവണാദൗ വാ ശ്രദ്ധാ യാവന്ന ജായതേ || 15.9 ||

സ്വധർമ്മസ്ഥോ യജൻ യജൈതരനാശീഃകാമ ഉദ്ധവ |
ന യാതി സ്വർഗ്ഗനരകൗ യദ്യന്യന്ന സമാചരേത് || 15.10 ||

അസ്മില്ലോകേ വർത്തമാനഃ സ്വധർമ്മസ്ഥോഽനഘഃ ശുചിഃ |
ജ്ഞാനം വിശുദ്ധമാപ്നോതി മദ്ഭക്തിം വാ യദ്യച്ഛരയാ || 15.11 ||

സ്വർഗ്ഗിണോഽപ്യേതമിച്ഛന്തി ലോകം നിരയിണസ്തഥാ |
സാധകം ജ്ഞാനഭക്തിദ്യാമുഭയം തദസാധകം || 15.12 ||

ന നരഃ സ്വർഗ്ഗതിം കാംക്ഷേന്നാരകീം വാ വിചക്ഷണഃ |
നേമം ലോകം ച കാംക്ഷേത ദേഹാവേശാത് പ്രമാദ്യതി || 15.13 ||

ഏതദ് വിഭാൻ പുരാ മൃത്യോരഭവായ ഘടേത സഃ |
അപ്രമത്ത ഇദം ജ്ഞാത്വാ മർത്യമപ്യർത്ഥസിദ്ധിഭം || 15.14 ||

ചരിദ്യമാനം യമൈരേതൈഃ കൃതനീഡം വനസ്പതിം |
ഖഗഃ സ്വകേതമുത്സൃജ്യ ക്ഷേമം യാതി ഹൃലമ്പടഃ || 15.15 ||

അഹോരാത്രൈശ്ചരിദ്യമാനം ബുദ്ധ്യാഽയുർഭയവേപമുഃ |
മുക്തസംഗഃ പരം ബുദ്ധ്യാ നിരീഹ ഉപശാമ്യതി || 15.16 ||

നൃദേഹമാദ്യം സുലഭം സുദുർല്ലഭം
പ്ലവം സുകൽപം ഗുരുകർണ്ണധാരം |
മയാനുകൂലേന നഭസ്വതേരിതം
പുമാൻ ഭവാബ്ധിം ന തരേത് സ ആത്മഹാ || 15.17 ||

യദാഽഽരംഭേഷു നിർവ്വിണ്ണോ വിരക്തഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ |
അദ്യാസേനാത്മനോ യോഗീ ധാരയേദചലം മനഃ || 15.18 ||

ധാർയമാണം മനോ യർഹി ഭ്രാമ്യഭ്രവനവസ്ഥിതം |
അതന്ദ്രിതോഽനുരോധേന മാർദ്ദ്യേണാത്മവശം നയേത് || 15.19 ||

മനോഗതിം ന വിസൃജേജ്ജിതപ്രാണോ ജിതേന്ദ്രിയഃ |
സത്ത്വസംപന്നയാ ബുദ്ധ്യാ മന ആത്മവശം നയേത് || 15.20 ||

ഏഷ വൈ പരമോ യോഗോ മനസഃ സംഗ്രഹഃ സ്മൃതഃ |
ഹൃദയജ്ഞത്വമമ്പിച്ഛൻ ഭൃത്യസ്യേവാർവ്വതോ മുഹൂഃ || 15.21 ||

സാംഖ്യേന സർവ്വഭാവാനാം പ്രതിലോമാനുലോമതഃ |
ഭവാപ്യയാവനുധ്യായേന്മനോ യാവത് പ്രസീദതി || 15.22 ||

നിർവ്വിണ്ണസ്യ വിരക്തസ്യ പുരുഷസ്യോക്തവേദിനഃ |
മനസ്ത്യജ്ഞി ഭൗരാത്മ്യം ചിന്തിതസ്യാനുചിന്തയാ || 15.23 ||

യമാദിഭിർയോഗപഥൈരാമ്പീക്ഷികൃയാ ച വിദ്യയാ |
മമാർച്ചോപാസനാഭിർവ്വാ നാനൈകൃയോഗ്യം സ്ഥരേന്മനഃ || 15.24 ||

യദി കൂർയാത് പ്രമാദേന യോഗീ കർമ്മ വിഗർഹിതം |
യോഗേനൈവ ഭഹേദംഹോ നാനൃത്തത്ര കദാചന || 15.25 ||

സ്വേ സ്വേഽധികാരേ യാ നിഷ്ഠാ സ ഗുണഃ പരികീർത്തിതഃ |
കർമ്മണാം ജാത്യശുദ്ധാനാമനേന നിയമഃ കൃതഃ |
ഗുണഭോഷവിധാനേന സംഗാനാം ത്യാജനേച്ഛയാ || 15.26 ||

ജാതശ്രദ്ധോ മത്കഥാസു നിർവ്വിണ്ണഃ സർവ്വകർമ്മസു |
വേദ ദുഃഖാത്മകാൻ കാമാൻ പരിത്യാഗേഽപ്യനീശ്വരഃ || 15.27 ||

തതോ ഭജേത മാം പ്രീതഃ ശ്രദ്ധാലുർഭൃന്ധനിശ്ചയഃ |
ജുഷമാണശ്ച താൻ കാമാൻ ദുഃഖോദർക്കാംശ്ച ഗർഹയൻ || 15.28 ||

പ്രോക്തേന ഭക്തിയോഗേന ഭജതോ മാസകൃന്മുനേഃ |
കാമാ ഹൃദയ്യാ നശ്യന്തി സർവ്വേ മയി ഹൃദി സ്ഥിതേ || 15.29 ||

ഭിദ്യതേ ഹൃദയഗ്രന്ഥിശ്ഛരിദ്യന്തേ സർവ്വസംശയാഃ |
ക്ഷീയന്തേ ചാസ്യ കർമ്മാണി മയി ദൃഷ്ട്വേഽഖിലാത്മനി || 15.30 ||

തസ്ഥാൻഭക്തിയുക്തസ്യ യോഗിനോ വൈ മദാത്മനഃ |
ന ജ്ഞാനം ന ച വൈരാഗ്യം പ്രായഃ ശ്രേയോ ഭവേദിഹ || 15.31 ||

യത് കർമ്മഭിർയത്ത്വപസാ ജ്ഞാനവൈരാഗ്യതശ്ച യത് |
യോഗേന ദാനധർമ്മേണ ശ്രേയോഭിരിതരൈരപി || 15.32 ||

സർവ്വം മദ്ഭക്തിയോഗേന മദ്ഭക്തോ ലഭതേജ്ഞസാ |
സ്വർഗ്ഗാപവർഗ്ഗം മദ്ധ്യമ കഥഞ്ചിദ് യദി വാഞ്ചരതി || 15.33 ||

ന കിഞ്ചിത് സാധവോ ധീരാ ഭക്തോ ഹ്യേകാന്തിനോ മമ |
വാഞ്ചരന്ത്യപി മയാ ഭത്തം കൈവല്യമപുനർഭവം || 15.34 ||

നൈരപേക്ഷ്യം പരം പ്രാഹുർന്നിഃശ്രേയസമനൽപകം |
തസ്മാന്നിരാശിഷോ ഭക്തിർന്നിരപേക്ഷസ്യ മേ ഭവേത് || 15.35 ||

ന മയ്യേകാന്തഭക്താനാം ഗുണദോഷോദ്ഭവാ ഗുണാഃ |
സാധുനാം സമചിത്താനാം ബുദ്ധേഃ പരമുപേയുഷാം || 15.36 ||

ഏവമേതാൻ മയാഽഽഭിഷ്ടാനനുതിഷ്ഠന്തി മേ പഥഃ |
ക്ഷേമം വിദന്തി മത്സ്ഥാനം യദ് ബ്രഹ്മ പരമം വിദുഃ || 15.37 ||

|| ഇതി പഞ്ചദശോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഷോഡശോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യ ഏതാൻ മത്പഥോ ഹിത്വാ ഭക്തിജ്ഞാനക്രിയാത്മകാൻ |
ക്ഷുദ്രാൻ കാമാംശ്ചലൈഃ പ്രാണൈർജ്ജുഷന്തഃ സംസരന്തി തേ || 16.1 ||

സ്വേ സ്വേഽധികാരേ യാ നിഷ്ഠാ സ ഗുണഃ പരികീർത്തിതഃ |
വിപര്യയസ്തു ദോഷഃ സ്യാദ്ഭൂഭയോരേഷ നിശ്ചയഃ || 16.2 ||

ശുദ്ധ്യശുദ്ധീ വിധീയേതേ സമാനേഷപി വസ്തുഷു |
ദ്രവ്യസ്യ വിചികിത്സാർത്ഥം ഗുണദോഷൗ ശുഭാശുഭൗ || 16.3 ||

ധർമ്മാർത്ഥം വ്യവഹാരാർത്ഥം യാത്രാർത്ഥമിതി ചാനഘ |
ദർശിതോഽയം മയാഽഽചാരോ ധർമ്മമുദ്വഹതാം ധൂരം || 16.4 ||

ഭൂമ്യംബഗ്നനിലാകാശാ ഭൂതാനാം പഞ്ച ധാതവഃ |
ആബ്രഹ്മസ്ഥാവരാദീനാം ശാരീരാ ആത്മസംയുതാഃ || 16.5 ||

വേദേന നാമരൂപാണി വിഷമാണി സമേഷപി |
ധാതുഷുദ്ധവ കൽപ്യന്തേ ഏതേഷാം സ്വാർത്ഥസിദ്ധയേ || 16.6 ||

ദേശകാലാദിഭാവാനാം വസ്തുനാം മമ സത്തമ |
ഗുണദോഷൗ വിധീയേതേ നിയമാർത്ഥം ഹി കർമ്മണാം || 16.7 ||

അക്യഷ്ണസാരോ ദേശാനാമബ്രഹ്മണ്യോഽശുചിർഭവേത് |
ക്യഷ്ണസാരോഽപ്യസൗവീര കീകടാസംസ്കൃതേരിണം || 16.8 ||

കർമ്മണ്യോ ഗുണവാൻ കാലോ ദ്രവ്യതഃ സ്വത ഏവ വാ |
യതോ നിവർത്തതേ കർമ്മ സ ദോഷോഽകർമ്മകഃ സ്മൃതഃ || 16.9 ||

ദ്രവ്യസ്യ ശുദ്ധ്യശുദ്ധീ ച ദ്രവ്യേണ വചനേന ച |
സംസ്കാരേണാഥ കാലേന മഹത്വാൽപതയാഥവാ || 16.10 ||

ശക്ത്യാശക്ത്യാഥവാ ബുദ്ധ്യാ സമുദ്ധ്യാ ച യദാത്മനേ |
അഘം കുർവ്വന്തി ഹി യഥാ ദേശാവസ്ഥാനുസാരതഃ || 16.11 ||

ധാന്യദാർവ്വസ്ഥിതന്തുനാം രസതൈജസചർമ്മണാം |
കാലവായഗ്നിമൃത്തോയൈഃ പാർത്ഥിവാനാം യുതായുതൈഃ || 16.12 ||

അമേധ്യലിപ്തം യദ് യേന ഗന്ധ ലേപം വ്യപോഹതി |
ഭജതേ പ്രകൃതിം തസ്യ തച്ഛരൗഘം താവദിഷ്യതേ || 16.13 ||

സ്നാനദാനതപോഽവസ്ഥാ വീര്യസംസ്കാരകർമ്മഭിഃ |
മത്സ്മൃത്യാ ചാത്മനഃ ശൗഘം ശുദ്ധഃ കർമ്മാചരേദ് ഭിജഃ || 16.14 ||

മന്ത്രസ്യ ച പരിജ്ഞാനം കർമ്മശുദ്ധിർമ്മദർപ്പണം |
ധർമ്മഃ സമ്പദ്യതേ ഷഡ്ഭിരധർമ്മസ്തു വിപർയയഃ || 16.15 ||

ക്ഷചിദ് ഗുണോഽപി ദോഷഃ സ്യാദ് ദോഷോഽപി വിധിനാ ഗുണഃ |
ഗുണദോഷാർത്ഥനിയമസ്തദ്ഭിദാമേവ ബാധതേ || 16.16 ||

സമാനകർമ്മാചരണം പതിതാനാം ന പാതകം |
ഔത്പത്തികോ ഗുണഃ സംഗോ ന ശയാനഃ പതത്യധഃ || 16.17 ||

യതോ യതോ നിവർത്തേത വിമുച്യേത തതസ്തതഃ |
ഏഷ ധർമ്മോ നൃണാം ക്ഷേമഃ ശോകമോഹഭയാപഹഃ || 16.18 ||

വിഷയേഷു ഗുണാധ്യാസാത് പുംസഃ സംഗസ്തതോ ഭവേത് |
സംഗാത്തത്ര ഭവേത് കാമഃ കാമാദേവ കലിർനൃണാം || 16.19 ||

കലേർദ്ദൂർവിഷഹഃ ക്രോധസ്തമസ്തമനുവർത്തതേ |
തമസാ ഗ്രസ്യതേ പുംസശ്ചേതനാ വ്യാപിനീ ഭൂതം || 16.20 ||

തയാ വിരഹിതഃ സാധോ ജന്തുഃ ശൂന്യായ കൽപതേ |
തതോഽസ്യ സ്വാർത്ഥവിഭ്രംശോ മുർച്ഛിതസ്യ മൃതസ്യ ച || 16.21 ||

വിഷയാഭിനിവേശേന നാത്മാനം വേദ നാപരം |
വൃക്ഷജീവികയാ ജീവൻ വ്യർത്ഥം ഭസ്ത്രേവ യഃ ശ്വസൻ || 16.22 ||

ഫലശ്രുതിരിയം നൃണാം ന ശ്രേയോ രോചനം പരം |
ശ്രേയോവിവക്ഷയാ പ്രോക്തം യഥാ ഭൈഷജ്യരോചനം || 16.23 ||

ഉത്പത്തൈവ ഹി കാമേഷു പ്രാണേഷു സ്വജനേഷു ച |
ആസക്തമനസോ മർത്ത്യാ ആത്മനോഽനർത്ഥഹേതുഷു || 16.24 ||

ന താനവിദുഷഃ സ്വാർത്ഥം ഭ്രാമ്യതോ വൃജിനാധനി |
കഥം യുജ്യാത് പുനസ്തേഷു താംസ്തഥോ വിശതോ ബുധഃ || 16.25 ||

ഏവം വ്യവസിതം കേചിദവിജ്ഞായ കുബുദ്ധയഃ |
ഫലശ്രുതിം കുസുമിതാം ന വേദജ്ഞാ വദന്തി ഹി || 16.26 ||

കാമിനഃ കൃപണാ ലുബ്ധാഃ പുഷ്പേഷു ഫലബുദ്ധയഃ |
അഗ്നിമുദ്ധാ ധൂമതാന്താഃ സ്വം ലോകം ന വിദന്തി തേ || 16.27 ||

ന തേ മാമംഗ ജാനന്തി ഹൃദിസ്ഥം യ ഇദം യതഃ |
ഉക്ഥശസ്ത്രാ ഹൃസുത്യുപോ യഥാ നീഹാരചക്ഷുഷഃ || 16.28 ||

തേ മേ മതമവിജ്ഞായ പരോക്ഷം വിഷയാത്മകാഃ |
ഹിംസായാം യദി രാഗഃ സ്യാദ് യജ്ഞ ഏവ ന ചോദനാ || 16.29 ||

ഹിംസാവിഹാരാ ഹ്യാലബ്ധൈഃ പശുഭിഃ സ്വസുഖേച്ഛരയാ |
യജ്ഞേ ദേവതാ യജ്ഞൈഃ പിത്യഭൂതപതീൻ ഖലാഃ || 16.30 ||

സ്വപ്നോപമമമും ലോകമസന്തം ശ്രവണപ്രിയം |
ആശിഷോ ഹൃദി സംകൽപ്യ ത്യജന്ത്യർത്ഥാൻ യഥാ വണിക് || 16.31 ||

രജഃസത്ത്വതമോനിഷ്ഠാ രജഃസത്ത്വതമോജുഷഃ |
ഉപാസത ഇന്ദ്രമുഖ്യാൻ ദേവാദീൻ ന തഥൈവ മാം || 16.32 ||

ഇഷ്ടേഹ ദേവതാ യജ്ഞൈർഗൃത്വാ രംസ്യാമഹേ ദിവി |
തസ്യാന്ത ഇഹ ഭൂയാസ്മ മഹാശാലാ മഹാകുലാഃ || 16.33 ||

ഏവം പുഷ്പിതയാ വാചാ വ്യാക്ഷിപ്തമനസാം നൃണാം |
മാനിനാം ചാതിസ്തബ്ധാനാം മദ്ധാർത്താപി ന രോചതേ || 16.34 ||

വേദാ ബ്രഹ്മാത്മവിഷയാസ്ത്രികാണധവിഷയാ ഇമേ |
പരോക്ഷവാദാ ഗൃഷയഃ പരോക്ഷം മമ ച പ്രിയം || 16.35 ||

ശബ്ദബ്രഹ്മ സുദുർബ്ബോധം പ്രാണേന്ദ്രിയമനോമയം |
അനന്തപാരം ഗംഭീരം ദുർവ്വിഗാഹ്യം സമുദ്രവത് || 16.36 ||

മയോപബൃംഹിതം ഭൂമ്നാ ബ്രഹ്മണാനന്തശക്തിനാ |
ഭൂതേഷു ഘോഷരുപേണ വിസേഷൂർണ്ണൈവ ലക്ഷ്യതേ || 16.37 ||

യഥോർണ്ണനാഭിർഹൃദയാദുർണ്ണാമുദ്ദമതേ മുഖാത് |
ആകാശാദ് ഘോഷവാൻ പ്രാണോ മനസാ സ്പർശരുപിണാ || 16.38 ||

ഹന്ദോമയോദ്യമ്യതമയഃ സഹസ്രപദവീം പ്രഭുഃ |
ഓങ്കാരാദ് വ്യഞ്ജിതസ്പർശ സ്വരോഷ്മാന്തഃസ്ഥഭൂഷിതാം || 16.39 ||

വിചിത്രഭാഷാവിതതാം ഹന്ദോഭിശ്ചതുരുത്തരൈഃ |
അനന്തപാരാം ബൃഹതീം സൃജത്യാക്ഷിപതേ സ്വയം || 16.40 ||

ഗായത്ര്യാഷ്ണിഗനുഷ്ടുപ് ച ബൃഹതീ പംക്തിരേവ ച |
ത്രിഷ്ടുബ്ജഗത്യതിച്ഛന്ദോ ഹൃത്യഷ്ട്യതിജഗദിരാട് || 16.41 ||

കിം വിധത്തേ കിമാചഷ്ടേ കിമനുദ്യ വികൽപയേത് |
ഇത്യസ്യാ ഹൃദയം ലോകേ നാന്യോ മദ് വേദ കശ്ചന || 16.42 ||

മാം വിധത്തേദ്വിധത്തേ മാം വികൽപ്യാപോഹൃതേ ത്വഹം |
ഏതാവാൻ സർവ്വവേദാർത്ഥഃ ശബ്ദ ആസ്ഥായ മാം ഭിദാം |
മായാമാത്രമനുദ്യാന്തേ പ്രതിഷിദ്ധ്യ പ്രസീദതി || 16.43 ||

|| ഇതി ഷോഡശോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - സപ്തദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

കതി തത്ത്വാനി വിശേഷ ശ സംഖ്യാതാന്യൂഷിഭിഃ പ്രഭോ |
നവൈകാദശ പഞ്ച ശ്രീണ്യാത്മ ത്വമിഹ ശുശ്രൂമ || 17.1 ||

കേചിത് ഷഡ്വിംശതിം പ്രാഹുരപരേ പഞ്ചവിംശതിം |
സപ്തൈകേ നവ ഷട് കേചിച്ചത്വാർയേകാദശാപരേ || 17.2 ||

കേചിത് സപ്തദശ പ്രാഹുഃ ഷോഡശൈകേ ത്രയോദശ |
ഏതാവത്ത്വം ഹി സംഖ്യാനാമ്യുഷയോ യദിവക്ഷയാ |
ഗായന്തി പൃഥഗായുഷ്മന്നിദം നോ വക്തുമർഹസി || 17.3 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യുക്തം ച സന്തി സർവ്വത്ര ഭാഷന്തേ ബ്രാഹ്മണാ യഥാ |
മായാം മദീയാമുദ്ഗൃഹ്യ വദതാം കിം നു ദുർഘടം || 17.4 ||

നൈതദേവം യഥാഽഽത്മ ത്വം യദഹം വച്ഛി തത്ത്വമാ |
ഏവം വിവദതാം ഹേതും ശക്തയോ മേ ദുരത്യയാഃ || 17.5 ||

യാസാം വൃതികരാദാസീദ് വികൽപോ വദതാം പദം |
പ്രാപ്തേ ശമദമേഽപ്യേതി വാദസ്തമനുശാമ്യതി || 17.6 ||

പരസ്പരാനുപ്രവേശാത് തത്ത്വാനാം പുരുഷർഷഭ |
പൗർവ്വാപര്യപ്രസംഖ്യാനം യഥാ വക്തൂർവ്വിവക്ഷിതം || 17.7 ||

ഏകസ്മിന്നപി ദൃശ്യന്തേ പ്രവിഷ്ടാനീതരാണി ച |
പൂർവ്വസ്മിൻ വാ പരസ്മിൻ വാ തത്ത്വേ തത്ത്വാനി സർവ്വശഃ || 17.8 ||

പൗർവ്വാപര്യമതോഽമീഷാം പ്രസംഖ്യാനമഭീപ്സതാം |
യഥാ വിവിക്തം യദക്രതം ഗൃഹ്ണീമോ യുക്തിസംഭവാത് || 17.9 ||

അനാദ്യവിദ്യായുക്തസ്യ പുരുഷസ്യാത്മവേദനം |
സ്വതോ ന സംഭവാദന്യസ്തത്ത്വജ്ഞോ ജ്ഞാനദോ ഭവേത് || 17.10 ||

പുരുഷേഷ്വരയോരത്ര ന വൈലക്ഷണ്യമബപി |
തദന്യകൽപനാപാർത്ഥാ ജ്ഞാനം ച പ്രകൃതേർഗ്ഗുണഃ || 17.11 ||

പ്രകൃതിർഗ്ഗുണസാമ്യം വൈ പ്രകൃതേർന്നാത്മനോ ഗുണാഃ |
സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി സ്ഥിത്യുത്പത്യന്തഹേതവഃ || 17.12 ||

സത്ത്വം ജ്ഞാനം രജഃ കർമ്മ തമോജ്ഞാനമിഹോച്യതേ |
ഗുണവ്യതികരഃ കാലഃ സ്വഭാവഃ സൂത്രമേവ ച || 17.13 ||

പുരുഷഃ പ്രകൃതിർവ്യാക്തമഹംകാരോ നഭോനിലഃ |
ജ്യോതിരാപഃ ക്ഷിതിരിതി തത്ത്വാന്യുക്താനി മേ നവ || 17.14 ||

ശ്രോത്രം ത്വഗ് ദർശനം ശ്രോണോ ജിഹ്വേതി ജ്ഞാനശക്തയഃ |
വാക്പാണ്യുപസ്ഥപായംശ്രീഃ കർമ്മാണ്യംഗോഭയം മനഃ || 17.15 ||

ശബ്ദഃ സ്പർശോ രസോ ഗന്ധോ രൂപം ചേത്യർത്ഥജാതയഃ |
ഗത്യുക്ത്യുത്സർഗ്ഗശീൽപാനി കർമ്മായതനസിദ്ധയഃ || 17.16 ||

സർഗ്ഗാദൗ പ്രകൃതിർഹൃസ്യ കാർയകാരണരൂപിണീ |
സത്ത്വാദിഭിർഗ്ഗുണൈർഭൂതേ പുരുഷോഽവ്യക്ത ഇക്ഷതേ || 17.17 ||

വ്യക്താദയോ വികുർവ്വാനാ ധാതവഃ പുരുഷേഷ്വയാ |
ലബ്ധവീരയാഃ സൃജന്ത്യണ്യം സംഹതാഃ പ്രകൃതേർബൃലാത് || 17.18 ||

സപ്തൈവ ധാതവ ഇതി തത്രാർത്ഥാഃ പഞ്ച ഖാദയഃ |
ജ്ഞാനമാത്മോഭയാധാരസ്തതോ ദേഹേന്ദ്രിയാസവഃ || 17.19 ||

ഷഡിത്യത്രാപി ഭൂതാനി പഞ്ച ഷഷ്ഠഃ പരഃ പുമാൻ |
തൈർയുക്ത ആത്മസംഭൂതൈഃ സൃഷ്ട്ടേദം സമപാവിശത് || 17.20 ||

ചത്വാര്യേവേതി തത്രാപി തേജ ആപോഽന്നമാത്മനഃ |
ജാതാനി തൈരിദം ജാതം ജന്മാവയവിനഃ ഖലു || 17.21 ||

സംഖ്യാനേ സപ്തദശകേ ഭൂതമാത്രേന്ദ്രിയാണി ച |
പഞ്ച പഞ്ചൈകമനസാ ആത്മാ സപ്തദശഃ സ്മൃതഃ || 17.22 ||

തദ്രത് ഷോഡശസംഖ്യാനേ ആത്മൈവ മന ഉച്യതേ |
ഭൂതേന്ദ്രിയാണി പഞ്ചൈവ മന ആത്മാ ത്രയോദശ || 17.23 ||

ഏകാദശത്വ ആത്മാസൗ മഹാഭൂതേന്ദ്രിയാണി ച |
അഷ്ടൗ പ്രകൃതയശ്ചൈവ പുരുഷശ്ച നവേത്യഥ || 17.24 ||

ഇതി നാനാപ്രസംഖ്യാനം തത്ത്വാനാമൃഷിഭിഃ കൃതം |
സർവ്വം ന്യായം യുക്തിമത്ത്വാദ് വിദുഷാം കിമശോഭനം || 17.25 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചോഭൗ യദ്യപ്യാത്മവിലക്ഷണൗ |
അന്യോന്യാപാശ്രയാത് കൃഷ്ണ ഭൃശ്യതേ ന ഭിദാ തയോഃ || 17.26 ||

പ്രകൃതൗ ലക്ഷ്യതേ ഹ്യാത്മാ പ്രകൃതിശ്ച തഥാഘ്നനി |
ഏവം മേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ മഹാന്തം സംശയം ഹൃദി |
ഛേദന്തുമർഹസി സർവ്വജ്ഞ വചോഭിർന്നയനൈപുണ്ണൈഃ || 17.27 ||

ത്വത്തോ ജ്ഞാനം ഹി ജീവാനാം പ്രമോഷസ്തേത്ര ശക്തിതഃ |
ത്വമേവ ഹ്യാത്മമായായാ ഗതിം വേത്ഥ ന ചാപരഃ || 17.28 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പ്രകൃതിഃ പുരുഷശ്ചേതി വികൽപഃ പുരുഷർഷഭ |
ഏഷ വൈകാരികഃ സർഗ്ഗോ ഗുണവൃതികരാത്മകഃ || 17.29 ||

മമാംഗ മായാ ഗുണമയ്യനേകധാ
വികൽപബുദ്ധീശ്ച ഗുണൈർവിധിതേ |
വൈകാരികസ്ത്രിവിധോഽധ്യാത്മമേക-
മഥാധിദൈവമധിഭൂതമന്യത് || 17.30 ||

ഭൃഗ് രൂപമാർക്കം വപുരത്ര രസ്രേ
പരസ്പരം സിദ്യതി യഃ സ്വതഃ വേ |

ആത്മാ യദേഷാമപരോ യ ആദ്യഃ
 സ്വയാനുഭൂത്യാഖിലസിദ്ധസിദ്ധിഃ |
 ഏവം ത്വഗാഭി ശ്രവണാഭി ചക്ഷു-
 ര്ജിഹ്വാഭി നാസാഭി ച ചിത്തയുക്തം || 17.31 ||

യോഽസൗ ഗുണക്ഷോഭക്യതോ വികാരഃ
 പ്രധാനമൂലാഢഹതഃ പ്രസൂതഃ |
 അഹം ത്രിവൃന്മോഹവികൽപഹേതു-
 രിവൈകാരികസ്താമസ ഐന്ദ്രിയശ്ച || 17.32 ||

ആത്മാ പരിജ്ഞാനമയോ വിവാദോ
 ഹ്യസ്തീതി നാസ്തീതി ഭിദാർത്ഥനിഷ്ഠഃ |
 വ്യർത്ഥോഽപി നൈവോപരമേത പുംസാം
 മത്തഃ പരാവൃത്തധിയാം സ്വലോകാത് || 17.33 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
 ത്വത്തഃ പരാവൃത്തധിയഃ സ്വകൃതൈഃ കർമ്മഭിഃ പ്രഭോ |
 ഉച്ചാവചാൻ യഥാ ദേഹാൻ ഗൃഹ്ണന്തി വിസൃജന്തി ച || 17.34 ||

തന്മാഖ്യാഹി ഗോവിന്ദ ദുർവ്വിഭാവ്യമനാത്മഭിഃ |
 ന ഹ്യേതത് പ്രായശോ ലോകേ വിദ്വാംസഃ സന്തി വഞ്ചിതാഃ || 17.35 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 മനഃ കർമ്മമയം സ്തണാമിന്ദ്രിയൈഃ പഞ്ചഭിര്യുതം |
 ലോകാല്ലോകം പ്രയാത്യന്യ ആത്മാ തദനുവർത്തതേ || 17.36 ||

ധ്യായന്മനോഽനു വിഷയാൻ ദൃഷ്ടാൻ വാനുശ്രുതാനഥ |
 ഉദ്യത് സീദത് കർമ്മതന്ത്രം സ്മൃതിസ്തദനു ശാമ്യതി || 17.37 ||

വിഷയാഭിനിവേശേന നാത്മാനം യത് സ്മരേത് പുനഃ |
 ജ്ഞോർവ്വൈ കസ്യചിലേതോർമൃത്യുരത്യന്തവിസ്മൃതിഃ || 17.38 ||

ജന്മ ത്വാത്മതയാ പുംസഃ സർവ്വഭാവേന ഭൂരിദ |
 വിഷയസ്വീകൃതിം പ്രാഹുർയഥാ സ്വപ്നമനോരഥഃ || 17.39 ||

സ്വപ്നം മനോരഥം ചേതഥം പ്രാക്രന്തം ന സ്മരത്യസൗ |
തത്ര പൂർവ്വമിവാത്മാനമപൂർവ്വം ചാനുപശ്യതി || 17.40 ||

ഇന്ദ്രിയായനസ്യുഷ്ട്യേദം ത്രൈവിധ്യം ഭാതി വസ്തുനി |
ബഹിരന്തർഭിദാഹേതുർജ്ജനോഽസജ്ജനക്യദ് യഥാ || 17.41 ||

നിത്യദാ ഹൃംഗ ഭൂതാനി ഭവന്തി ന ഭവന്തി ച |
കാലേനാലക്ഷ്യവേഗേന സുക്ഷ്മത്വാത്തന്ന ഭൃശ്യതേ || 17.42 ||

യഥാർച്ചിഷാം സ്രോതസാം ച ഫലാനാം വാ വനസ്പതേഃ |
തഥൈവ സർവ്വഭൂതാനാം വയോഽവസ്ഥാദയഃ കൃതാഃ || 17.43 ||

സോഽയം ദീപോഽർച്ചിഷാം യദ്രത് സ്രോതസാം തദിദം ജലം |
സോഽയം പുമാനിതി നൃണാം മൃഷാ ഗീർദ്ധീർമൃഷായുഷാം || 17.44 ||

മാ സ്വസ്യ കർമ്മബീജേന ജായതേ സോഽപ്യയം പുമാൻ |
മ്രിയതേ വാമരോ ഭ്രാന്ത്യാ യഥാഗ്നിർദ്രാരുസംയുതഃ || 17.45 ||

നിഷേകഗർഭജന്മാനി ബാല്യകൗമാരയൗവനം |
വയോമധ്യം ജരാ മൃത്യുരിത്യവസ്ഥാസ്തനോർന്നവ || 17.46 ||

ഏതാ മനോരഥമയീർഹ്യന്യസ്യോച്ചാവചാസ്തനൂഃ |
ഗുണസംഗാദുപാദത്തേ ക്വചിത് കശ്ചിജ്ജഹാതി ച || 17.47 ||

ആത്മനഃ പിതൃപുത്രാഭ്യാമനുമേയൗ ഭവാപ്യയൗ |
ന ഭവാപ്യയവസ്തുനാമഭിജ്ഞോ ദ്രയലക്ഷണഃ || 17.48 ||

തരോർബ്ബീജവിപാകാഭ്യാം യോ വിഭാജ്ഞന്മസംയമൗ |
തരോർവ്വിലക്ഷണോ ഭ്രഷ്ടാ ഏവം ഭ്രഷ്ടാ തനോഃ പൃഥക് || 17.49 ||

പ്രകൃതേരേവമാത്മാനമവിവിച്യാബുധഃ പുമാൻ |
തത്ത്വേന സ്വർഗസംമൂഢഃ സംസാരം പ്രതിപദ്യതേ || 17.50 ||

സത്ത്വസംഗാദൃഷീന്ദേവാൻ രജസാസുരമാനുഷാൻ |
തമസാ ഭൂതതിർയക്ത്വം ഭ്രാമിതോ യാതി കർമ്മഭിഃ || 17.51 ||

നൃത്യതോ ഗായതഃ പശ്യൻ യഥൈവാനുകരോതി താൻ |
ഏവം ബുദ്ധിഗുണാൻ പശ്യന്നനീഹോഽപ്യനുകാർയതേ || 17.52 ||

യഥാഭസോ പ്രചലതാ തരവോഽപി ചലാ ഇവ |
ചക്ഷുസാ ഭ്രാമ്യമാണേന ദൃശ്യതേ ഭ്രമതീവ ഭൂഃ || 17.53 ||

യഥാ മനോരഥധിയോ വിഷയാനുഭവോ മൃഷാ |
സ്വപ്നദൃഷ്ടാശ്ച ദാശാർഹ തഥാ സംസാര ആത്മനഃ || 17.54 ||

അർത്ഥേ ഹ്യവിദ്യമാനേഽപി സംസൃതിർന്ന നിവർത്തതേ |
ദ്വായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേഽനർത്ഥാഗമോ യഥാ || 17.55 ||

തസ്മാദുദ്ധവ മാ ഭുംക്ഷ്യ വിഷയാനസദിന്ദ്രിയൈഃ |
ആത്മാഗ്രഹണനിർഭാതം പശ്യ വൈകൽപികം ഭ്രമം || 17.56 ||

ക്ഷിപ്തോഽവമാനീതോഽസദ്ഭിഃ പ്രലബ്ധോഽസൂയിതോഽഥവാ |
താഡിതഃ സന്നിബദ്ധോ വാ വൃത്തയാ വാ പരിഹാപിതഃ || 17.57 ||

നിഷ്ഠിതോ മുത്രിതോ വാജൈന്തർബ്ബഹുധൈവം പ്രകമ്പിതഃ |
ശ്രേയസ്കാമഃ കൃച്ഛ്രഗത ആത്മനാഽഽത്മാനമുദ്ധരേത് || 17.58 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
യഥൈവമനുബുധ്യേയം വദ നോ വദതാം വര |
സുദുഃസഹമിമം മന്യ ആത്മന്യസദതിക്രമം || 17.59 ||

വിദുഷാമപി വിശ്വാത്മൻ പ്രകൃതിർഹി ബലീയസീ |
ഋതേ ത്വദ്ധർമ്മനിരതാൻ ശാന്താംസ്തേ ചരണാലയാൻ || 17.60 ||

|| ഇതി സപ്തദശോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീബാദരായണിരുവാച

സ ഏവമാശംസിത ഉദ്ധവേന

ഭാഗവതമുഖ്യേന ദാശാർഹമുഖ്യഃ |

സഭാജയൻ ഭൃത്യവചോ മുകുന്ദ-

സ്തമാബഭാഷേ ശ്രവണീയവീര്യഃ || 18.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ബാർഹസ്പത്യ സ വൈ നാത്ര സാധൂർവ്വൈ ദൂർജ്ജനേരിതൈഃ |

ദൂരകൈർഭിന്നമാത്മാനം യഃ സമാധാതുമീശ്വരഃ || 18.2 ||

ന തഥാ തപ്യതേ വിഭുഃ പുമാൻ ബാണൈഃ സുമർമ്മഗൈഃ |

യഥാ തുദന്തി മർമ്മസ്ഥാ ഹ്യസതാം പരുഷേഷവഃ || 18.3 ||

കഥയന്തി മഹത്പുണ്യമിതിഹാസമിഹോദ്ധവ |

തമഹം വർണ്ണയിഷ്യാമി നിബോധ സുസമാഹിതഃ || 18.4 ||

കേനചിദ് ഭിക്ഷുണാ ഗീതം പരിഭൂതേന ദൂർജ്ജനൈഃ |

സ്മരതാ ധൃതിയുക്തേന വിപാകം നിജകർമ്മണാം || 18.5 ||

അവന്തിഷു ദ്വിജഃ കശ്ചിദാസീദാഡ്യതമഃ ശ്രിയാ |

വാർത്താവൃത്തിഃ കദർയസ്തു കാമീ ലുബ്ധോഽതികോപനഃ || 18.6 ||

ജ്ഞാതയോഽതിമയസ്തസ്യ വാങ്മാത്രേണാപി നാർച്ചിതാഃ |

ശൂന്യാവസഥ ആത്മാപി കാലേ കാമൈരനർച്ചിതഃ || 18.7 ||

ദുഃശീലസ്യ കദർയസ്യ ദ്രുഹ്യന്തേ പുത്രബാന്ധവാഃ |

ദാരാ ദുഹിതരോ ഭൃത്യാ വിഷണ്ണാ നാചരൻ പ്രിയം || 18.8 ||

തസ്യൈവം യക്ഷവിത്തസ്യ ച്യുതസ്യോഭയലോകതഃ |

ധർമ്മകാമവിഹീനസ്യ ച്യുകൃധുഃ പഞ്ചഭാഗിനഃ || 18.9 ||

തദവധ്യാനവിസ്രസ്ത പുണ്യസ്കന്ധസ്യ ഭൂരിദ |
അർത്ഥോഽപ്യഗച്ഛരന്നിധനം ബഹ്വായാസപരിശ്രമഃ || 18.10 ||

ജ്ഞാതയോ ജഗൃഹുഃ കിഞ്ചിത് കിഞ്ചിദ് ദസ്യവ ഉദ്ധവ |
ദൈവതഃ കാലതഃ കിഞ്ചിദ് ബ്രഹ്മബന്ധോർന്യപാർത്ഥിവാത് || 18.11 ||

സ ഏവം ദ്രവിണേ നഷ്ടേ ധർമ്മകാമവിവർജ്ജിതഃ |
ഉപേക്ഷിതശ്ച സ്വജനൈശ്ചിന്താമാപ ദുരത്യയാം || 18.12 ||

തസ്യൈവം ധ്യായതോ ദീർഘം നഷ്ടരായസ്തപസ്വിനഃ |
വിദ്യതോ ബാഷ്പകൺഠസ്യ നിർവ്വേദഃ സുമഹാനഭൂത് || 18.13 ||

സ ചാഹേദമഹോ കഷ്ടം വൃഥാഽഽത്ഥാ മേഽനുതാപിതഃ |
ന ധർമ്മായ ന കാമായ യസ്യാർത്ഥായാസ ഇദ്യദൃശഃ || 18.14 ||

പ്രായേണാർത്ഥാഃ കദർയാണാം ന സുഖായ കദാചന |
ഇഹ ചാത്ഥോപതാപായ മൃതസ്യ നരകായ ച || 18.15 ||

യശോ യശസ്വിനാം ശുദ്ധം ശ്ലാഘ്യാ യേ ഗുണിനാം ഗുണാഃ |
ലോഭഃ സ്വൽപോഽപി താൻ ഹന്തി ശ്ചിത്രോ രൂപമിവേപ്സിതം || 18.16 ||

അർത്ഥസ്യ സാധനേ സിദ്ധേ ഉത്കർഷേ രക്ഷണേ വ്യയേ |
നാശോപഭോഗ ആയാസസ്ത്രാസശ്ചിന്താ ഭ്രമോ നൃണാം || 18.17 ||

സ്തേയം ഹിംസാനൃതം ദംഭഃ കാമഃ ക്രോധഃ സ്ഥയോ മദഃ |
ഭേദോ വൈരമവിശ്വാസഃ സംസ്पर्ദ്ധോ വ്യസനാനി ച || 18.18 ||

ഏതേ പഞ്ചദശാനർത്ഥാ ഹൃർത്ഥമൂലാ മതാ നൃണാം |
തസ്മാദനർത്ഥമർത്ഥാഖ്യം ശ്രേയോഽർത്ഥീ ദുരതസ്ത്യജേത് || 18.19 ||

ഭിദ്യന്തേ ഭ്രാതരോ ദാരാഃ പിതരഃ സുഹൃദസ്തഥാ |
ഏകാസ്നിധ്യാഃ കാകിണിനാ സദ്യഃ സർവ്വേഽരയഃ കൃതാഃ || 18.20 ||

അർത്ഥേനാൽപീയസാ ഹ്യേതേ സംരബ്ധാ ദീപ്തമന്യവഃ |
ത്യജന്ത്യാശു സ്വപ്യധോ ഘ്നന്തി സഹസോത്സൃജ്യ സൗഹൃദം || 18.21 ||

ലബ്ധ്യാ ജന്മാമരപ്രാർത്ഥ്യം മാനുഷ്യം തദ് ഭിജാഗ്ന്യതാം |
തദനാഭ്യത്യ യേ സ്വാർത്ഥം ഘ്നന്തി യാന്ത്യശുഭാം ഗതിം || 18.22 ||

സ്വർഗ്ഗാപവർഗ്ഗയോർഭാരം പ്രാപ്യ ലോകമിമം പുമാൻ |
ദ്രവിണേ കോഽനുഷജേജത മർത്യോഽനർത്ഥസ്യ ധാമനി || 18.23 ||

ദേവർഷിപിത്യഭൂതാനി ജ്ഞാതീൻ ബന്ധുംശ്ച ഭാഗിനഃ |
അസംവിഭജ്യ ചാത്മാനം യക്ഷവിത്തഃ പതത്യധഃ || 18.24 ||

വ്യർത്ഥയാർത്ഥേഹയാ വിത്തം പ്രമത്തസ്യ വയോ ബലം |
കുശലാ യേന സിദ്ധ്യന്തി ജരഃ കിം നു സാധയേ || 18.25 ||

കസ്മാത് സംക്ലിശ്യതേ വിഭാൻ വ്യർത്ഥയാർത്ഥേഹയാസക്യത് |
കസ്യചിന്മായയാ നൂനം ലോകോഽയം സുവിമോഹിതഃ || 18.26 ||

കിം ധനൈർദ്ധനദൈർവ്വാ കിം കാമൈർവ്വാ കാമദൈരുത |
മൃത്യുനാ ഗ്രസ്യമാനസ്യ കർമ്മഭിർവ്വോത ജന്മദൈഃ || 18.27 ||

നൂനം മേ ഭഗവാംസ്തുഷ്ടഃ സർവ്വദേവമയോ ഹരിഃ |
യേന നീതോ ദശാമേതാം നിർവ്വേദശ്ചാത്മനഃ പ്ലവഃ || 18.28 ||

സോഽഹം കാലാവശേഷേണ ശോഷയിഷ്യേഽഗമാത്മനഃ |
അപ്രമത്തോഽഖിലസ്വാർത്ഥേ യദി സ്യാത് സിദ്ധ ആത്മനി || 18.29 ||

തത്ര മാമനുമോദേരൻ ദേവാസ്ത്രിഭുവനേശ്വരാഃ |
മുഹൂർത്തേന ബ്രഹ്മലോകം ഖട്വാംഗഃ സമസാധയത് || 18.30 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഇത്യഭിപ്രേത്യ മനസാ ഹ്യാവന്ത്യോ ഭിജസത്തമഃ |
ഉന്മുച്യ ഹൃദയഗ്രന്ഥീൻ ശാന്തോ ഭിക്ഷുരഭൂന്മുനിഃ || 18.31 ||

സ ചചാര മഹീമേതാം സംയതാത്മേന്ദ്രിയാനിലഃ |
ഭിക്ഷാർത്ഥം നഗരഗ്രാമാനസംഗോഽലക്ഷിതോഽവിശത് || 18.32 ||

തം വൈ പ്രവയസം ഭിക്ഷുമവധൂതമസജ്ജനാഃ |
ദ്യുഷ്ട്വാ പര്യഭവൻ ഭദ്ര ബഹീഭിഃ പരിഭൂതിഭിഃ || 18.33 ||

കേചിന്ത്രിവേണും ജഗൃഹുരേകേ പാത്രം കമണ്ഡലും |
പീഠം ചൈകേക്ഷസൂത്രം ച കന്മാം ചീരാണി കേചന || 18.34 ||

പ്രദായ ച പുനസ്താനി ദർശിതാന്യാദദുർമ്മുനേഃ |
അന്നം ച ഭൈക്ഷ്യസമ്പന്നം ഭൂജ്ഞാനസ്യ സരിത്തടേ || 18.35 ||

മൂത്രയന്തി ച പാപിഷ്ഠാഃ ഷ്ഠീവന്ത്യസ്യ ച മുർദ്ധനി |
യതവാചം വാചയന്തി താഡയന്തി ന വക്തി ചേത് || 18.36 ||

തർജ്ജയന്ത്യപരേ വാഗ്ഭിഃ സ്തേനോഽയമിതി വാദിനഃ |
ബധ്നന്തി രജ്ജാ തം കേചിദ് ബധ്യതാം ബധ്യതാമിതി || 18.37 ||

ക്ഷിപന്ത്യേകേഽവജാനന്ത ഏഷ ധർമ്മധജഃ ശഃഃ |
ക്ഷീണവിത്ത ഇമാം വൃത്തിമഗ്രഹീത് സ്വജനോജ്ജ്വലിതഃ || 18.38 ||

അഹോ ഏഷ മഹാസാരോ ധൃതിമാൻ ഗിരിരാഡിവ |
മൗനേന സാധയത്യർത്ഥം ബകവദ് ദൃഢനിശ്ചയഃ || 18.39 ||

ഇത്യേകേ വിഹസന്ത്യേനമേകേ ദുർവ്ചാതയന്തി ച |
തം ബബന്ധുർന്നിരുരുധുർയഥാ ക്രീഡനകം ദ്വിജം || 18.40 ||

ഏവം സ ഭൗതികം ദുഃഖം ദൈവികം ദൈഹികം ച യത് |
ഭോക്തവ്യമാത്മനോ ദിഷ്ടം പ്രാപ്തം പ്രാപ്തമബുധ്യത || 18.41 ||

പരിഭൂത ഇമാം ഗാഥാമഗായത നരാധമൈഃ |
പാതയദ്ഭിഃ സ്വ ധർമ്മസ്ഥോ ധൃതിമാസ്ഥായ സാത്വികീം || 18.42 ||

ദ്വിജ ഉവാച
നായം ജനോ മേ സുഖദുഃഖഹേതു-
    ർന്ന ദേവതാത്മാ ഗ്രഹകർമ്മകാലാഃ |
മനഃ പരം കാരണമാമനന്തി
    സംസാരചക്രം പരിവർത്തയേദ് യത് || 18.43 ||

മനോ ഗുണാൻ വൈ സൃജതേ ബലീയ-
 സ്തതശ്ച കർമ്മാണി വിലക്ഷണാനി |
 ശുക്ലാനി കൃഷ്ണാന്യഥ ലോഹിതാനി
 തേഭ്യഃ സവർണ്ണാഃ സൃതയോ ഭവന്തി || 18.44 ||

അനീഹ ആത്മാ മനസാ സമീഹതാ
 ഹിരൺമയോ മത്സഖ ഉദിച്ചഷ്ടേ |
 മനഃ സ്വലിംഗം പരിഗൃഹ്യ കാമാൻ
 ജുഷൻ നിബദ്ധോ ഗുണസംഗതോഽസൗ || 18.45 ||

ദാനം സ്വധർമ്മോ നിയമോ യമശ്ച
 ശ്രുതഞ്ച കർമ്മാണി ച സദ്ബ്രതാനി |
 സർവ്വേ മനോനിഗ്രഹലക്ഷണാന്താഃ
 പരോ ഹി യോഗോ മനസഃ സമാധിഃ || 18.46 ||

സമാഹിതം യസ്യ മനഃ പ്രശാന്തം
 ദാനാദിഭിഃ കിം വദ തസ്യ കൃത്യം |
 അസംയതം യസ്യ മനോ വിനശ്യദ്
 ദാനാദിഭിശ്ചേദപരം കിമേഭിഃ || 18.47 ||

മനോവശോഽന്യേ ഹൃദവൻ സ്ഥ ദേവാ
 മനശ്ച നാന്യസ്യ വശം സമേതി |
 ഭീഷ്മോ ഹി ദേവഃ സഹസഃ സഹീയാൻ
 യുഞ്ജാദ് വശേ തം സ ഹി ദേവദേവഃ || 18.48 ||

തം ദുർജ്ജയം ശത്രുമസഹ്യവേഗ-
 മരുന്തുഭം തന്ന വിജിത്യ കേചിത് |
 കുർവ്വന്ത്യസഭിഗ്രഹമത്ര മർത്തൈ-
 ര്മിത്രാണ്യദാസീനരിപുൻ വിമുഢാഃ || 18.49 ||

ദേഹം മനോമാത്രമിമം ഗൃഹീത്വാ
 മമാഹമിത്യന്ധധിയോ മനുഷ്യാഃ |

ഏഷോഽഹമന്യോഽയമിതി ഭ്രമേണ
ദുരന്തപാരേ തമസി ഭ്രമന്തി || 18.50 ||

ജനസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനശ്ചാത്ര ഹി ഭ്രമയോസ്തത് |
ജിഹ്വാം ക്വചിത് സന്ദശതി സ്വദദ്ഭി-
സ്തഭേദനായാം കതമായ കുപ്യേത് || 18.51 ||

ദുഃഖസ്യ ഹേതുർയദി ദേവതാസ്തു
കിമാത്മനസ്തത്ര വികാരയോസ്തത് |
യദംഗമംഗേന നിഹന്യതേ ക്വചിത്
ക്രൂധ്യേത കസ്മൈ പുരുഷഃ സ്വദേഹേ || 18.52 ||

ആത്മാ യദി സ്യാത് സുഖദുഃഖഹേതുഃ
കിമന്യതസ്തത്ര നിജസ്വഭാവഃ |
ന ഹ്യാത്മനോഽന്യദ് യദി തന്മൃഷാ സ്യാത്
ക്രൂധ്യേത കസ്മാന്ന സുഖം ന ദുഃഖം || 18.53 ||

ഗ്രഹാനിമിത്തം സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനോഽജസ്യ ജനസ്യ തേ വൈ |
ഗ്രഹൈർഗ്രഹസ്യൈവ വദന്തി പീഡാം
ക്രൂധ്യേത കസ്മൈ പുരുഷസ്തതോഽന്യഃ || 18.54 ||

കർമ്മാസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനസ്തഭി ജഡാജഡത്വേ |
ദേഹസ്ത്വചിത് പുരുഷോഽയം സുപർണ്ണഃ
ക്രൂധ്യേത കസ്മൈ ന ഹി കർമ്മ മൂലം || 18.55 ||

കാലസ്തു ഹേതുഃ സുഖദുഃഖയോശ്ചേത്
കിമാത്മനസ്തത്ര തദാത്മകോഽസൗ |
നാഗേർഹി താപോ ന ഹിമസ്യ തത്സ്യ-
ത്ക്രൂധ്യേത കസ്മൈ ന പരസ്യ ഭവന്ദം || 18.56 ||

ന കേനചിത്കാപി കഥഞ്ചനാസ്യ
 ദ്വന്ദ്വാപരാഗഃ പരതഃ പരസ്യ |
 യഥാഹമഃ സംസൃതിരൂപിണഃ സ്യാ-
 ദേവം പ്രബുദ്ധോ ന ബിഭേതി ഭൂതൈഃ || 18.57 ||

ഏതാം സ ആസ്ഥായ പരാത്മനിഷ്ഠാ-
 മധ്യാസിതാം പൂർവ്വതമൈർമ്മഹർഷിഭിഃ |
 അഹം തരിഷ്യാമി ദുരന്തപാരം
 തഥോ മുകുന്ദാംശ്രിനിഷേവയൈവ || 18.58 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 നിർവ്വിദ്യ നഷ്ടദ്രവിണേ ഗതക്ലമഃ
 പ്രവ്രജ്യ ഗാം പര്യടമാന ഇത്ഥം |
 നിരാകൃതോഽസദ്ഭിരപി സ്വധർമ്മാ-
 ദകമ്പിതോഽമൂം മുനിരാഹ ഗാഥാം || 18.59 ||

സുഖദുഃഖപ്രഭോ നാനൃഃ പുരുഷസ്യാത്മവിഭ്രമഃ |
 മിത്രോദാസീനരിപവഃ സംസാരസ്തമസഃ കൃതഃ || 18.60 ||

തസ്മാത് സർവ്വാത്മനാ താത നിഗൃഹാണ മനോ ധിയാ |
 മയ്യാവേശിതയാ യുക്ത ഏതാവാനു യോഗസംഗ്രഹഃ || 18.61 ||

യ ഏതാം ഭിക്ഷുണാ ഗീതാം ബ്രഹ്മനിഷ്ഠാം സമാഹിതഃ |
 ധാരയത്പ്രാവയത്ചര്യബൻ ദ്വന്ദ്വൈർനൈവാഭിഭൂയതേ || 18.62 ||

|| ഇതി അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഏകോനവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അഥ തേ സംപ്രവക്ഷ്യാമി സാംഖ്യം പൂർവ്വൈർവ്വിനിശ്ചിതം |
യദ് വിജ്ഞായ പുമാൻ സദ്യോ ജഹ്യാദ് വൈകൽപികം ഭ്രമം || 19.1 ||

ആസീജ്ജ്ഞാനമഥോ അർത്ഥ ഏകമേവാവികൽപിതം |
യദാ വിവേകനിപുണോ ആദൗ കൃത്യുഗേഽയുഗേ || 19.2 ||

തന്മായാഹലരുപേണ കേവലം നിർവ്വികൽപിതം |
വാങ്മനോഽഗോചരം സത്യം ഭിധാ സമഭവദ് ബൃഹത് || 19.3 ||

തയോരേകതരോ ഹൃർത്ഥഃ പ്രകൃതിഃ സോഭയാത്മികാ |
ജ്ഞാനം ത്വന്യതമോ ഭാവഃ പുരുഷഃ സോഽഭിധീയതേ || 19.4 ||

തമോ രജഃ സത്ത്വമിതി പ്രകൃതേരഭവൻ ഗുണാഃ |
മയാ പ്രക്ഷോഭ്യമാണായാഃ പുരുഷാനുമതേന ച || 19.5 ||

തേഭ്യഃ സമഭവത് സൂത്രം മഹാൻ സൂത്രേണ സംയുതഃ |
തതോ വികുർവ്വതോ ജാതോഽഹംകാരോ യോ വിമോഹനഃ || 19.6 ||

വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച താമസശ്ചേത്യഹം ത്രിവൃത് |
തന്മാത്രേന്ദ്രിയമനസാം കാരണം ചിദചിന്മയഃ || 19.7 ||

അർത്ഥസ്തന്മാത്രികാജ്ജ്ഞേത താമസാദിന്ദ്രിയാണി ച |
തൈജസാദ് ദേവതാ ആസന്നേകാദശ ച വൈകൃതാത് || 19.8 ||

മയാ സഞ്ചോദിതാ ഭാവാഃ സർവ്വേ സംഹത്യകാരിണഃ |
അണ്ഡമൂത്പാദയാമാസുർമ്മമായതനമുത്തമം || 19.9 ||

തസ്മിന്നഹം സമഭവമണ്യേ സലിലസംസ്ഥിതൗ |
മമ നാഭ്യാമഭൂത് പദ്മം വിശ്വാഖ്യം തത്ര ചാത്മഭൂഃ || 19.10 ||

സോഽസൃജത്തപസാ യുകേതാ രജസാ മദനുഗ്രഹാത് |
ലോകാൻ സപാലാൻ വിശ്വാത്മാ ഭൂർഭൂവഃ സ്വരിതി ത്രിധാ || 19.11 ||

ദേവാനാമോക ആസീത് സ്വർഭൂതാനാം ച ഭൂവഃ പദം |
മർത്ത്യാഭീനാം ച ഭൂർല്ലോകഃ സിദ്ധാനാം ത്രിതയാത് പരം || 19.12 ||

അയോഽസുരാണാം നാഗാനാം ഭൂമേരോകോഽസൃജത് പ്രഭൂഃ |
ത്രിലോക്യാം ഗതയഃ സർവ്വാഃ കർമ്മണാം ത്രിഗുണാത്മനാം || 19.13 ||

യോഗസ്യ തപസശ്ചൈവ ന്യാസസ്യ ഗതയോഽമലാഃ |
മഹർജ്ജനസ്തപഃ സത്യം ഭക്തിയോഗസ്യ മദ്ഗതിഃ || 19.14 ||

മയാ കാലാത്മനാ ധാത്രാ കർമ്മയുക്തമിദം ജഗത് |
ഗുണപ്രവാഹ ഏതസ്മിന്നുമജ്ജതി നിമജ്ജതി || 19.15 ||

അണുർബൃഹത് കൃശഃ സ്ഥൂലോ യോ യോ ഭാവഃ പ്രസിദ്ധ്യതി |
സർവ്വോഽപ്യുഭയസംയുക്തഃ പ്രകൃത്യാ പുരുഷേണ ച || 19.16 ||

യസ്തു യത്യാദിരന്തശ്ച സ വൈ മധ്യം ച തസ്യ സൻ |
വികാരോ വ്യവഹാരാർത്ഥോ യഥാ തൈജസപാർത്ഥിവാഃ || 19.17 ||

യദുപാദായ പൂർവ്വസ്തു ഭാവോ വികുരുതേഽപരം |
ആദിരന്തോ യദാ യസ്യ തത് സത്യമഭിധീയതേ || 19.18 ||

പ്രകൃതിർഹ്യന്യോപാദാനമാധാരഃ പുരുഷഃ പരഃ |
സതോഽഭിവൃഞ്ജകഃ കാലോ ബ്രഹ്മ തത്രത്തിതയം ത്വഹം || 19.19 ||

സർഗ്ഗഃ പ്രവർത്തതേ താവത് പൗർവ്വാപർയേണ നിത്യശഃ |
മഹാൻ ഗുണവിസർഗ്ഗാർത്ഥഃ സ്ഥിത്യന്തോ യാവദീക്ഷണം || 19.20 ||

വിരാൺമയാഽഽസാഭ്യമാനോ ലോകകൽപവികൽപകഃ |
പഞ്ചത്വായ വിശേഷായ കൽപതേ ഭൂവനൈഃ സഹ || 19.21 ||

അന്നേ പ്രലീയതേ മർത്ത്യമന്നം ധാനാസു ലീയതേ |
ധാനാ ഭൂമൗ പ്രലീയന്തേ ഭൂമിർഗ്ഗന്ധേ പ്രലീയതേ || 19.22 ||

അപ്സു പ്രലീയതേ ഗന്ധ ആപശ്ച സ്വഗുണേ രസേ |
ലീയതേ ജ്യോതിഷി രസോ ജ്യോതീ രൂപേ പ്രലീയതേ || 19.23 ||

രൂപം വായൗ സ ച സ്പർശേ ലീയതേ സോഽപി ചാംബരേ |
അംബരം ശബ്ദതന്മാത്ര ഇന്ദ്രിയാണി സ്വയോനിഷു || 19.24 ||

യോനിർവ്വൈകാരികേ സൗമ്യ ലീയതേ മനസീശ്ചരേ |
ശബ്ദോ ഭൂതാദിമപ്യേതി ഭൂതാദിർമ്മഹതി പ്രഭുഃ || 19.25 ||

സ ലീയതേ മഹാൻ സ്വേഷു ഗുണേസു ഗുണവത്തമഃ |
തേഽവ്യക്തേ സംപ്രലീയന്തേ തത് കാലേ ലീയതേഽവ്യയേ || 19.26 ||

കാലോ മായാമയേ ജീവേ ജീവ ആത്മനി മയുജ്ജേ |
ആത്മാ കേവല ആത്മസ്ഥോ വികൽപാപായലക്ഷണഃ || 19.27 ||

ഏവമന്വീക്ഷമാണസ്യ കഥം വൈകൽപികോ ഭ്രമഃ |
മനസോ ഹൃദി തിഷ്ഠന്തേ വ്യോമ്നീവാർക്കോദയേ തമഃ || 19.28 ||

ഏഷ സാംഖ്യവിധിഃ പ്രോക്തഃ സംശയഗ്രന്ഥിഭേദനഃ |
പ്രതിലോമാനുലോമാഭ്യാം പരാവരദ്യശാ മയാ || 19.29 ||

|| ഇതി ഏകോനവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - വിംശതിതമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഗുണാനാമസമിശ്രാണാം പുമാൻ യേന യഥാ ഭവേത് |
തന്മേ പുരുഷവർയേദമുപധാരയ ശംസതഃ || 20.1 ||

ശമോ ദമസ്തിതിക്ഷേക്ഷാ തപഃ സത്യം ദയാ സ്മൃതിഃ |
തുഷ്ടിസ്ത്യാഗോഽസ്പൃഹാ ശ്രദ്ധാ ഹ്രീർദ്രയാദിഃ സ്വനിർവൃതിഃ || 20.2 ||

കാമ ഊഹാ മദസ്ത്യഷ്ണാ സ്തംഭ ആശീർഭിദാ സുഖം |
മദോത്സാഹോ യശഃപ്രീതിർഹാസ്യം വീര്യം ബലോദ്യമഃ || 20.3 ||

ക്രോധോ ലോഭോഽന്യതം ഹിംസാ യാച്ഛാ ഭംഭഃ ക്ലമഃ കലിഃ |
ശോകമോഹൗ വിഷാദാർത്തീ നിദ്രാഽഘോ ഭീരനുദ്യമഃ || 20.4 ||

സത്വസ്യ രജസശ്ചൈതാസ്തമസശ്ചാനുപൂർവ്വശഃ |
വൃത്തയോ വർണ്ണിതപ്രായാഃ സന്നിപാതമഥോ ശൃണു || 20.5 ||

സന്നിപാതസ്ത്വഹമിതി മമേത്യുദ്ധവ യാ മതിഃ |
വ്യവഹാരഃ സന്നിപാതോ മനോമാത്രേന്ദ്രിയാസുഭിഃ || 20.6 ||

ധർമ്മേ ചാർത്ഥേ ച കാമേ ച യദാസൗ പരിനിഷ്ഠിതഃ |
ഗുണാനാം സന്നികർഷോഽയം ശ്രദ്ധാരതിധനാവഹഃ || 20.7 ||

പ്രവൃത്തിലക്ഷണേ നിഷ്ഠാ പുമാൻ യർഹി ഗൃഹാശ്രമേ |
സ്വധർമ്മേ ചാനുതിഷ്ഠേത ഗുണാനാം സമിതിർഹി സാ || 20.8 ||

പുരുഷം സത്വസംയുക്തമനുമീയാച്ഛരമാദിഭിഃ |
കാമാദിഭീ രജോയുക്തം ക്രോധാദ്ഭ്യസ്തമസാ യുതം || 20.9 ||

യദാ ഭജതി മാം ഭക്ത്യാ നിരപേക്ഷഃ സ്വകർമ്മഭിഃ |
തം സത്വപ്രകൃതിം വിദ്യാത് പുരുഷം സ്ത്രിയമേവ വാ || 20.10 ||

യദാ ആശിഷ ആശാസ്യ മാം ഭജേത സ്വകർമ്മഭിഃ |
തം രജഃപ്രകൃതിം വിദ്യാദ്ധിംസാമാശാസ്യ താമസം || 20.11 ||

സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി ഗുണാ ജീവസ്യ നൈവ മേ |
ചിത്തജാ യൈസ്തു ഭൂതാനാം സജ്ജമാനോ നിബധ്യതേ || 20.12 ||

യദേതൗ ജയേത് സത്ത്വം ഭാസ്വരം വിശദം ശിവം |
തദാ സുഖേന യുജ്യേത ധർമ്മജ്ഞാനാഭിഭിഃ പുമാൻ || 20.13 ||

യദാ ജയേത്തമഃ സത്ത്വം രജഃ സംഗം ഭിദാ ചലം |
തദാ ദുഃഖേന യുജ്യേത കർമ്മണാ യശസാ ശ്രിയാ || 20.14 ||

യദാ ജയേദ് രജഃ സത്ത്വം തമോ മുഢം ലയം ജഡം |
യുജ്യേത ശോകമോഹാഭ്യാം നിദ്രയാ ഹിംസയാഽഘോരയാ || 20.15 ||

യദാ ചിത്തം പ്രസീദേത ഇന്ദ്രിയാണാം ച നിർവൃതിഃ |
ദേഹേഽഭയം മനോഽസംഗം തത്സത്ത്വം വിദ്ധി മത്പദം || 20.16 ||

വികുർവ്വൻ ക്രിയയാ ചാധീരനിവൃത്തിശ്ച ചേതസാം |
ഗാത്രാന്ധാസ്ഥ്യം മനോ ഭ്രാന്തം രജ ഏതൈർന്നിശാമയ || 20.17 ||

സീദച്ചിത്തം വിലീയേത ചേതസോ ഗ്രഹണേഽക്ഷമം |
മനോ നഷ്ടം തമോ ശ്ലാനിസ്തമസ്തദുപധാരയ || 20.18 ||

ഏധമാനേ ഗുണേ സത്ത്വേ ദേവാനാം ബലമേധതേ |
അസുരാണാം ച രജസി തമസ്യുദ്ധവ രക്ഷസാം || 20.19 ||

സത്ത്വാജ്ജാഗരണം വിദ്യാദ് രജസാ സ്വപ്നമാഭിശേത് |
പ്രസ്ഥാപം തമസാ ജ്ഞോസ്തുരീയം ത്രിഷു സന്തതം || 20.20 ||

ഉപർയുപരി ഗച്ഛന്തി സത്ത്വേന ബ്രാഹ്മണാ ജനാഃ |
തമസാഽധോഽധ ആമുഖ്യാദ് രജസാന്തരചാരിണഃ || 20.21 ||

സത്ത്വേ പ്രലീനാഃ സ്വർയാന്തി നരലോകം രജോലയാഃ |
തമോലയാസ്തു നിരയം യാന്തി മാമേവ നിർഗ്ഗുണാഃ || 20.22 ||

മദർപ്പണം നിഷ്ഫലം വാ സാത്ത്വികം നിജകർമ്മ തത് |
രാജസം ഫലസംകൽപം ഹിംസാപ്രായാദി താമസം || 20.23 ||

കൈവല്യം സാത്ത്വികം ജ്ഞാനം രജോ വൈകൽപികം ച യത് |
പ്രാക്യതം താമസം ജ്ഞാനം മന്നിഷ്ഠം നിർഗ്ഗുണം സ്മൃതം || 20.24 ||

വനം തു സാത്ത്വികോ വാസോ ഗ്രാമോ രാജസ ഉച്യതേ |
താമസം ദ്യുതസദനം മന്നികേതം തു നിർഗ്ഗുണം || 20.25 ||

സാത്ത്വികഃ കാരകോഽസംഗീ രാഗാന്യോ രാജസഃ സ്മൃതഃ |
താമസഃ സ്മൃതിവിഭ്രഷ്ടോ നിർഗ്ഗുണോ മദപാശ്രയഃ || 20.26 ||

സാത്ത്വിക്യാധ്യാത്മികീ ശ്രദ്ധാ കർമ്മശ്രദ്ധാ തു രാജസീ |
താമസ്യധർമ്മേ യാ ശ്രദ്ധാ മത്സേവായാം തു നിർഗ്ഗുണാ || 20.27 ||

പഥ്യം പുതമനായസ്തമാഹാർയം സാത്ത്വികം സ്മൃതം |
രാജസം ചേന്ദ്രിയപ്രേഷ്ഠം താമസം ചാർത്തിദാശുചി || 20.28 ||

സാത്ത്വികം സുഖമാത്മോത്ഥം വിഷയോത്ഥം തു രാജസം |
താമസം മോഹദൈന്യോത്ഥം നിർഗ്ഗുണം മദപാശ്രയം || 20.29 ||

ദ്രവ്യം ദേശഃ ഫലം കാലോ ജ്ഞാനം കർമ്മ ച കാരകഃ |
ശ്രദ്ധാവസ്ഥാഽഽകൃതിർന്നിഷ്ഠാ ത്രൈഗുണ്യഃ സർവ്വ ഏവ ഹി || 20.30 ||

സർവ്വേ ഗുണമയാ ഭാവഃ പുരുഷാവ്യക്തധിഷ്ഠിതഃ |
ദ്യഷ്ടം ശ്രുതമനുധ്യാതം ബുദ്ധ്യാ വാ പുരുഷർഷഭ || 20.31 ||

ഏതഃ സംസൃതയഃ പുംസോ ഗുണകർമ്മനിബന്ധനഃ |
യേനേമേ നിർജ്ജിതഃ സൗമ്യ ഗുണാ ജീവേന ചിത്തജഃ |
ഭക്തിയോഗേന മന്നിഷ്ഠോ മദ്ഭാവായ പ്രപദ്യതേ || 20.32 ||

തസ്മാദ് ദേഹമിമം ലബ്ധ്യാ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംഭവം |
ഗുണസംഗം വിനിർദ്ധൂയ മാം ഭജന്തു വിചക്ഷണഃ || 20.33 ||

നിഃസംഗോ മാം ഭജേദ് വിഭാനപ്രമത്തോ ജിതേന്ദ്രിയഃ |
രജസ്തമശ്ചാഭിജയേത് സത്ത്വസംസേവയാ മുനിഃ || 20.34 ||

സത്ത്വം ചാഭിജയേദ് യുക്തോ നൈരപേക്ഷ്യണ ശാന്തധീഃ |
സമ്പദ്യതേ ഗുണൈർമ്മുക്തോ ജീവോ ജീവം വിഹായ മാം || 20.35 ||

ജീവോ ജീവവിനിർമ്മുക്തോ ഗുണൈശ്ചാശയസംഭവൈഃ |
മയൈവ ബ്രഹ്മണാ പൂർണ്ണോ ന ബഹിർന്നാന്തരശ്ചരേത് || 20.36 ||

|| ഇതി വിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഏകവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മല്ലക്ഷണമിമം കായം ലബ്ധ്യാ മദ്ധർമ്മ ആസ്ഥിതഃ |
ആനന്ദം പരമാത്മാനമാത്മസ്ഥം സമുപൈതി മാം || 21.1 ||

ഗുണമയ്യാ ജീവയോന്യാ വിമുക്തോ ജ്ഞാനനിഷ്ഠയാ |
ഗുണേഷു മായാമാത്രേഷു ദൃശ്യമാനേഷവസ്തുതഃ |
വർത്തമാനോഽപി ന പുമാൻ യുജ്യതേഽവസ്തുഭിർഗ്ഗുണൈഃ || 21.2 ||

സംഗം ന കുർയാദസതാം ശിശ്നോദരത്യപാം ക്വചിത് |
തസ്യാനുഗസ്തമസ്യന്ധേ പതത്യന്ധാനുഗാന്ധവത് || 21.3 ||

ഐലഃ സമ്രാഡിമാം ഗാഥാമഗായത ബൃഹച്ഛ്രവാഃ |
ഉർവ്വശീവിരഹാന്നുഹ്യൻ നിർവ്വിണ്ണഃ ശോകസംയമേ || 21.4 ||

ത്യക്ത്വാഽഽത്മാനം വ്രജന്തീം താം നഗ്ന ഉന്മത്തവന്നുപഃ |
വിലപന്നമ്പഗാജ്ജായേ ഘോരേ തിഷ്ഠേതി വിക്ലവഃ || 21.5 ||

കാമാനത്യപ്തോഽനുജുഷൻ ക്ഷുല്പകാൻ വർഷയാമിനീഃ |
ന വേദ യാന്തീർന്നായാന്തീരുർവ്വശ്യാക്യഷ്ടചേതനഃ || 21.6 ||

ഐല ഉവാച

അഹോ മേ മോഹവിസ്താരഃ കാമകശ്മലചേതസഃ |
ദേവ്യാ ഗൃഹീതകൺഠസ്യ നായുഃഖണ്ഡാ ഇമേ സ്മൃതാഃ || 21.7 ||

നാഹം വേദാഭിനിർമ്മുക്തഃ സൂർയോ വാഭ്യുദിതോഽമുയാ |
മുഷിതോ വർഷപുഗാനാം ബതാഹാനി ഗതാന്യുത || 21.8 ||

അഹോ മേ ആത്മസമ്മോഹോ യേനാത്മാ യോഷിതാം കൃതഃ |
ക്രീഡാമൃഗശ്ചക്രവർത്തീ നരദേവശിഖാമണിഃ || 21.9 ||

സപരിച്ഛേദമാത്മാനം ഹിത്വാ തൃണമിവേശ്വരം |
യാന്തീം സ്ത്രിയം ചാമ്പഗമം നഗ്ന ഉന്മത്തവദ് രുദൻ || 21.10 ||

കൃതസ്തസ്യാനുഭാവഃ സ്യാത് തേജ ഇശ്വരത്വമേവ വാ |
യോഽമ്പഗച്ഛേദം സ്ത്രിയം യാന്തീം ഖരവത് പാദതാഡിതഃ || 21.11 ||

കിം വിദ്യയാ കിം തപസാ കിം ത്യാഗേന ശ്രുതേന വാ |
കിം വിവിക്ഷേതന മൗനേന സ്ത്രിഭിർയസ്യ മനോ ഹൃതം || 21.12 ||

സ്വാർത്ഥസ്യാകോവിദം ധിങ്മാം മുർഖം പണ്ഡിതമാനിനം |
യോഽഹമീശ്വരതാം പ്രാപ്യ സ്ത്രിഭിർഗ്ലോഖരവജ്ജിതഃ || 21.13 ||

സേവതോ വർഷപുഗാൻ മേ ഉർവ്വശ്യാ അധരാസവം |
ന തൃപ്യത്യാത്മഭൂഃ കാമോ വഹ്നിരാഹുതിഭിർയഥാ || 21.14 ||

പുംശ്ചല്യാപഹൃതം ചിത്തം കോ നവന്യോ മോചിതും പ്രഭൂഃ |
ആത്മാരാമേശ്വരമൃതേ ഭഗവന്തമധോക്ഷജം || 21.15 ||

ബോധിതസ്യാപി ദേവ്യാ മേ സൂക്തവാക്യേന ദുർമ്മതേഃ |
മനോഗതോ മഹാമോഹോ നാപയാത്യജിതാത്മനഃ || 21.16 ||

കിമേതയാ നോഽപകൃതം രജ്ജ്വാ വാ സർപ്പചേതസഃ |
രജ്ജുസ്വരൂപാവിദുഷോ യോഽഹം യദജിതേന്ദ്രിയഃ || 21.17 ||

ക്വായം മലീമസഃ കായോ ദൗർഗ്ഗന്ധ്യാദ്യാത്മകോഽശുചിഃ |
ക്വ ഗുണാഃ സൗമനസ്യാദ്യാ ഹൃദ്യാസോഽവിദ്യയാ കൃതഃ || 21.18 ||

പിത്രോഃ കിം സ്വം നു ഭാർയായാഃ സ്വാമിനോഽഗ്നേഃ ശ്വഗൃധ്രയോഃ |
കിമാത്മനഃ കിം സുഹൃദാമിതി യോ നാവസീയതേ || 21.19 ||

തസ്മിൻ കലേവരേഫമേധ്യേ തുച്ഛരനിഷ്ഠോ വിഷജ്ജതേ |
അഹോ സുഭദ്രം സുനസം സുസ്മിതം ച മുഖം സ്ത്രിയഃ || 21.20 ||

ത്വങ്മാംസരുധിരസ്നായു മേദോമജ്ജാസ്ഥിസംഹതൗ |
വിൺമൂത്രപുയേ രമതാം കൃമീണാം കിയദന്തരം || 21.21 ||

അഥാപി നോപസജ്ജത സ്ത്രീഷു സ്ത്രൈണേഷു ചാർത്ഥവിത് |
വിഷയേന്ദ്രിയസംയോഗാനനഃ ക്ഷുഭൃതി നാനൃഥാ || 21.22 ||

അഭൃഷ്ടാദശ്രുതാദ് ഭാവാന ഭാവ ഉപജായതേ |
അസമ്പ്രയുജ്ജതഃ പ്രാണാൻ ശാമൃതി സ്തിമിതം മനഃ || 21.23 ||

തസ്മാത് സംഗോ ന കർത്തവ്യഃ സ്ത്രീഷു സ്ത്രൈണേഷു ചേന്ദ്രിയൈഃ |
വിദുഷാം ചാപ്യവിസ്രബ്ധഃ ഷഡ്വർഗ്ഗഃ കിമു മാദ്യശാം || 21.24 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഏവം പ്രഗായൻ നൃപദേവദേവഃ
സ ഉർവ്വശീലോകമഥോ വിഹായ |
ആത്മാനമാത്മന്യവഗമ്യ മാം വൈ
ഉപാരമജ്ജ്ഞാനവിധൃതമോഹഃ || 21.24 ||

തതോ ദുഃസംഗമുത്സൃജ്യ സത്സു സജ്ജത ബുദ്ധിമാൻ |
സന്ത ഏതസ്യച്ഛിന്ദന്തി മനോവ്യാസംഗമുക്തിഭിഃ || 21.26 ||

സന്തോഽനപേക്ഷാ മച്ഛിത്താഃ പ്രശാന്താഃ സമദർശിനഃ |
നിർമ്മമാ നിരഹംകാരാ നിർഭന്ദാ നിഷ്പരിഗ്രഹാഃ || 21.27 ||

തേഷു നിത്യം മഹാഭാഗ മഹാഭാഗേഷു മൽകഥാഃ |
സംഭവന്തി ഹിതാ നൃണാം ജുഷതാം പ്രപുനന്ത്യഘം || 21.28 ||

താ യേ ശൃണ്വന്തി ഗായന്തി ഹൃനുമോദന്തി ചാദ്യതാഃ |
മത്പരാഃ ശ്രദ്ദധാനാശ്ച ഭക്തിം വിന്ദന്തി തേ മയി || 21.29 ||

ഭക്തിം ലബ്ധവതഃ സാധോഃ കിമന്യദവശിഷ്യതേ |
മയ്യനന്തഗുണേ ബ്രഹ്മണ്യാനന്ദാനുഭവാത്മനി || 21.30 ||

യഥോപശ്രയമാണസ്യ ഭഗവന്തം വിഭാവസും |
ശീതം ഭയം തമോഽപ്യേതി സാധുൻ സംസേവതസ്തഥാ || 21.31 ||

നിമജ്ജ്യാന്മജ്ജതാം ഘോരേ ഭവാബ്ധൗ പരമായണം |
സന്തോ ബ്രഹ്മവിദഃ ശാന്താ നൗർദ്ദൃഡേവാപ്സു മജ്ജതാം || 21.32 ||

അന്നം ഹി പ്രാണിനാം പ്രാണ ആർത്താനാം ശരണം ത്വഹം |
ധർമ്മോ വിത്തം നൃണാം പ്രേത്യ സന്തോദ്ദ്വാഗ് ബിഭൃതോദരണം || 21.33 ||

സന്തോ ദിശന്തി ചക്ഷുംസി ബഹിരർക്കഃ സമുത്ഥിതഃ |
ദേവതാ ബാന്ധവാഃ സന്തഃ സന്ത ആത്മാഹമേവ ച || 21.34 ||

വൈതസേനസ്തതോദ്യേവമുർവൃശ്യാ ലോകനിഷ്പൃഹഃ |
മുക്തസംഗോ മഹീമേതാമാത്മാരാമശ്ചചാര ഹ || 21.35 ||

|| ഇതി ഏകവിംശതിതമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ഭാവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

ക്രിയായോഗം സമാചക്ഷു ഭവദാരാധനം പ്രഭോ |

യസ്മാത്ത്വാം യേ യഥാർച്ചന്തി സാത്വതാഃ സാത്വതർഷഭ || 22.1 ||

ഏതദ് വദന്തി മൂനയോ മുഹൂർന്നിഃശ്രേയസം നൃണാം |

നാരദോ ഭഗവാൻ വ്യാസ ആചാർയോഽംഗിരസഃ സുതഃ || 22.2 ||

നിഃസൃതം തേ മുഖാംഭോജാദ് യദാഹ ഭഗവാനജഃ |

പുത്രേഭ്യോ ഭൃഗുമുഖ്യേഭ്യോ ദേവൈ ച ഭഗവാൻ ഭവഃ || 22.3 ||

ഏതദ് വൈ സർവ്വവർണ്ണാനാമാശ്രമാണാം ച സമ്മതം |

ശ്രേയസാമുത്തമം മന്യേ സ്ത്രീശുഭ്രാണാം ച മാനഭ || 22.4 ||

ഏതത് കമലപത്രാക്ഷ കർമ്മബന്ധവിമോചനം |

ഭക്തായ ചാനുരക്തായ ബ്രഹ്മി വിശ്വേശ്വരേശ്വര || 22.5 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ന ഹ്യന്തോഽനന്തപാരസ്യ കർമ്മകാണ്ഡസ്യ ചോദ്ധവ |

സംക്ഷിപ്തം വർണ്ണയിഷ്യാമി യഥാവദനുപൂർവ്വശഃ || 22.6 ||

വൈദികസ്താന്ത്രികോ മിശ്ര ഇതി മേ ത്രിവിധോ മഖഃ |

ത്രയാണാമീപ്സിതേനൈവ വിധിനാ മാം സമർച്ചരേത് || 22.7 ||

യദാ സ്വനിഗമേനോക്തം ഭിജത്വം പ്രാപ്യ പുരുഷഃ |

യഥാ യജേത മാം ഭക്ത്യാ ശ്രദ്ധയാ തന്നിബോധ മേ || 22.8 ||

അർച്ചായാം സ്ഥണ്ഡിലേഽഗ്നു വാ സൂർയേ വാപ്സു ഹൃദി ഭിജഃ |

ഭവ്യേണ ഭക്തിയുക്തോഽർച്ചേത് സ്വഗുരും മാമമായയാ || 22.9 ||

പൂർവ്വം സ്നാനം പ്രകുർവ്വിത ധൗതദന്തോഽംഗശുദ്ധയേ |
ഉഭയൈരപി ച സ്നാനം മന്ത്രൈർമൃദ്ഗ്രഹണാദിനാ || 22.10 ||

സന്ധ്യാപാസ്ത്യാദികർമ്മാണി വേദേനാചോദിതാനി മേ |
പൂജാം തൈഃ കൽപയേത് സമ്യക്സംകൽപഃ കർമ്മപാവനീം || 22.11 ||

ശൈലീ ദാരുമയീ ലൗഹീ ലേപ്യാ ലേഖ്യാ ച സൈകതീ |
മനോമയീ മണിമയീ പ്രതിമാഷ്ടവിധാ സ്മൃതാ || 22.12 ||

ചലാചലേതി ദിവിധാ പ്രതിഷ്ഠാ ജീവമന്ദിരം |
ഉദ്ധാസാവാഹനേ ന സ്തഃ സ്ഥിരായാമുദ്ധവാർച്ചനേ || 22.13 ||

അസ്ഥിരായാം വികൽപഃ സ്യാത് സ്ഥണ്ഡിലേ തു ഭവേദ് ഭയം |
സ്നപനം ത്വവിലേപ്യായാമന്യത്ര പരിമാർജ്ജനം || 22.14 ||

ഭ്രവൈഃ പ്രസിദ്ധൈർമ്മദ്യാഗഃ പ്രതിമാദിഷ്ഠമായിനഃ |
ഭക്തസ്യ ച യഥാലബ്ധൈർഹൃദി ഭാവേന ചൈവ ഹി || 22.15 ||

സ്നാനാലംകരണം പ്രേഷ്ഠമർച്ചായാമേവ തുദ്ധവ |
സ്ഥണ്ഡിലേ തത്ത്വവിന്യാസോ വഹ്നാവാജ്യപ്ലുതം ഹവിഃ || 22.16 ||

സൂർയേ ചാഭ്യർഹണം പ്രേഷ്ഠം സലിലേ സലിലാദിഭിഃ |
ശ്രദ്ധയോപാഹൃതം പ്രേഷ്ഠം ഭക്തേന മമ വാർയപി || 22.17 ||

ഭൂർയപ്യഭക്തോപഹൃതം ന മേ തോഷായ കൽപതേ |
ഗന്ധോ ധൂപഃ സുമനസോ ദീപോഽന്നാദ്യം ച കിം പുനഃ || 22.18 ||

ശുചിഃ സംഭൃതസംഭാരഃ പ്രാശർഭൈഃ കൽപിതാസനഃ |
ആസീനഃ പ്രാഗുദഗ് വാർച്ചേദർച്ചായാമഥ സമ്മുഖഃ || 22.19 ||

കൃതന്യാസഃ കൃതന്യാസാം മദർച്ചാം പാണിനാമുജ്ജേത് |
കലശം പ്രോക്ഷണീയം ച യഥാവദുപസാധയേത് || 22.20 ||

തദദ്ഭിർദ്ദേവയജനം
ഭവ്യാണ്യാത്മാനമേവ ച |

പ്രോക്ഷ്യ പാത്രാണി ത്രീണ്യദ്ഭി-

സ്തൈസ്തൈർഭ്രവൈശ്ച സാധയേത് || 22.21 ||

പാദ്യാർഘ്യാചമനീയാർത്ഥം ത്രീണി പാത്രാണി ദേശികഃ |

ഹൃദാ ശീർഷ്ണാഥ ശിഖയാ ഗായത്ര്യാ ചാഭിമന്ത്രയേത് || 22.22 ||

പിണ്ഡേ വായഗ്നിസംശുഭേ ഹൃത്പദ്മസ്ഥാം പരാം മമ |

അബീം ജീവകലാം ധ്യായേന്നാദാന്തേ സിദ്ധഭാവിതാം || 22.23 ||

തയാഽഽത്മഭൂതയാ പിണ്ഡേ വ്യാപ്തേ സമ്പൂജ്യ തന്മയഃ |

ആവാഹ്യാർച്ചാദിഷു സ്ഥാപ്യ നൃസ്താംഗം മാം പ്രപൂജയേത് || 22.24 ||

പാദ്യോപസ്പർശാർഹണാദീനുപചാരാൻ പ്രകൽപയേത് |

ധർമ്മാദിഭിശ്ച നവഭിഃ കൽപയിത്വാഽഽസനം മമ || 22.25 ||

പദ്മമഷ്ടദലം തത്ര കർണ്ണികാകേസരോജ്ജലം |

ഉഭാഭ്യാം വേദതന്ത്രാഭ്യാം മഹ്യം തുഭയസിദ്ധയേ || 22.26 ||

സുദർശനം പാഞ്ചജന്യം ഗദാസീഷുധനൂർഹലാൻ |

മുസലം കൗസ്തുഭം മാലാം ശ്രീവത്സം ചാനുപൂജയേത് || 22.27 ||

നന്ദം സുനന്ദം ഗരുഡം പ്രചണ്ഡം ചണ്ഡമേവ ച |

മഹാബലം ബലം ചൈവ കുമുഭം കമുദേക്ഷണം || 22.28 ||

ദുർഗ്ഗാം വിനായകം വ്യാസം വിഷ്വക്സേനം ഗുരുൻ സുരാൻ |

ന്ധേ ന്ധേ സ്ഥാനേ ത്വഭിമുഖാൻ പൂജയേത് പ്രോക്ഷണാദിഭിഃ || 22.29 ||

ചന്ദനോശീരകർപ്പൂരകുംകുമാഗുരുവാസിതൈഃ |

സലിലൈഃ സ്നാപയേന്മന്ത്രൈർന്നിത്യദാ വിഭവേ സതി || 22.30 ||

സ്വർണ്ണഘർമ്മാനുവാകേന മഹാപുരുഷവിദ്യയാ |

പൗരുഷേണാപി സൂക്തേന സാമഭീ രാജനാദിഭിഃ || 22.31 ||

വസ്ത്രോപവീതാഭരണ പത്രസ്രഗ്ഗന്ധലേപനൈഃ |

അലംകൂർവ്വീത സപ്രേമ മദ്ഭക്തോ മാം യഥോചിതം || 22.32 ||

പാദ്യമാചമനീയം ച ഗന്ധം സുമനസോഽക്ഷതാൻ |
ധൂപദീപോപഹാർയാണി ദദ്യാന്മേ ശ്രദ്ധയാർച്ചകഃ || 22.33 ||

ഗുഡപായസസർപ്പീംഷി ശഷ്കുല്യാപൂപമോദകാൻ |
സംയാവദധിസൂപാംശ്ച നൈവേദ്യം സതി കൽപയേത് || 22.34 ||

അഭ്യംഗോന്മർദ്ദനാദർശ ദന്തധാവാഭിഷേചനം |
അന്നാദ്യഗീതന്യത്യാനി പർവ്വണി സ്യൂരുതാമ്പഹം || 22.35 ||

വിധിനാ വിഹിതേ കൃണ്ഡേ മേഖലാഗർത്തവേദിഭിഃ |
അഗ്നിമാധായ പരിതഃ സമുഹേത് പാണിനോദിതം || 22.36 ||

പരിസ്തീർയാഥ പർയുക്ഷേദമ്പാധായ യഥാവിധി |
പ്രോക്ഷണ്യാഽഽസാദ്യ ദ്രവ്യാണി പ്രോക്ഷ്യാഗ്നൗ ഭാവയേത മാം || 22.37 ||

തപ്തജാംബുനദപ്രഖ്യം ശംഖചക്രഗദാംബുജൈഃ |
ലസച്ചതുർഭുജം ശാന്തം പദ്മകിഞ്ജൽകവാസസം || 22.38 ||

സ്ഫുരത്കിരീടകടക കടിസൂത്രവരാംഗദം |
ശ്രീവത്സവക്ഷസം ഭ്രാജത്കൗസ്തുഭം വനമാലിനം || 22.39 ||

ധ്യായന്നഭ്യർച്ച്യ ദാരുണി ഹവിഷാഭിഘൃതാനി ച |
പ്രാസ്യാജ്യഭാഗാവാഘാരൗ ദത്ത്വാ ചാജ്യപ്ലുതം ഹവിഃ || 22.40 ||

ജുഹുയാന്മൂലമന്ത്രേണ ഷോഡശർച്ചാവദാനതഃ |
ധർമ്മാദിഭ്യോ യഥാന്യായം മന്ത്രൈഃ സ്വിഷ്ടകൃതം ബുധഃ || 22.41 ||

അഭ്യർച്ച്യഥ നമസ്കൃത്യ പാർഷദേഭ്യോ ബലിം ഹരേത് |
മൂലമന്ത്രം ജപേദ് ബ്രഹ്മ സ്മരൻ നാരായണാത്മകം || 22.42 ||

ദത്ത്വാഽഽചമനമുച്ഛേഷം വിഷ്വക്സേനായ കൽപയേത് |
മുഖവാസം സുരഭിമത് താംബൂലാദ്യമഥാർഹയേത് || 22.43 ||

ഉപഗായൻ ഗൃണൻ നൃത്യൻ കർമ്മാണുഭിനയൻ മമ |
മത്കഥാഃ ശ്രാവയഞ്ച്ഛൃണ്വൻ മുഹൂർത്തം ക്ഷണികോ ഭവേത് || 22.44 ||

സ്തവൈരുച്ഛാവചൈഃ സ്തോത്രൈഃ പൗരാണൈഃ പ്രാകൃതൈരപി |
സ്തുത്വാ പ്രസീദ ഭഗവന്നിതി വന്ദേത ഭണ്ഡവത് || 22.45 ||

ശിരോ മത്പാദയോഃ കൃത്വാ ബാഹുഭ്യാം ച പരസ്പരം |
പ്രപന്നം പാഹി മാമീശ ഭീതം മൃത്യുഗ്രഹാർണ്ണവാത് || 22.46 ||

ഇതി ശേഷാം മയാ ഭത്താം ശിരസ്യാധായ സാദരം |
ഉദ്ധാസയേഷ്ചേദുദ്ധാസ്യം ജ്യോതിർജ്ജ്യാതിഷി തത് പുനഃ || 22.47 ||

അർച്ചാദിഷു യദാ യത്ര ശ്രദ്ധാ മാം തത്ര ചാർച്ചയേത് |
സർവ്വഭൃതേഷ്ചാത്മനി ച സർവ്വാത്മാഹമവസ്ഥിതഃ || 22.48 ||

ഏവം ക്രിയായോഗപഥൈഃ പുമാൻ വൈദികതാന്ത്രികൈഃ |
അർച്ചന്നുഭയതഃ സിദ്ധിം മന്തോ വിന്ദത്യഭീപ്സിതാം || 22.49 ||

മദർച്ചാം സമ്പ്രതിഷ്ഠാപ്യ മന്ദിരം കാരയേദ് ഭൃഡം |
പുഷ്പോദ്യാനാനി രമ്യാണി പുജായാത്രോത്സവാശ്രിതാൻ || 22.50 ||

പുജാഭീനാം പ്രവാഹാർത്ഥം മഹാപർവ്വസ്ഥമാമ്പരം |
ക്ഷേത്രാപണപുരഗ്രാമാൻ ഭത്വാ മത്സാർഷ്ടിതാമിയാത് || 22.51 ||

പ്രതിഷ്ഠയാ സാർവ്വഭൗമം സദ്മനാ ഭുവനത്രയം |
പുജാദിനാ ബ്രഹ്മലോകം ത്രിഭിർമ്മത്സാമ്യതാമിയാത് || 22.52 ||

മാമേവ നൈരപേക്ഷ്യണ ഭക്തിയോഗേന വിന്ദതി |
ഭക്തിയോഗം സ ലഭതേ ഏവം യഃ പുജയേത മാം || 22.53 ||

യഃ സ്വഭത്താം പരൈർഭൃത്താം ഹരേത സുരവിപ്രയോഃ |
വൃത്തിം സ ജായതേ വിഡ്ഭുഗ് വർഷാണാമയുതായുതം || 22.54 ||

കർത്തുശ്ച സാരഥേർഹേതോരനുമോദിതുരേവ ച |
കർമ്മണാം ഭാഗിനഃ പ്രേത്യ ഭൂയോ ഭൂയസി തത്ഫലം || 22.55 ||

|| ഇതി ഭാവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഉദ്ധവ ഗീതാ - ത്രയോവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പരസ്വഭാവകർമ്മാണി ന പ്രശംസേന്ന ഗർഹയേത് |
വിശ്വമേകാമകം പശ്യൻ പ്രകൃത്യാ പുരുഷേണ ച || 23.1 ||

പരസ്വഭാവകർമ്മാണി യഃ പ്രശംസതി നിന്ദതി |
സ ആശു ഭൂശ്യതേ സ്വാർത്ഥാദസത്യഭിനിവേശതഃ || 23.2 ||

തൈജസേ നിദ്രയാഽഽപന്നേ പിണ്ഡസ്ഥോ നഷ്ടചേതനഃ |
മായാം പ്രാപ്നോതി മൃത്യും വാ തഭന്നാനാർത്ഥഭ്യക് പുമാൻ || 23.3 ||

കിം ഭദ്രം കിമഭദ്രം വാ ഭൈതസ്യാവസ്തുനഃ കിയത് |
വാചോദിതം തദന്യതം മനസാ ധ്യാതമേവ ച || 23.4 ||

ഹായാപ്രത്യാഹവയാഭാസാ ഹൃസന്തോഽപ്യർത്ഥകാരിണഃ |
ഏവം ദേഹാദയോ ഭാവാ യച്ഛരന്ത്യാമൃത്യുതോ ഭയം || 23.5 ||

ആത്മൈവ തദിദം വിശ്വം സൃജ്യതേ സൃജതി പ്രഭുഃ |
ത്രായതേ ത്രാതി വിശ്വാത്മാ ഹ്രിയതേ ഹരതീശ്വരഃ || 23.6 ||

തസ്മാന്ന ഹ്യാത്മനോഽന്യസ്മാദന്യോ ഭാവോ നിരൂപിതഃ |
നിരൂപിതേയം ത്രിവിധാ നിർമ്മൂല ഭാതിരാത്മനി |
ഇദം ഗുണമയം വിദ്ധി ത്രിവിധം മായയാ കൃതം || 23.7 ||

ഏതദ് വിദ്ധാൻ മദുദിതം ജ്ഞാനവിജ്ഞാനനൈപുണം |
ന നിന്ദതി ന ച സ്തൗതി ലോകേ ചരതി സൂര്യവത് || 23.8 ||

പ്രത്യക്ഷേണാനുമാനേന നിഗമേനാത്മസംവിദാ |
ആദ്യന്തവദസജ്ജ്ഞാത്വാ നിഃസംഗോ വിചരേദിഹ || 23.9 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

നൈവാത്മനോ ന ദേഹസ്യ സംസൃതിർദ്രഷ്ട്യഭൃശ്യയോഃ |
അനാത്മസ്വഭൂശോരീശ കസ്യ സ്യാദുപലഭ്യതേ || 23.10 ||

ആത്മാവ്യയോഽഗുണഃ ശുദ്ധഃ സ്വയജ്ഞോതിരനാവൃതഃ |
അഗ്നിവദ് ദാരുവദചിദ് ദേഹഃ കസ്യേഹ സംസൃതിഃ || 23.11 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

യാവദ് ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണൈരാത്മനഃ സന്നികർഷണം |
സംസാരഃ ഫലവാംസ്താവദപാർത്ഥോഽപ്യവിവേകിനഃ || 23.12 ||

അർത്ഥേ ഹ്യവിദ്യമാനോഽപി സംസൃതിർന്ന നിവർത്തതേ |
ധ്യായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേനർത്ഥാഗമോ യഥാ || 23.13 ||

യഥാ ഹ്യപ്രതിബുദ്ധസ്യ പ്രസ്യാപോ ബഹവനർത്ഥഭൂത് |
സ ഏവ പ്രതിബുദ്ധസ്യ ന വൈ മോഹായ കൽപതേ || 23.14 ||

ശോകഹർഷഭയക്രോധ ലോഭമോഹസ്പൃഹാദയഃ |
അഹംകാരസ്യ ഭൃശ്യന്തേ ജന്മ മൃത്യുശ്ച നാത്മനഃ || 23.15 ||

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമനോഽഭിമാനോ
ജീവോഽന്തരാത്മാ ഗുണകർമ്മമൂർത്തിഃ |
സൂത്രം മഹാനിത്യരുധേവ ഗീതഃ
സംസാര ആധാവതി കാലതന്ത്രഃ || 23.16 ||

അമൂലമേതദ് ബഹുരുപരുപിതം
മനോവചഃപ്രാണശരീരകർമ്മ |
ജ്ഞാനാസിനോപാസനയാ ശിതേന-
ച്ഛരിത്ത്വാ മുനിർഗ്ഗ്രാം വിചരത്യത്യഷ്ണഃ || 23.17 ||

ജ്ഞാനം വിവേകോ നിഗമസ്തപശ്ച
പ്രത്യക്ഷമൈതിഹ്യമഥാനുമാനം |
ആദ്യന്തയോരസ്യ യദേവ കേവലം
കാലശ്ച ഹേതുശ്ച തദേവ മധ്യേ || 23.18 ||

യഥാ ഹിരണ്യം സ്വകൃതം പുരസ്താത്
 പശ്യാച്ച സർവ്വസ്യ ഹിരൺമയസ്യ |
 തദേവ മധ്യേ വ്യവഹാർയമാണം
 നാനാപദേശൈരഹമസ്യ തദ്രത് || 23.19 ||

വിജ്ഞാനമേതന്ത്രീയവസ്ഥമംഗ
 ഗുണത്രയം കാരണകർയകർത്യ |
 സമന്വയേന വ്യതിരേകതശ്ച
 യേനൈവ തുർയേണ തദേവ സത്യം || 23.20 ||

ന യത് പുരസ്താദുത യന്ന പശ്യാ-
 ന്മധ്യേ ച തന്ന വ്യപദേശമാത്രം |
 ഭൂതം പ്രസിദ്ധം ച പരേണ യദ് യ-
 ത്തദേവ തത് സ്യോദിതി മേ മനീഷാ || 23.21 ||

അവിദ്യമാനോഽപ്യവഭാസതേ യോ
 വൈകാരികോ രാജസസർഗ്ഗ ഏഷഃ |
 ബ്രഹ്മ സ്വയം ജ്യോതിരതോ വിഭാതി
 ബ്രഹ്മേന്ദ്രിയാർത്ഥാത്മവികാരചിത്രം || 23.22 ||

ഏവം സ്ഫുടം ബ്രഹ്മവിവേകഹേതുഭിഃ
 പരാപവാദേന വിശാരദേന |
 ചരിത്ത്വാഽഽത്മസന്ദേഹമുപാരമേത
 സ്യാനന്ദതുഷ്ടോഽഖിലകാമുകേഭ്യഃ || 23.23 ||

നാത്മാ വപുഃ പാർത്ഥിവമിന്ദ്രിയാണി
 ദേവാ ഹൃസുർവ്ചായുർജ്ജലം ഹുതാശഃ |
 മനോഽന്നമാത്രം ധിഷണാ ച സത്ത്വ-
 മഹംകൃതിഃ ഖം ക്ഷിതിരർത്ഥസാമ്യം || 23.24 ||

സമാഹിതൈഃ കഃ കരണൈർഗ്ഗുണാത്മഭി-
 രീഗുണോ ഭവേന്മത് സുവിവിക്തധാമ്നഃ |

വിക്ഷിപ്യമാണൈരുത കിം നു ഭൂഷണം
ഘനൈരുപേതൈർവ്വിഗതൈ രവേഃ കിം || 23.25 ||

യഥാ നഭോ വായനലാംബുഭൂഗുണൈ-
ർഗതാഗതൈർവ്വർതുഗുണൈർന്ന സജ്ജതേ |
തഥാക്ഷരം സത്ത്വരജസ്തമോമലൈ-
രഹമതേഃ സംസൃതിഹേതുഭിഃ പരം || 23.26 ||

തഥാപി സംഗഃ പരിവർജ്ജനീയോ
ഗുണേഷു മായാരചിതേഷു താവത് |
മദ്ഭക്തിയോഗേന ഭൂഭൂന യാവദ്
രജോ നിരസ്യേത മനഃകഷായഃ || 23.27 ||

യഥാഽഽമയോഽസാധുചികിത്സിയോ നൃണാം
പുനഃ പുനഃ സന്തുഭതി പ്രരോഹൻ |
ഏവം മനോഽപക്വകഷായകർമ്മ
കുയോഗിനം വിധൃതി സർവ്വസംഗം || 23.28 ||

കുയോഗിനോ യേ വിഹിതാന്തരാധൈ-
ർമനുഷ്യഭൂതൈസ്ത്രിഭശോപസൃഷ്ടൈഃ |
തേ പ്രാക്തനാഭ്യാസബലേന ഭൂയോ
യുഞ്ജന്തി യോഗം ന തു കർമ്മതന്ത്രം || 23.29 ||

കരോതി കർമ്മ ക്രിയതേ ച ജന്തുഃ
കേനാപ്യസൗ ചോദിത ആനിപാതാത് |
ന തത്ര വിദ്വാൻ പ്രകൃതൗ സ്ഥിതോഽപി
നിവൃത്തത്യഷ്ണഃ സ്വസുഖാനുഭൂത്യാ || 23.30 ||

തിഷ്ഠന്തമാസീനമുത വ്രജന്തം
ശയാനമുക്ഷന്തമദന്തമന്നം |
സ്വഭാവമന്യത് കിമപീഹമാന-
മാത്മാനമാത്മസ്ഥമതിർന്ന വേദ || 23.31 ||

യദി സ്ഥ പശ്യത്യസദിന്ദ്രിയാർത്ഥം
നാനാനുമാനേന വിരുദ്ധമന്യത് |
ന മന്യതേ വസ്തുതയാ മനീഷീ
സ്വാപ്നം യഥോത്ഥായ തിരോദധാനം || 23.32 ||

പൂർവ്വം ഗൃഹീതം ഗുണകർമ്മചിത്ര-
മജ്ഞാനമാത്മന്യവിവിക്തമംഗ |
നിവർത്തതേ തത് പുനരീക്ഷയൈവ
ന ഗൃഹ്യതേ നാപി വിസൃജ്യ ആത്മാ || 23.33 ||

യഥാ ഹി ഭാനോരുദയോ ന്യചക്ഷുഷാം
തഥോ നിഹന്യാന തു സദ് വിധത്തേ |
ഏവം സമീക്ഷാ നിപുണാ സതീ മേ
ഹന്യാത്തമിസ്രം പുരുഷസ്യ ബുദ്ധേഃ || 23.34 ||

ഏഷ സ്വയഞ്ജ്യോതിരജോഽപ്രമേയോ
മഹാനുഭൂതിഃ സകലാനുഭൂതിഃ |
ഏകോഽഭിതീയോ വചസാം വിരാമേ
യേനേഷിതാ വാഗസവശ്ചരന്തി || 23.35 ||

ഏതാവാനാത്മസമ്മോഹോ യദ് വികൽപസ്തു കേവലേ |
ആത്മന്യതേ സ്വമാത്മാനമവലംബോ ന യസ്യ ഹി || 23.36 ||

യന്നാമാകൃതിഭിർഗ്രാഹ്യം പഞ്ചവർണ്ണമബാധിതം |
വ്യർത്ഥേനാപ്യർത്ഥവാദോഽയം ഭയം പണ്ഡിതമാനിനാം || 23.37 ||

യോഗിനോഽപക്വയോഗസ്യ യുഞ്ജതഃ കായ ഉത്ഥിതൈഃ |
ഉപസർഗ്ഗൈർവ്വിഹന്യേത തത്രായം വിഹിതോ വിധിഃ || 23.38 ||

യോഗധാരണയാ കാംശ്ചിദാസനൈർഭാറണാനിതൈഃ |
തപോമന്ത്രൗഷധൈഃ കാംശ്ചിദുപസർഗ്ഗാൻ വിനിർദ്ദഹേത് || 23.39 ||

കാംശ്ചിന്മമാനുധ്യാനേന നാമസംകീർത്തനാഭിഭിഃ |
യോഗേശ്വരാനുവൃത്തയാ വാ ഹന്യാദശുഭദാങ്ഘരണൈഃ || 23.40 ||

കേചിദ് ഭേഹമിമം ധീരാഃ സുകൽപം വയസി സ്ഥിരം |
വിധായ വിവിധോപായൈരഥ യുജ്ഞന്തി സിദ്ധയേ || 23.41 ||

ന ഹി തത് കുശലാഭ്യത്യം തദായാസോ ഹൃപാർത്ഥകഃ |
അന്തവത്ത്വാച്ഛരീരസ്യ ഫലസ്യേവ വനസ്പതേഃ || 23.42 ||

യോഗം നിഷേവതോ നിത്യം കായശ്ചേത് കൽപതാമിയാത് |
തച്ഛ്രദ്രദ്യാന്ന മതിമാൻ യോഗമുത്സൃജ്യ മത്പരഃ || 23.43 ||

യോഗചർയാമിമാം യോഗീ വിചരൻ മദപാശ്രയഃ |
നാന്തരായൈർവിഹന്യേത നിഃസ്പൃഹഃ സ്വസുഖാനുഭൂഃ || 23.44 ||

|| ഇതി ത്രയോവിംശതിതമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ഉദ്ധവ ഗീതാ - ചതുർവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

സുദുസ്തരാമിമാം മന്യേ യോഗചർയാമനാത്മനഃ |

യഥാഞ്ജസാ പുമാൻ സിദ്ധ്യേത്തന്മേ ബ്രൂഹ്യഞ്ജസാച്യുത || 24.1 ||

പ്രായശഃ പുൺദരീകാക്ഷ യുഞ്ജന്തോ യോഗിനോ മനഃ |

വിഷീദന്ത്യസമാധാനാനന്മനോനിഗ്രഹകർശിതാഃ || 24.2 ||

അഥാത ആനന്ദദുഃഖം പദാംബുജം

ഹംസാഃ ശ്രയേരന്നരവിന്ദലോചന |

സുഖം നു വിശേഷശര യോഗകർമ്മഭി-

സ്ത്വന്മായയാമീ വിഹതാ ന മാനിനഃ || 24.3 ||

കിം ചിത്രമച്യുത തവൈതദശേഷബന്ധോ

ദാസേഷനന്യശരണേസു യദാത്മസാത്ഥം |

യോഽരോചയത് സഹ മൃഗൈഃ സ്വയമീശ്വരാണാം

ശ്രീമത്കിരീടതടപീഡിതപാദപീഠഃ || 24.4 ||

തം ത്വാഖിലാത്മദയിതേശ്വരമാശ്രിതാനാം

സർവ്വാർത്ഥദം സ്വകൃതവിദ് വിസൃജേത കോ നു |

കോ വാ ഭജേത് കിമപി വിസ്തൃതയേഽനു ഭൂത്യൈ

കിം വാ ഭവേന്ന തവ പാദരജോജുഷാം നഃ || 24.5 ||

നൈവോപയന്ത്യപചിതിം കവയസ്തവേശ

ബ്രഹ്മായുഷാപി കൃതമൃദ്ധമുദഃ സ്മരന്തഃ |

യോഽന്തർബൃഹിസ്തനുഭൃതാമശുഭം വിധുന്വ-

ന്നാചാർയചൈത്യവപുഷാ സ്വഗതിം വ്യനക്തി || 24.6 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്യുദ്ധവേനാത്യനുരക്തചേതസാ

പൃഷ്ടോ ജഗത്ക്രീഡനകഃ സ്വശക്തിഭിഃ |
ഗൃഹീതമൂർത്തിത്രയ ഈശ്വരേശ്വരോ
ജഗാദ സപ്രേമമനോഹരസ്മിതഃ || 24.7 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
ഹന്ത തേ കഥയിഷ്യാമി മമ ധർമ്മാൻ സുമംഗലാൻ |
യാങ്ഘ്രഭയാഘ്രചരൻ മർത്യോ മൃത്യും ജയതി ദുർജ്ജയം || 24.8 ||

കുർയാത് സർവ്വാണി കർമ്മാണി മദർത്ഥം ശനകൈഃ സ്മരൻ |
മയ്യർപ്പിതമനശ്ചിത്തോ മദ്ധർമ്മാത്ഥമനോരതിഃ || 24.9 ||

ദേശാൻ പുണ്യാനാശ്രയേത മദ്ഭക്തഃ സാധുഭിഃ ശ്രിതാൻ |
ദേവാസുരമനുഷ്യേഷു മദ്ഭക്താചരിതാനി ച || 24.10 ||

പൃഥക്സന്ത്രേണ വാ മഹ്യം പർവ്വയാത്രാമഹോത്സവാൻ |
കാരയേദ് ഗീതന്യുത്യാദ്യൈർമ്മഹാരാജവിഭൂതിഭിഃ || 24.11 ||

മാമേവ സർവ്വഭൂതേഷു ബഹിരന്തരപാവൃതം |
ഈക്ഷേതാത്ഥനി ചാത്മാനം യഥാ ഖമമലാശയഃ || 24.12 ||

ഇതി സർവ്വാണി ഭൂതാനി മദ്ഭാവേന മഹാദ്യുതേ |
സഭാജയൻ മന്യമാനോ ജ്ഞാനം കേവലമാശ്രിതഃ || 24.13 ||

ബ്രഹ്മണേ പുൽകസേ സ്തേനേ ബ്രഹ്മണ്യേഘ്നേ സ്ഫുലിംഗകേ |
അക്രൂരേ ക്രൂരകേ ചൈവ സമദ്യക് പണ്ഡിതോ മതഃ || 24.14 ||

നരേഷ്വഭീക്ഷണം മദ്ഭാവം പുംസോ ഭാവയതോഘ്ചിരാത് |
സ്പർദ്ധാസുയാതിരസ്കാരാഃ സാഹംകാരാ വിയന്തി ഹി || 24.15 ||

വിസൃജ്യ സ്മയമാനാൻ സ്വാൻ ദൃശം വ്രീഡാം ച ദൈഹികീം |
പ്രണമേദ് ദണ്ഡവദ് ഭൂമാവാശ്ചചാണയാലഗോഖരം || 24.16 ||

യാവത് സർവ്വേഷു ഭൂതേഷു മദ്ഭാവോ നോപജായതേ |
താവദേവമുപാസീത വാങ്മനഃകായവൃത്തിഭിഃ || 24.17 ||

സർവ്വം ബ്രഹ്മാത്മകം തസ്യ വിദ്യയാഽഽത്മമനീഷയാ |
പരിപശ്യന്നുപരമേത് സർവ്വതോ മുക്തസംശയഃ || 24.18 ||

അയം ഹി സർവ്വകൽപാനാം സധ്രീചീനോ മതോ മമ |
മദ്ഭാവഃ സർവ്വഭൂതേഷു മനോവാക്യാവൃത്തിഭിഃ || 24.19 ||

ന ഹ്യംഗോപക്രമേ ധംസോ മദ്ധർമ്മസ്യോദ്ധവാബപി |
മയാ വ്യവസിതഃ സമൃങ് നിർഗ്ഗുണത്വാദനാശിഷഃ || 24.20 ||

യോ യോ മയി പരേ ധർമ്മഃ കൽപ്യതേ നിഷ്ഫലായ ചേത് |
തദായാസോ നിരർത്ഥഃ സ്യാദ് ഭയാദേരിവ സത്തമ || 24.21 ||

ഏഷാ ബുദ്ധിമതാം ബുദ്ധിർമ്മനീഷാ ച മനീഷിണാം |
യത് സത്യമന്യതേനേഹ മർത്യേനാപ്നോതി മാമൃതം || 24.22 ||

ഏഷ തേഭിഹിതഃ കൃത്സ്നോ ബ്രഹ്മവാദസ്യ സംഗ്രഹഃ |
സമാസവ്യാസവിധിനാ ദേവാനാമപി ദുർഗ്ഗമഃ || 24.23 ||

അഭീക്ഷ്ണശസ്തേ ഗദിതം ജ്ഞാനം വിസ്പഷ്ടയുക്തിമത് |
ഏതദ് വിജ്ഞായ മുച്യേത പുരുഷോ നഷ്ടസംശയഃ || 24.24 ||

സുവിവിക്തം തവ പ്രശ്നം മയൈതദപി ധാരയേത് |
സനാതനം ബ്രഹ്മഗുഹ്യം പരം ബ്രഹ്മാധിഗച്ഛരതി || 24.25 ||

യ ഏതന്മ ഭക്തേഷു സമ്പ്രദദ്യാത് സുപുഷ്കലം |
തസ്യാഹം ബ്രഹ്മദായസ്യ ദദാമ്യാത്മാനമാത്മനാ || 24.26 ||

യ ഏതത് സമധീയീത പവിത്രം പരമം ശുചി |
സ പുയേതാഹരഹർമ്മാം ജ്ഞാനദീപേന ദർശയൻ || 24.27 ||

യ ഏതച്ഛ്രദ്ധയാ നിത്യമവ്യഗ്രഃ ശൃണുയാന്നരഃ |
മയി ഭക്തിം പരാം കുർവ്വൻ കർമ്മഭിർന്ന സ ബധ്യതേ || 24.28 ||

അപ്യുദ്ധവ ത്വയാ ബ്രഹ്മ സഖേ സമവധാരിതം |
അപി തേ വിഗതോ മോഹഃ ശോകശ്ചാസൗ മനോഭവഃ || 24.29 ||

നൈതത്ത്വയാ ദാംഭികായ നാസ്തികായ ശഠായ ച |
അശുശ്രൂഷോരഭക്തായ ദുർവ്വിനീതായ ദീയതാം || 24.30 ||

ഏതൈർദ്ദോഷൈർവ്വിഹീനായ ബ്രഹ്മണ്യായ പ്രിയായ ച |
സാധവേ ശുചയേ ബ്രൂയാദ് ഭക്തിഃ സ്യാച്ഛുഭ്രയോഷിതാം || 24.31 ||

നൈതദ് വിജ്ഞായ ജിജ്ഞാസോർജ്ഞാതവ്യമവശിഷ്യതേ |
പീത്വാ പീയൂഷമമൃതം പാതവ്യം നാവശിഷ്യതേ || 24.32 ||

ജ്ഞാനേ കർമ്മണി യോഗേ ച വാർത്തായാം ദണ്ഡധാരണേ |
യാവാനർത്ഥോ നൃണാം താത താവാംസ്തേഹം ചതുർവ്വിധഃ || 24.33 ||

മർത്യോ യദാ ത്യക്തസമസ്തകർമ്മാ
നിവേദിതാത്മാ വിചികീർഷിതോ മേ |
തദാമൃതത്വം പ്രതിപദ്യമാനോ
മയാഽഽത്മഭൂയായ ച കൽപതേ വൈ || 24.34 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
സ ഏവമാദർശിതയോഗമാർഗ്ഗ-
സ്തദോത്തമശ്ലോകവചോ നിശമ്യ |
ബദ്ധാഞ്ജലിഃ പ്രീത്യുപരുദ്ധകൺഠോ
ന കിഞ്ചിദുചേഽശ്രൂപരിപ്ലുതാക്ഷഃ || 24.35 ||

വിഷ്ടഭ്യ ചിത്തം പ്രണയാവഘൂർണ്ണം
ധൈര്യേണ രാജൻ ബഹു മന്യമാനഃ |
കൃതാഞ്ജലിഃ പ്രാഹ യദുപ്രവീരം
ശീർഷ്ണാ സ്പൃശംസ്തച്ചരണാരവിന്ദം || 24.36 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
വിദ്രാവിതോ മോഹമഹാസകാരോ
യ ആശ്രിതോ മേ തവ സന്നിധാനാത് |
വിഭാവസോഃ കിം നു സമീപഗസ്യ
ശീതം തമോ ഭീഃ പ്രഭവന്ത്യജാഭ്യ || 24.37 ||

പ്രത്യർപ്പിതോ മേ ഭവതാനുകമ്പിനാ
 ഭൃത്യായ വിജ്ഞാനമയഃ പ്രദീപഃ |
 ഹിത്വാ കൃതജ്ഞസ്തവ പാദമൂലം
 കോഽന്യത് സമീയാച്ഛരണം ത്വദീയം || 24.38 ||

വൃക്ണശ്ച മേ സുഭൃഡഃ സ്നേഹപാശോ
 ദാശാർഹവൃഷ്ണ്യന്ധകസാത്വതേഷു |
 പ്രസാരിതഃ സൃഷ്ടിവിവൃദ്ധയേ ത്വയാ
 സ്വമായയാ ഹ്യാത്മസുബോധഹേതിനാ || 24.39 ||

നമോഽസ്തു തേ മഹായോഗിൻ പ്രപന്നമനുശാധി മാം |
 യഥാ ത്വച്ഛരണാംഭോജേ രതിഃ സ്യാദനപായിനീ || 24.40 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 ഗച്ഛേദാദ്ധവ മയാഽഽഭിഷ്ടോ ബദർയാഖ്യം മമാശ്രമം |
 തത്ര മത്പാദതീർത്ഥമാദേ സ്നാനോപസ്പർശനൈഃ ശുചിഃ || 24.41 ||

ഈക്ഷയാലകനന്ദായാ വിധൂതാശേഷകർമ്മബഃ |
 വസാനോ വൽകലാന്യംഗ വന്യഭൂക് സുഖനിഃസ്പൃഹഃ || 24.42 ||

തിതിക്ഷുർഭവമാത്രാണാം സുശീലഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ |
 ശാന്തഃ സമാഹിതധിയാ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംയുതഃ || 24.43 ||

മത്തോഽനുശിക്ഷിതം യത്തേ വിവിക്തമനുഭാവയൻ |
 മയ്യാവേശിതവാക്ചിത്തോ മദ്ധർമ്മനിരതോ ഭവ |
 അതിവ്രജ്യ ഗതീസ്തിസ്രോ മാമേഷ്യസി തതഃ പരം || 24.44 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
 സ ഏവമുക്തോ ഹരിമേധസോദ്ധവഃ
 പ്രദക്ഷിണം തം പരിസൃത്യ പാദയോഃ |
 ശിരോ നിധായാശ്രുകലാഭിരാർദ്രധീ-
 ര്നന്യഷിഞ്ചദദന്ദപരോഽപ്യപക്രമേ || 24.45 ||

സുദുസ്ത്യജസ്നേഹവിയോഗകാതരോ
 ന ശക്നുവംസ്തം പരിഹാതുമാതുരഃ |
 കൃച്ഛ്രം യയൗ മുർദ്ധനി ഭർത്യപാദുകേ
 ബിഭ്രന്നമസ്കൃത്യ യയൗ പുനഃ പുനഃ || 24.46 ||

തതസ്തമന്തർഹൃദി സന്നിവേശ്യ
 ഗതോ മഹാഭാഗവതോ വിശാലാം |
 യഥോപദിഷ്ടാം ജഗദേകബന്ധുനാ
 തപഃ സമാസ്ഥായ ഹരേരഗാദ് ഗതിം || 24.47 ||

യ ഏതദാനന്ദസമുദ്രസംഭൃതം
 ജ്ഞാനാമൃതം ഭാഗവതായ ഭാഷിതം |
 കൃഷ്ണേന യോഗേശ്വരസേവിതാംശ്രിണോ
 സച്ഛ്രദ്ധയാഽഽസേവ്യ ജഗദ് വിമുച്യതേ || 24.48 ||

ഭവഭയമപഹന്തും ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസാരം
 നിഗമകൃദുപജഹ്രേ ഭൃങ്ഗവദ് വേദസാരം |
 അമൃതമുദധിതശ്ചാപായയദ് ഭൃത്യവർഗ്ഗാൻ
 പുരുഷമൃഷഭമാദ്യം കൃഷ്ണസഞ്ജ്ഞം നതോഽസ്ഥി || 24.49 ||

|| ഇതി ചതുർവിംശതിതമോഽധ്യായഃ ||